

Tweede generatie burgerparticipatie: iedereen doet mee (?)

Verklaringen voor non-participatie bij tweede generatie
burgerparticipatietrajecten in kaart gebracht

Masterscriptie Bestuur & Beleid

Auteur: Matthias Blankesteyn (6982832)

Begeleider: Dr. Ank Michels

Tweede lezer: Sam Muller Msc

Datum: 23-06-2021

Universiteit Utrecht

Voorwoord

Waarom participeren laagopgeleiden en jongeren minder in burgerparticipatietrajecten?

Uit deze vraag is deze scriptie voortgekomen. Deze vraag ontstond als eerste bij het schrijven van mijn bachelorscriptie. Ik kreeg destijds het boek 'democratie doorgelicht' van mijn scriptiebegeleider in mijn handen gedrukt. In dit boek werden ruimschoots kanttekeningen geplaatst bij de ontwikkeling waarbij gemeenten in toenemende mate input aan burgers vragen in beleids- en besluitvorming. Deze participatietrajecten zouden vooral een podium geven aan toch al politiek vaardige burgers, en gedomineerd worden door een *participatie-elite* van hoogopgeleide inwoners van middelbare leeftijd. Nieuwe participatievormen creëren daarmee het risico dat ze vooral de mogelijkheden van een selectief gedeelte van de bevolking vergroten, en daarmee ligt ongelijkheid op de loer. Daarmee lijkt de uitdaging helder: er moet gezorgd worden dat ook andere groepen burgers dan de *participatie-elite* participeren. Laagopgeleiden en jongeren dienen ook geactiveerd te worden. Om dit voor elkaar te krijgen dient echter wel antwoord te worden gegeven op de vraag waarom deze groepen in eerste instantie niet participeren. En het is precies die vraag waar ik in bestaande literatuur nog geen antwoord heb weten te vinden.

Deze scriptie is daarom mijn bijdrage aan het beantwoorden van die vraag. Het is voornamelijk voortgekomen uit een grote nieuwsgierigheid en ik heb het schrijven van deze scriptie dan ook mogen ervaren als een boeiende 'zoektocht' naar het antwoord op deze vraag.

Ik ben een speciale dank verschuldigd richting de respondenten die open stonden om mee te doen met dit onderzoek. Ik heb veel gesprekken mogen voeren met mensen met allerlei achtergronden en werkzaamheden. In deze coronatijd kan de werving van respondenten soms voor uitdagingen zorgen. Daarom ben ik ook extra dankbaar richting diegenen die mij de afgelopen maanden hebben willen ontvangen voor een interview. Zonder hen had ik dit onderzoek immers niet kunnen uitvoeren.

Voor nu wens ik u veel plezier bij het lezen van deze scriptie. Ik hoop dat mijn enthousiasme over dit onderwerp terug te zien is in datgene wat u leest.

Matthias Blankesteyn

Juni 2021

Samenvatting

In de afgelopen decennia is in veel westerse landen, waaronder Nederland, de vraag ontstaan hoe de politieke betrokkenheid van burgers vergroot kan worden. Er werden in Nederland door diverse fora en commissies voorstellen gedaan om de representatieve democratie aan te vullen met een versterkte inbreng van burgers in beleids- en besluitvorming. Op lokaal niveau heeft zich dit in Nederland vertaald in legio voorbeelden van initiatieven waarbij gemeenten burgers directer betrekken bij lokale beleids- en besluitvorming. Dergelijke initiatieven worden ook wel tweede generatie burgerparticipatietrajecten genoemd.

Wat opvalt bij dergelijke initiatieven is dat bepaalde groepen in de samenleving in mindere mate gebruik lijken te maken van de nieuwe participatiemogelijkheden. In bestaande literatuur wordt gesteld dat dergelijke trajecten vooral worden gedomineerd door hoogopgeleide en politiek vaardige burgers. De participatie van lager opgeleiden blijft daarmee achter. Daarnaast lijkt er wat betreft leeftijdscategorieën sprake van onevenredige deelname aan participatietrajecten. Zo zijn deelnemers vaak wat ouder en zijn jongeren ondervertegenwoordigd. Dit roept de vraag op waarom deze groepen in mindere mate participeren bij dergelijke burgerparticipatietrajecten. In bestaande wetenschappelijke literatuur is er nog geen antwoord op deze vraag geformuleerd. Daarom is deze vraag in deze scriptie onderzocht. Dit door motieven voor non-participatie bij burgerparticipatietrajecten in kaart te brengen. Allereerst is literatuuronderzoek verricht om de reeds bekende motieven voor non-participatie in beeld te krijgen. Vervolgens is gebruik gemaakt van een vignetmethode in combinatie met semigestructureerde interviews. Op die manier is gepoogd concreet de motieven van respondenten om niet aan burgerparticipatietrajecten mee te doen in kaart te brengen.

Geconcludeerd kan worden dat er een grote variëteit is aan verklaringen waarom mensen niet meedoen aan burgerparticipatietrajecten. Toch kunnen voor bepaalde groepen afzonderlijke conclusies worden getrokken. Zo kenmerken de motieven voor non-participatie onder laagopgeleiden zich door een wantrouwen dat de overheid iets met de input van burgers zal doen. Bij specifiek laagopgeleide jongeren kwamen misvattingen over het traject als een onderscheidende verklarende factor voor non-participatie naar voren. Onder laagopgeleide niet-jongeren speelde een gebrek aan zelfvertrouwen, als gevolg van het ontbreken van specifieke (verbale) vaardigheden een rol. Hoogopgeleide jongeren onderscheiden zich door een gebrek aan zelfvertrouwen als gevolg van hun leeftijd, en het feit dat de onderwerpen die in de participatietrajecten centraal staan, ver weg staan van hun belevingswereld. Een onderscheidend motief onder hoogopgeleide niet-jongeren is een vorm van proceskritiek: niet participerende hoogopgeleide niet-jongeren kennen het proces van participatie goed, door eerdere ervaringen of door beroepsmatige ervaring. En juist op basis van deze kennis en ervaringen participeren de respondenten niet, omdat zij opmaken dat het traject geen nuttige uitkomsten zal genereren.

Met dit onderzoek is een eerste aanzet gedaan richting het vinden van de oorzaken van non-participatie bij burgerparticipatietrajecten. Op die manier is wetenschappelijke kennis over non-participatie uitgebreid, en zijn er aanbevelingen geformuleerd om de participatiebereidheid onder inwoners bij tweede generatie burgerparticipatietrajecten te vergroten.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	6
1.1 <i>Aanleiding</i>	6
1.2 <i>Doel- en vraagstelling</i>	8
2. Conceptualisering.....	8
2.1 <i>Het begrip ‘burgerparticipatie’</i>	8
2.2 <i>Het begrip ‘jongeren’</i>	10
2.3 <i>Het begrip ‘lager opgeleiden’</i>	11
3. Theoretisch kader.....	12
3.1 <i>Capaciteitenbenadering</i>	12
3.2 <i>Sociaal kapitaal benadering</i>	14
3.3 <i>De tijd / geld benadering</i>	15
4. Operationalisering.....	18
4.1 <i>Non-participatie</i>	18
4.2 <i>Laagopgeleiden</i>	19
4.3 <i>Jongeren</i>	20
4.4 <i>Verklaringen</i>	20
5. Methodes	23
5.1 <i>Interviews</i>	24
5.2 <i>Vignetten</i>	24
5.2 <i>Steekproefkader</i>	26
5.3 <i>Betrouwbaarheid en validiteit</i>	27
5.2.1 Betrouwbaarheid	27
5.2.2 Validiteit	28
6. Wijze waarop onderzoeksgegevens zijn geanalyseerd	29
7. Resultaten laagopgeleide jongeren.....	30
7.1 <i>Het invullen van een enquête</i>	30
7.2 <i>Het participeren in een omgevingsvisietraject</i>	31
7.3 <i>De inspraakavond</i>	34
7.4 <i>Verhouding tot theorie</i>	36
7.4.1 De enquête	37
7.4.2 Het omgevingsvisietraject	37
7.4.3 De inspraakavond	38
8. Resultaten laagopgeleide niet-jongeren	39

8.1 Het invullen van een enquête	39
8.2 Het participeren in een omgevingsvisietraject.....	40
8.3 De inspraakavond	43
8.4 Verhouding tot theorie	45
8.4.1 De enquête.....	45
8.4.2 Het omgevingsvisietraject	45
8.4.2 De inspraakavond	46
9. Resultaten hoogopgeleide jongeren	47
9.1 Het invullen van een enquête	47
9.2 Het participeren in een omgevingsvisietraject.....	47
9.3 De inspraakavond	51
9.4 Verhouding tot theorie.....	54
9.4.1 Enquête	54
9.4.2 Omgevingsvisie	54
9.4.3 Inspraakavond	55
10.Resultaten hoogopgeleide niet-jongeren	56
10.1 Het invullen van een enquête	56
10.2 Het participeren in een omgevingsvisietraject.....	57
10.3 De inspraakavond	64
10.4 Verhouding tot theorie	67
10.4.1 Enquête	67
10.4.2 Omgevingsvisie	67
10.4.3 Inspraakavond	68
11. Vergelijkend hoofdstuk.....	71
11.1 Verschillen in participatiebereidheid	71
11.2 De motieven vergeleken	72
11.2.1 Enquête	72
11.2.2 Omgevingsvisie	72
11.2.3 Inspraakavond	75
11.2.4 De kracht van sociaal kapitaal factoren	77
12. Conclusie	79
12.1 Beantwoording hoofdvraag.....	79
13.1 Reflectie op uitvoering onderzoek	83
13.2 Verhouding tot bestaande wetenschappelijke kennis	84
13.3 Aanbevelingen	85
Bibliografie.....	87
Bijlage 1: Interviewschema.....	92

Bijlage 2: Vignetten	95
<i>Vignet 1: Enquête: weinig tijd, en weinig capaciteiten benodigd.....</i>	<i>95</i>
<i>Vignet 2: Interactieve bijeenkomsten / discussietafels: veel tijd, en veel capaciteiten benodigd.....</i>	<i>96</i>
<i>Vignet 3: De inspraakavond: beperkt tijd, en beperkt capaciteiten benodigd.....</i>	<i>97</i>
BIJLAGE 3: Schematische beantwoording empirische deelvraag	99

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

In de afgelopen decennia is in veel westerse landen, waaronder Nederland, de vraag ontstaan hoe de politieke betrokkenheid van burgers vergroot kan worden (Binnema & Michels, 2018, p. 1). Volgens verscheidene auteurs is de directe aanleiding hiervoor te vinden in een dalende opkomst bij diverse verkiezingen, een dalend vertrouwen in politici en politieke partijen en daaruit volgend een dalend vertrouwen in de vertegenwoordigende organen (Jacobs & Leyenaar, 2011, p. 83; Jacquet, 2017, p. 1). De legitimiteit van het lokale bestuur zou onder druk staan (Boedeltje, 2009, p. 9). Er werden in Nederland door diverse fora en commissies voorstellen gedaan om de representatieve democratie aan te vullen met een versterkte inbreng van burgers in beleids- en besluitvorming (Michels, 2018, p. 191). Op nationaal niveau is er van deze voorstellen weinig terecht gekomen, echter hebben zich in Nederland op het lokale niveau wel degelijk veranderingen voorgedaan (p. 191). In vrijwel alle Nederlandse gemeenten zijn er voorbeelden te noemen van interactief bestuur, burgerfora en vormen van doe-democratie (Michels, 2018, p. 191; Peeters, 2012). De variëteit aan participatievormen is groot, echter is een gemene deler onder de initiatieven dat burgers directer betrokken worden bij lokale beleids- en besluitvorming. Daarmee kunnen dergelijke burgerparticipatie-initiatieven gezien worden als een vorm van politieke participatie. Het idee dat burgerparticipatie een oplossing kan vormen voor een veronderstelde afnemende legitimiteit van vertegenwoordigende organen kan echter van kanttekeningen worden voorzien. De gedachte dat burgers massaal warm lopen om overheidsbeleid te beïnvloeden lijkt namelijk onjuist (Wille, 2011, p. 115).

Allereerst lijken vooral hoogopgeleide en politiek vaardige burgers gebruik te maken van de nieuwe participatiemogelijkheden (Wille, 2011, pp. 114-115; Denters, Reimink, Boedeltje, & Geurts, 2011, p. 120). Dit houdt verband met een groter thema, namelijk het idee dat lager opgeleiden over het algemeen beduidend minder politiek participeren dan hoogopgeleiden (Bovens, 2006, p. 3; p. 7; Dekker, 2000; Persson, 2013, p. 689; Schmeets & van Beuningen, 2014, p. 10). Dit geldt enerzijds voor electorale participatie (Aarts, 2000, p. 68; Schmeets, 2017), maar dit effect is ook terug te zien in burgerparticipatietrajecten (Michels, 2018, p. 205; Leyenaar, 2009, p. 20; Binnema & Michels, 2015, p. 8). Daarnaast lijkt er wat betreft leeftijdscategorieën sprake van onevenredige deelname aan participatietrajecten. Zo zijn deelnemers vaak wat ouder en zijn jongeren ondervertegenwoordigd (Michels, 2018, p. 205; Dinjens, 2010, p. 15; Michels, 2011, p. 81; van Houwelingen, Boele, & Dekker, 2014, p. 50).

Dit roept de vraag op waarom lager opgeleiden en jongeren in mindere mate gebruik maken van deze nieuwe participatiemogelijkheden. Er zijn diverse bestaande wetenschappelijke theorieën die verschillen in politieke participatie tussen sociale groepen verklaren.¹ Aangezien burgerparticipatie een vorm van politieke participatie is, zouden deze ook in deze context toepasbaar kunnen zijn. Echter, bestaat er binnen deze theorieën geen overeenstemming over de vraag waarom laagopgeleiden en jongeren minder participeren. Theoretici geven verschillende verklaringen voor beperktere politieke participatie van laagopgeleiden, waardoor er een diffuus beeld ontstaat over de precieze oorzaken van dit verschil. Tevens is er in de literatuur geen

¹ Zie hoofdstuk 3.

eenduidig antwoord te vinden waarom jongeren beperkt participeren. Daarnaast zijn bestaande theorieën met betrekking tot barrières voor politieke participatie nog niet eerder toegepast op politieke participatie in de zin van participatie in tweede generatie burgerparticipatietrajecten. Er is in de Nederlandse context wel bestudeerd binnen welke participatievormen selectiviteit in participatie optreedt (Denters et al., 2011), maar de vraag waarom specifieke groepen in mindere mate participeren is daarmee niet beantwoord. Met deze scriptie is gepoogd dit beeld te verhelderen, door te onderzoeken hoe de beperkte politieke participatie van laagopgeleiden en jongeren in burgerparticipatietrajecten verklaard kan worden. Concreet is onderzocht worden welke redenen laagopgeleiden en jongeren aandragen om niet te participeren in burgerparticipatietrajecten.

Naast deze wetenschappelijke relevantie, is er sprake van een meer maatschappelijk motief om deze vraag te onderzoeken. De 'participatiekloof' tussen hoog- en laagopgeleiden en jongeren en niet-jongeren kan op verschillende manieren als maatschappelijk problematisch worden beschreven. Zo hebben hoog- en laagopgeleiden niet per definitie dezelfde belangen, zorgen en politieke voorkeuren (SCP, 2014, pp. 179-185; Bovens & Wille, 2016, p. 188-190; Bovens, 2006). Ditzelfde geldt voor jongeren: jongeren hebben niet per definitie dezelfde politieke voorkeuren als mensen van hogere leeftijd (van Heck, 2019; Duffy, Schrimpton, & Clemence, 2017, pp. 125-131). Een selectieve participatie van hoogopgeleiden en niet-jongeren kan daarmee zorgen voor een selectieve vertegenwoordiging van belangen in de samenleving (Bovens, 2016; van Houwelingen, Boele, & Dekker, 2014, p. 54; Bovens, 2006). Lager opgeleiden hebben daarnaast vaker dan hoogopgeleiden het gevoel dat de politiek niet naar hen luistert, dat zij geen invloed op de politiek hebben en dat de politiek geen rekening houdt met hun belangen (Bovens, 2016; Bovens, 2006). Het idee dat mensen met een hoge opleiding in politieke zin steeds het hoogste woord voeren, zet op die manier de vertegenwoordigende democratie onder druk (Bovens, 2006; Bovens, 2016). Tevens kan de vraag gesteld worden welk probleem van bestaande instituties, zoals een legitimiteitsprobleem van de representatieve democratie (Jacobs & Leyenaar, 2011, p. 83) of de kloof tussen burger en bestuur (Michels, 2018, p. 193), opgelost wordt wanneer het antwoord op dit probleem een vorm van burgerparticipatie is die gedomineerd wordt door selectieve groepen, die zich vaak ook al op andere manieren laten horen in de gemeentepolitiek (Michels, 2018, p. 205). Meer begrip waarom lager opgeleiden en jongeren in mindere mate politiek participeren in burgerparticipatietrajecten kan handvatten geven aan beleidsmakers om initiatieven te ontwikkelen om deze participatie te bevorderen, en daarmee bovengenoemde fricties te ondervangen.

De variëteit in participatiemogelijkheden is groot. Daarom is in deze scriptie gefocust op een specifiek soort burgerparticipatie, namelijk de zogenoemde consulterende en adviserende tweede generatie burgerparticipatietrajecten. Hieronder vallen door de overheid geïnitieerde burgerparticipatietrajecten, die raadplegend en adviserend van karakter zijn. Deze keuze komt voornamelijk voort uit het feit dat dit de meest gebruikte participatiemethoden zijn in Nederlandse gemeenten (van den Bongaardt, 2018). Een nadere uitleg en preciezere afbakening van dit begrip zal later in deze scriptie aan de orde komen, evenals een verdere onderbouwing voor deze keuze.

1.2 Doel- en vraagstelling

Het hoofddoel van deze scriptie is om erachter te komen waarom lager opgeleiden en jongeren beperkt participeren in burgerparticipatietrajecten. Uit deze doelstelling volgt de volgende hoofdvraag:

Hoe kan non-participatie onder laagopgeleiden en jongeren bij tweede generatie burgerparticipatietrajecten verklaard worden?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden moeten allereerst een aantal genoemde concepten worden geconceptualiseerd. Dit levert de volgende conceptuele deelvragen op:

1. *Hoe kan het begrip 'tweede generatie burgerparticipatie' geduid worden?*
2. *Hoe kan het begrip 'jongeren' geduid worden?*
3. *Hoe kan het begrip 'lager opgeleiden' geduid worden?*

Tevens dient in kaart te worden gebracht wat bestaande literatuur zegt over de beperkte politieke participatie van jongeren en laagopgeleiden. Dit levert de volgende theoretische deelvragen op:

4. *Op welke wijze verklaren bestaande theorieën beperkte politieke participatie onder jongeren en lager opgeleiden?*
5. *Hoe onderscheiden deze theorieën zich van elkaar?*

Om uiteindelijk achter het antwoord op de hoofdvraag te komen wordt de volgende empirische deelvraag opgesteld:

6. *Welke verklaringen geven niet-participerende laagopgeleiden en jongeren voor non-participatie in tweede generatie burgerparticipatie trajecten?*

2. Conceptualisering

Wie doet er eigenlijk wel en niet mee aan burgerparticipatietrajecten? In verschillende studies komt deze vraag aan de orde. Met regelmaat wordt gesteld dat zowel bij traditionele als en nieuwere vormen van politieke participatie vooral hoogopgeleide blanke mannen van middelbare leeftijd actief zijn (van der Meer, 2014; van Houwelingen, Boele, & Dekker, 2014, pp. 125-127; Michels, 2018, p. 205; Leyenaar, 2009, p. 20; Binnema & Michels, 2015, p. 8; Wille, 2011). Hierbij wordt er ook wel gesproken van een participatieparadox: het vergroten van de mogelijkheden om te participeren leidt er niet toe dat meer mensen gaan participeren, maar dat dezelfde mensen dat vaker doen (Dreijerink, Kruize, & van Kamp, 2008, p. 17; Wille, 2011, p. 114). Lager opgeleiden en mensen in de lagere leeftijdscategorieën 'schitteren in afwezigheid' (van Houwelingen et al., 2014, p. 215; van der Meer, 2014).

Voordat er gekeken wordt naar op welke wijze bestaande theorieën beperkte politieke participatie van bovengenoemde groepen verklaren, is het belangrijk om de in deze scriptie te gebruiken begrippen af te bakenen.

2.1 Het begrip 'burgerparticipatie'

Om de eerste conceptuele deelvraag te beantwoorden wordt in deze paragraaf de term 'burgerparticipatie' geconceptualiseerd.

Burgerparticipatie is een brede term, en met het oog op onderzoekbaarheid en passendheid binnen de scope van deze scriptie is afbakening nodig. In deze scriptie ligt de nadruk op de interactie tussen publieke actoren (de lokale overheid) en burgers.

De keuze voor het lokale niveau volgt uit het feit dat burgerparticipatie voornamelijk op dit niveau plaatsvindt (Michels, 2018, p. 191). In deze interactie is een onderscheid te maken tussen burgerparticipatie geïnitieerd door burgers zelf en burgerparticipatie geïnitieerd door de (lokale) overheid (Edelenbos & van Meerkerk, 2016, p. 2). Het is belangrijk om dit onderscheid te maken, omdat deze vormen van burgerparticipatie verschillende dynamieken kennen (p. 2).

In deze scriptie wordt de gefocust op burgerparticipatie geïnitieerd door de lokale overheid, wat ook wel *interactief bestuur* genoemd wordt (Boedeltje, 2009, p. 2). Hierbij staat participatie van burgers in het bestuur centraal staat en de nadruk ligt op de interactie tussen publieke, maatschappelijke en private actoren (Edelenbos & van Meerkerk, 2016, p. 1). Dit omdat deze vorm van burgerparticipatie bestuur door de jaren heen een significante rol heeft opgeëist in Nederland, en in hoge mate gebruikt wordt door overheden (Edelenbos & van Meerkerk, 2016, p. 2; Peeters, 2012; van den Bongaardt, 2018). In de praktijk is dan ook te zien dat burgerparticipatie in de meeste gevallen synoniem is aan door de overheid geïnitieerde burgerparticipatietrajecten (Peeters, 2012; van den Bongaardt, 2018). Deze vorm wordt ook wel *'tweede generatie burgerparticipatie'* genoemd (Lenos, Sturm, & Vis, 2006, p. 5; Michels, 2018, pp. 193-195; van Zuylen, 2010, p. 8).

Van burgerparticipatie geïnitieerd door burgers zelf kan gezegd worden dat dit type interactief bestuur in opkomst is. Deze vorm van burgerparticipatie wordt ook wel *'derde generatie burgerparticipatie'* genoemd (Lenos, Sturm, & Vis, 2006, p. 5; Michels, 2018, pp. 193-195; van Zuylen, 2010, p. 8) en wordt gezien als een 'nieuwe golf' (Edelenbos & van Meerkerk, 2016, p. 3). In de Nederlandse praktijk is deze golf, zeker in vergelijking met door de overheid geïnitieerde burgerparticipatie, nog slechts beperkt terug te zien (van den Bongaardt, 2018). Gezien de in verhouding significantere rol van door de overheid geïnitieerde burgerparticipatie in de praktijk ligt de focus in deze scriptie op de *'tweede generatie burgerparticipatie'*.

De term *'tweede generatie burgerparticipatie'* is echter ook overkoepelend voor een veelvoud aan manieren om burgers bij beleidsvorming te betrekken. De participatie kan verschillende vormen aannemen, waarbij elke vorm een andere mate van betrokkenheid van burgers vergt. Edelenbos en Monnikhof (1998) maken een indeling van typen interactief beleid naar mate van zeggenschap. Deze 'participatieladder' verloopt als volgt (Edelenbos, Teisman, & Reuding, 2001, pp. 18-19; Michels, 2018, pp. 195-196; Arnstein, 1969):

1. Informeren: politiek en bestuur bepalen in hoge mate zelf de besluitvormingsagenda en houden de betrokkenen hiervan slechts op de hoogte.
2. Raadplegen: politiek en bestuur bepalen in hoge mate zelf de agenda. Betrokkenen fungeren vooral als gesprekspartner in de ontwikkeling van beleid. De politiek is echter niet gebonden aan de gespreksresultaten, en kan daar dus vanaf wijken.
3. Adviseren: politiek en bestuur bepalen in beginsel zelf de agenda. Betrokkenen krijgen wel de gelegenheid om problemen aan te dragen en oplossingen te formuleren. Deze input

speelt een volwaardige rol in de beleidsontwikkeling. Het bestuur kan alleen beargumenteerd afwijken van het advies.

4. Coproduceren: politiek, bestuur en betrokkenen bepalen gezamenlijk de agenda, en zoeken ook gezamenlijk naar oplossingen. In de uiteindelijke besluitvorming verbindt de politiek zich aan de voorgestelde oplossingen.
5. Meebeslissen: Hierbij wordt de ontwikkeling van, en besluitvorming over beleid overgelaten aan de betrokkenen. De politiek toetst de resultaten aan de vooraf gestelde randvoorwaarden, en neemt de resultaten over.

Hoe hoger op de ladder, hoe hoger de mate van invloed van participanten in beleidsvorming (Edelenbos, Teisman, & Reuding, 2001, p. 18).

Veruit het meest gebruikte instrument wat gemeenten gebruiken zijn de inspraakavonden², gevolgd door stads-, dorps- of wijkgesprekken en de kwaliteitsschouw (van den Bongaardt, 2018, p. 16). Daarna zijn enquêtes het meest gebruikt (p. 16). Wat opvalt is dat deze vormen van participatie een consulterend karakter hebben. Er wordt aan inwoners gevraagd wat zij van voorgenomen plannen vinden (inspraakavond), er wordt meer algemeen met burgers in gesprek getreden (wijkgesprekken) of er wordt gevraagd waar burgers vragen of klachten over hebben (schouw) (Peeters, 2012, pp. 45-46). Bij deze vormen is de gemeente niet per definitie verplicht om de uitkomsten van de gesprekken over te nemen, maar slechts om de input van burgers mee te wegen in het besluit (Peeters, 2012, p. 45). Daarmee vallen deze participatievormen binnen de categorieën 'adviseren' en 'raadplegen', en niet binnen 'coproduceren' (Michels, 2018, p. 196). Daarom is in deze scriptie burgerparticipatie gedefinieerd worden als door de overheid ingezette participatie, die raadplegend en adviserend van karakter is. Het initiatief is niet coproducerend, maar gericht op het verkrijgen van input van burgers.

2.2 Het begrip 'jongeren'

Om de tweede conceptuele deelvraag te beantwoorden dient het begrip *jongeren* geconceptualiseerd te worden.

In veel bestaande literatuur wordt wel verwezen naar de beperkte opkomst onder jongeren, maar niet expliciet gedefinieerd over welke leeftijdscategorie het dan precies gaat.³ Binnema & Michels (2015) vormen een uitzondering: zij definiëren jongeren als de groep van 16 tot 34 jaar (p. 9). Veelal wordt in bestaande literatuur niet de nadruk gelegd op het feit dat jongeren niet participeren, maar eerder op het feit dat mensen van middelbare leeftijd dit in hoge mate doen, om vervolgens de conclusie te trekken dat jongeren ondervertegenwoordigd zijn (van der Meer & Dekker, 2011, van Houwelingen, Boele, & Dekker, 2014; Jacobs & Leyenaar, 2011, p. 96). Hieruit valt op te maken dat de auteurs met de term 'jongeren' voornamelijk verwijzen naar de groep die zich onder de groep van mensen van middelbare leeftijd bevindt. De term 'middelbare leeftijd'

² De term 'inspraakavonden' moet hierbij niet verward worden met het wettelijke recht op 'inspraak', wat in de regel onder de 'eerste generatie burgerparticipatie' wordt geschaard (Michels, 2018, p. 193). Het gaat dus om inspraakavonden in de context van interactief beleid.

³ Voorbeelden hiervan zijn: (van der Meer, 2014; Michels, 2018, p. 205; van Houwelingen et al., 2014)

wordt ook niet altijd gedefinieerd.⁴ Wanneer dit wel gebeurt, is dit de groep mensen tussen 35 en 65 jaar (van Houwelingen, Boele, & Dekker, 2014, pp. 49-50), of tussen de 35 en 54 jaar (Binnema & Michels, 2015). De ondergrens hierbij is dus in beide gevallen 35 jaar. De term *jongeren* lijkt dus nogal breed gedefinieerd te worden, namelijk als de groep mensen jonger dan 35 jaar.

Het begrip *jongeren* definiëren als de groep jonger dan 35 jaar is echter niet logisch. Het ligt voor de hand dat de motieven om niet te participeren voor jonge ouders anders kunnen zijn dan voor bijvoorbeeld studenten. Dan is het de vraag hoe de term *jongeren* opgevat moet worden wanneer gekeken wordt naar auteurs die non-participatie onder jongeren signaleren, maar de term jongeren niet definiëren. Hiervoor kan ook worden gekeken naar de connotatie die de term jongeren heeft. Wanneer er in empirisch onderzoek over 'jongeren' gesproken wordt, gaat het al snel niet meer over de groep boven 25 jaar.⁵ De term *jongeren* heeft over het algemeen ook een andere connotatie dan bijvoorbeeld de term *jonge ouders*. Om deze scriptie te voorzien van een duidelijke afbakening, en om te garanderen dat er daadwerkelijk gekeken wordt naar 'jongeren' in de gangbare betekenis van het woord, is deze term gedefinieerd als individuen tussen de 18 en 25 jaar.⁶

2.3 Het begrip 'lager opgeleiden'

Om de laatste conceptuele deelvraag te beantwoorden dient het begrip *lager opgeleiden* afgebakend te worden.

In veel artikelen die betrekking hebben op politieke participatie en opleiding wordt voornamelijk de nadruk gelegd op het feit dat hoogopgeleiden buitenproportioneel gebruik maken van de nieuwe participatiemogelijkheden (Bijv. Wille, 2011, pp. 114-115; Denters et al., 2011, p. 120; Michels, 2018, p. 205; Leyenaar, 2009, p. 20). Wanneer gesproken wordt over de groep die niet participeert, wordt vaak gerefereerd aan de *lager opgeleiden* (Bijv. Jacobs & Leyenaar, 2011, p. 89; Wille, 2011, p. 104), wat refereert aan de mensen met een lagere opleiding dan de hoogopgeleiden. Hier wordt dus een zekere dichotomie verondersteld: een individu is of hoog-, of lageropgeleid. Andere auteurs benadrukken ook de non-participatie van specifiek laagopgeleiden (Bovens, 2006; van der Meer & Dekker, 2011; Visser, 2018). De vraag is wie deze laagopgeleiden dan precies zijn. Weer andere auteurs leggen de nadruk op de correlatie tussen beide variabelen: hoe meer opleiding iemand geniet hoe hoger de politieke participatie (Persson, 2013; Lake & Huckfeldt, 1998). Tot slot zijn er auteurs die wel een nadere afbakening toekennen aan de gebruikte termen. Zo laten Schmeets en van Beuningen (2014) zien dat verhoogde politieke participatie voornamelijk waar te nemen is bij hoogopgeleiden in de zin van individuen met een HBO of universitair bachelordiploma, masterdiploma of doctorale graad (p. 10). Ook Binnema en Michels (2016) stellen dit bij hun onderzoek naar de G1000-initiatieven: de typische deelnemer is

⁴ Voorbeelden hiervan zijn (van der Meer & Dekker, 2011; Leyenaar, 2009)

⁵ Zo komt in de meeste onderzoeken van het CBS voor de term *jongeren* de maximumleeftijd van 25 jaar naar voren, en ook het SCP hanteert doorgaans een leeftijd van halverwege de twintig in relatie tot de term *jongeren*. (CBS, 2020, CBS, 2020; SCP, 2020; CBS, 2020)

⁶ Deze categorisering ligt tevens dicht bij de categorisering die wordt gebruikt in bestaand empirisch onderzoek naar participatie onder jongeren. Zie bijvoorbeeld: (Dekker, 2017)

HBO of universitair geschoold (p. 27). Bovens (2006) maakt een onderscheid tussen laag-, middelbaar- en hoogopgeleiden. De categorie laagopgeleiden bestaat uit mensen die alleen lager of middelbaar voorgezet onderwijs hebben gevolgd. Tot de categorie middelbaar opgeleiden behoren de mensen die hoger voortgezet onderwijs (HAVO/VWO) en/of middelbaar beroepsonderwijs (MBO) hebben gevolgd. De hoogopgeleiden zijn de mensen met een HBO of universitair diploma (pp. 5-6). Deze indeling wordt vaker gehanteerd (Coffé & Michels, 2014; Kraaykamp, André, & Meuleman, 2021). Hieruit volgt dat er eigenlijk twee groepen van niet-hoogopgeleiden zijn die beperktere participatie laten zien: laagopgeleiden en middelbaar opgeleiden. In deze scriptie is de term *lager opgeleiden* afgebakend tot de groep laagopgeleiden. Belangrijke motieven die voor interactief beleid worden genoemd zijn namelijk het vergroten van draagvlak en legitimiteit en het vergroten van het vertrouwen in de overheid. Daarnaast zou interactief bestuur een mogelijke oplossing vormen voor het verkleinen van de kloof tussen burgers en bestuur (Michels, 2018, p. 193). Sentimenten als een beperkt vertrouwen in de overheid, een ervaren kloof tot de politiek en het idee dat er niet naar burgers geluisterd wordt, zijn in de groep van laagopgeleiden het sterkst aanwezig (Bovens, 2006, pp. 13-14). Als interactief bestuur een remedie moet zijn voor bovengenoemde uitdagingen, dan is het vanuit dit opzicht interessant om te kijken waarom mensen uit de groep die deze uitdagingen het ergst ervaren niet participeren.

3. Theoretisch kader

Om de conceptuele deelvragen vier en vijf te beantwoorden worden in dit hoofdstuk bestaande theorieën met betrekking tot de beperkte politieke participatie van jongeren en lager opgeleiden in beeld te worden gebracht. Ook komt in dit hoofdstuk naar voren hoe deze theorieën zich van elkaar onderscheiden.

3.1 Capaciteitenbenadering

Een eerste benadering legt de nadruk op de relatie tussen bepaalde capaciteiten die individuen bezitten en politieke participatie. De redeneerlijn in deze theorie is dat het hebben van bepaalde capaciteiten er (al dan niet indirect) voor zorgen dat politieke participatie aangewakkerd wordt. Diverse theoretici hangen dit model aan.

Zo stelt Galston (2001) dat voor politieke participatie 'politieke kennis' nodig is. Dit wil zeggen dat burgers kennis moeten hebben van o.a. het politieke systeem, de kernwaarden achter dat systeem en de rol van burgers daarin (Galston, 2001, pp. 218-219; Popkin & Dimmock, 1999, p. 118). Hoe meer kennis burgers hebben, hoe beter zij kunnen begrijpen hoe het politieke proces samenhangt met de eigen belangen. Zij gaan dus inzien dat het politieke proces instrumenteel kan zijn om bepaalde doelen te bereiken, wat eraan bijdraagt dat politieke participatie eerder plaatsvindt (Galston, 2001, p. 223). Popkin en Dimmock (2010) stellen dit ook. In hun onderzoek naar electorale participatie concluderen zij dat kennis van politiek naar voren komt als een consistente factor die de beslissing om wel / niet te stemmen vormt (p. 142).

Maar ook andere capaciteiten worden als belangrijk aangedragen. Zo wordt een grote rol toegeschreven aan verbale vaardigheden, waardoor individuen op basis van politieke gebeurtenissen kunnen handelen op een rationeel-instrumentele manier (Nie, Junn, & Stehlik-Barry, 1996, p. 194; Verba et al., 1995). Galston (2001) benadrukt deze veronderstelde correlatie

tussen verbale capaciteiten en politieke participatie (p. 226), en Persson (2013) voegt hier de capaciteit om te schrijven en de kennis hoe je te gedragen in een organisatorische omgeving aan toe (p. 689). Dergelijke vaardigheden worden in bestaande literatuur vaak 'civic skills' genoemd (Verba et al., 1995, p. 304)

Verba et al. (1995) werken dit verder uit, door allereerst te stellen dat communicatieve vaardigheden essentieel zijn voor politieke actie (p. 306). Daarmee bedoelen zij concreet het goed spreken van de taal, organisatorische vaardigheden, het hebben van een goede vocabulaire en de mogelijkheid om een argument te formuleren en te verwoorden. Iemand die deze capaciteiten heeft zal eerder geneigd zijn om in politieke activiteiten te ondernemen, oftewel politiek te participeren (p. 304-305). Dit omdat het hebben van deze vaardigheden politieke activiteiten minder afschrikwekkend maakt, waardoor de drempel om te participeren verlaagd wordt. Het gaat dus vooral om het zelfvertrouwen om te participeren, wat uit het hebben van dergelijke vaardigheden voortvloeit (p. 305). Dit wordt ook wel aangeduid met de term 'internal political efficacy': wanneer iemand ervan overtuigd is dat hij of zij competent is om te participeren, dan vormt dit een prikkel om dit ook te doen (Kenski & Stroud, 2010, p. 174; Niemi, Craig, & Mattei, 1991, p. 1407).

Er is in deze 'capaciteiten-benadering' sprake van een sterke samenhang tussen de mate waarin een individu dergelijk 'skills' bezit, en de mate waarin een individu onderwijs heeft gevolgd, aangezien deze 'skills' voornamelijk eigen gemaakt worden door middel van onderwijs (Verba et al., 1995, p. 305; Nie et al., 1996, p. 194; Persson, 2013; Galston, 2001; Lake & Huckfeldt, 1998, p. 568). De redeneerlijn is daarbij dat onderwijs bepaalde capaciteiten bevordert, en die capaciteiten bevorderen politieke participatie (Verba et al., 1995, p. 305; Persson, 2013, p. 1; Lake & Huckfeldt, 1998, p. 568). In relatie tot de beperkte politieke participatie van laagopgeleiden is deze benadering interessant: waar meer onderwijs leidt tot meer politieke participatie, volgt de noodzakelijke logica dat deze relatie ook omgedraaid kan worden. Minder onderwijs zorgt ervoor dat de capaciteiten die politieke participatie bevorderen minder verworven worden. Aangezien laagopgeleiden minder onderwijs hebben genoten, is het vanuit deze theorie bezien logisch dat zij ook minder politiek participeren.

Maar niet alleen het onderwijs, ook de werkvloer is een belangrijke plek waar 'civic skills' eigen kunnen worden verkregen (Verba et al., 1995, pp. 313-314). Ook hier hebben hoogopgeleiden meer kans op het vergaren van deze capaciteiten. Dit omdat hoogopgeleiden simpelweg vaker werk doen waar deze skills eigen worden gemaakt (pp. 314-315, p. 320). Zo hebben advocaten en docenten grotere kans om zich op de werkvloer communicatieve en organisatorische eigenschappen eigen te maken dan bijvoorbeeld iemand die in de bouw werkt (pp. 313-316). Ook dit geeft een potentiële verklaring voor de beperkte politieke participatie van laagopgeleiden.

Hieruit valt ook een mogelijke verklaring voor de beperkte participatie van jongeren te destilleren. Enerzijds zullen bepaalde jongeren het onderwijs nog niet helemaal afgerond hebben, waardoor zij minder onderwijs genoten hebben dan oudere individuen. Maar ook wanneer jongeren zich de genoemde skills wel eigen hebben gemaakt via het onderwijs, missen zij in bepaalde mate de mogelijkheden om deze eigenschappen eigen te maken op de werkvloer, doordat de werkervaring binnen deze groep beperkter is.

3.2 Sociaal kapitaal benadering

Een tweede benadering legt de nadruk op de relatie tussen 'sociaal kapitaal' en politieke participatie. Allereerst is het goed om de term 'sociaal kapitaal' toe te lichten. Sociaal kapitaal is niet zo tastbaar als fysiek kapitaal, maar wordt gedefinieerd aan de hand van de functie die het vervuld. De term wordt gebruikt om een bepaalde waarde in de sociale relaties tussen individuen of actoren te beschrijven (Coleman, 1988, p. 101). Tevens zit in de definitie besloten dat deze relaties actie faciliteren. Omdat sociale relaties verschillende vormen aannemen kan sociaal kapitaal ook verschillende vormen aannemen (Coleman, 1988, pp. 98-100). Dan is uiteraard de vraag op welke wijze deze relaties actie faciliteren, en hoe dat zich verhoudt tot politieke participatie.

Voor politieke participatie is allereerst informatie nodig. Voordat iemand politiek participeert, moeten allereerst vragen beantwoord worden als: hoe kan ik participeren, en waarom zou ik dat doen? (Lake & Huckfeldt, 1998, p. 570). Het vinden van antwoorden op die vragen is echter niet per se makkelijk, maar kost moeite. Deze moeite wordt ook wel gedefinieerd aan de hand van de term *informatiekosten*. Wanneer individuen aan zichzelf worden overgelaten, is de kans groot dat deze *informatiekosten* de verwachting van eventuele voordelen van politieke participatie overstijgen (Lake & Huckfeldt, 1998, p. 570).

Het hebben van sociale relaties kan deze kosten echter drukken. Individuen kunnen zich in een netwerk bevinden waar politieke expertise en politiek relevante informatie regelmatig wordt gecommuniceerd. Het individu hoeft dus niet op zichzelf op zoek naar informatie, maar wordt al automatisch blootgesteld aan deze informatie in het eigen netwerk. De *informatiekosten* nemen dus af, wat als gevolg heeft dat de drempel om politiek te participeren afneemt (Lake & Huckfeldt, 1998; Teorell, 2003, p. 51). Wanneer het aantal sociale relaties (en dus het sociale kapitaal) toeneemt, neemt ook de kans dat iemand opengesteld wordt aan informatie toe, met als gevolg dat de kans op politieke participatie ook toeneemt (Lake & Huckfeldt, 1998, p. 573).

Een tweede rol die sociaal kapitaal kan spelen gaat over de rekruterende rol van sociale relaties. Een van de redenen dat mensen niet politiek participeren kan namelijk zijn omdat 'niemand het gevraagd heeft' (Teorell, 2003, p. 51). Het hebben van een hoeveelheid aan sociale relaties draagt er in deze redenering aan bij dat mensen eerder gevraagd worden om politieke actie te ondernemen (p. 52; p. 62). Hierdoor wordt de kans op politieke participatie vergroot.

Putnam (2000) legt de nadruk op het feit dat sociale relaties ertoe leiden dat er onderling vertrouwen, gedeelde normen en wederkerigheid ontstaat. In deze theorie vindt binnen sociale netwerken een vorm van socialisatie plaats, waarbij individuen normen van wederkerigheid en vertrouwen worden bijgebracht (Foley & Edwards, 1996, p. 41). Netwerken waar sprake is van veel interactie zorgen er dus voor dat een individu meer oog krijgt voor collectieve resultaten, in plaats van slechts te denken aan wat iets oplevert voor hem- of haarzelf (Putnam, 1995, p. 66). Deze wederkerigheid wordt in zekere zin 'afgedwongen'. Doordat een individu zich in een netwerk bevindt, verwachten de leden van het netwerk ook van elkaar dat zij een vorm van wederkerigheid laten zien, ofwel betrokkenheid tonen. Een vorm van 'free-riding', waarbij enkelen participeren en anderen slechts profiteren wordt daarmee voorkomen, wat een bredere participatie aanwakkert (Rydin & Pennington, 2010, p. 161).

Daarnaast dragen sociale interacties eraan bij dat men vertrouwen krijgt in de gemeenschap en in het politieke proces (Putnam, 2000; Foley & Edwards, 1996, p. 47). De

redenering is daarbij dat sociale interacties ertoe leiden dat mensen vertrouwen ontwikkelen in anderen, en dat zij daardoor een positievere houding aannemen ten opzichte van politieke processen en instituties (Henn & Weinstein, 2007, pp. 467-468). Zij zijn daarnaast eerder geneigd te investeren in collectieve activiteiten, omdat zij ook vertrouwen hebben dat anderen dat ook zullen doen (Pretty, 2003, p. 1912). Wanneer mensen geïsoleerd zijn van sociale netwerken zal dit dus een negatieve impact hebben op hun vertrouwen in anderen, in het politieke systeem en op hun 'burgerlijke betrokkenheid' (Henn & Weinstein, 2007, p. 467). Een gebrek aan vertrouwen in politieke processen en instituties kan zich uiten in een wantrouwen dat de overheid iets zal doen met de input van burgers. Dit wordt in bestaande literatuur ook wel een gebrek aan 'external political efficacy' genoemd (Niemi, Craig, & Mattei, 1991, pp. 1407-1408).

In de kern is de redeneerlijn binnen deze benadering dat waar sociaal kapitaal kan worden aangewakkerd, burgerlijke betrokkenheid ook wordt gestimuleerd, wat een positief effect heeft op politieke participatie (Ritchey-Vance, 1996).

Hoe verhoudt dit zich tot een lage politieke participatie van laagopgeleiden? Sociaal kapitaal is niet evenredig verdeeld in de samenleving. Hoe hoger de sociale klasse waarin een individu zich in bevindt, hoe meer er sprake is van sociaal kapitaal (Pichler & Wallace, 2009, pp. 325-326). Individuen uit hogere sociale klassen (met een hogere opleiding) zijn ingebed in meer netwerken en hebben een bredere cirkel aan sociale relaties dan mensen uit lagere sociale klassen (p. 330). Hoe hoger de opleiding, hoe groter het sociaal kapitaal (Putnam & Helliwell, 1999, p. 7; Schmeets & van Beuningen, 2014, p. 8). Onder laagopgeleiden is er dus in mindere mate sprake is van de aanwezigheid van sociaal kapitaal, waardoor de positieve invloed van sociaal kapitaal op politieke participatie ook in mindere mate aanwezig is. Dit kan dus als verklaring gelden voor de relatief lage mate van politieke participatie onder laagopgeleiden.

Wat betreft sociaal kapitaal en leeftijd is deze relatie niet zo eenduidig. Ondanks dat in sommige literatuur wordt verondersteld dat sociaal kapitaal onder jongeren in mindere mate aanwezig is (Fahmy, 2006; Henn & Weinstein, 2007, p. 475), lijkt empirisch onderzoek onder Nederlandse jongeren dit niet direct te bevestigen (Schmeets & van Beuningen, 2014). Er is onder jongeren wel sprake van minder maatschappelijke participatie (deelname aan verenigingsleven en vrijwilligerswerk) dan in andere leeftijdscategorieën, maar het aantal sociale relaties en het maatschappelijk en politiek vertrouwen onder jongeren is dan weer hoger (Schmeets & van Beuningen, 2014). Er valt dus lastig een eenduidige uitspraak te doen over de mate van aanwezigheid van sociaal kapitaal onder jongeren, waardoor de sociaal kapitaal benadering op zich geen verklaring geeft voor de beperkte participatie van deze categorie.

3.3 De tijd / geld benadering

Een andere verklaring voor beperkte politieke participatie is een tekort aan tijd en geld (Dekker & Uslaner, 2003, p. 170; Verba et al., 1995, pp. 288-289). Theoretici die naar deze reden verwijzen dragen bijvoorbeeld aan dat lidmaatschap van een politieke organisatie geld kost, wat voor individuen binnen lagere sociale klassen een fors obstakel kan vormen (Beeghly, 1986, p. 505). Ook bijdragen aan bijvoorbeeld politieke campagnes wordt hierdoor lastiger (Verba et al., 1995, p. 289). Dit element van het hebben van voldoende financiële middelen voor politieke participatie is niet direct te vertalen naar politieke participatie in de zin van burgerparticipatie. Toch kunnen burgerparticipatie en het hebben van financiële middelen wel samenhangen: mensen met een hoog inkomen kunnen bepaalde taken uitbesteden tegen betaling, zoals het huishouden of het

onderhouden van de tuin, waardoor zij meer tijd hebben voor andere zaken, zoals bijvoorbeeld participatie (Verba et al., 1995, p. 291). Hiermee valt het element tijd en geld wel samen: geld is op zichzelf geen verklarende variabele voor non-participatie, maar een medierende variabele die eraan kan bijdragen dat een individu meer tijd heeft.

Het element tijd is meer vanzelfsprekend: het is niet goed mogelijk om naar inwonersbijeenkomsten te gaan of gebruik te maken van inspraakmogelijkheden wanneer iemand simpelweg niet de vrije tijd hiervoor heeft (Verba et al., 1995, p. 289). Binnen deze benadering is dus vooral de vraag: wie heeft tijd en geld om politiek te participeren? En hoe verhoudt zich dit tot de participatie van laagopgeleiden en jongeren?

Geld is niet evenredig verdeeld in de samenleving, bepaalde groepen hebben meer financiële middelen dan anderen. Deze relatie gaat ook op wanneer er gekeken wordt naar laag- en hoogopgeleiden. Zo hebben hogeropgeleiden over het algemeen een hoger inkomen hebben dan laagopgeleiden (Menger & Nieuweboer, 2019, p. 13). Ook is geld niet evenredig verdeeld over leeftijdscategorieën: hoe hoger de leeftijd, hoe hoger ook het inkomen (Menger & Nieuweboer, 2019, p. 12). De redenering van Verba et al. (1995) volgend, zou dit een verklaring kunnen zijn voor een verhoogde politieke participatie onder hoogopgeleiden en niet-jongeren (pp. 289-303).

Verba et al. (1995) veronderstellen een positieve relatie tussen de hoeveelheid vrije tijd en de kans op politieke participatie. Wat betreft tijd kunnen kan gesteld worden dat laagopgeleiden in Nederland over het algemeen meer vrije tijd hebben dan hoogopgeleiden (Wennekers, Roeters, van den Broek, & Pulles, 2018). Onder vrije tijd wordt dan verstaan: tijd die besteed wordt aan mediagebruik, sociale contacten, hobby's, cultuurdeelname, sport, uitstapjes, horeca en feestjes, en simpelweg niets doen (Wennekers, Roeters, van den Broek, & Pulles, 2018). Dit is dus tijd die overblijft wanneer de verplichte taken zijn voldaan, en waarvan redelijkerwijs gesteld kan worden dat deze inwisselbaar zijn met bijvoorbeeld deelname aan burgerparticipatie. De factor tijd lijkt vanuit dit oogpunt dus geen logische verklaring voor het verschil in participatie tussen hoog- en laagopgeleiden, aangezien laagopgeleiden juist meer vrije tijd hebben. Hier valt echter wel een nuance in te maken: niet alleen de vrije tijd is belangrijk, ook de hoeveelheid energie die een individu heeft om die vrije tijd actief te benutten is relevant (Beeghly, 1986, p. 505). Iemand met een fysiek zware baan is na een dag werken lichamelijk uitgeput, waardoor dit een obstakel vormen om 's avonds tijd vrij te maken om te participeren (Beeghly, 1986, p. 505). Iemand met een kantoorbaan kan na een dag werken psychisch moe zijn, maar heeft 's avonds nog wel de lichamelijke energie die iemand met een fysiek zware baan niet heeft (p. 505). Aangezien laagopgeleiden vaker zwaar lichamelijk werk hebben (TNO, 2016, p. 26) worden zij ook eerder geconfronteerd met dit obstakel. Iemand met een lagere opleiding kan dus op papier wel meer vrije tijd hebben om te participeren, de hoeveelheid energie die het individu over heeft om die vrije tijd actief te benutten hangt echter af van wat voor werk hij of zij doet.

Er is ook sprake van een relatie tussen leeftijd en vrije tijd. Van alle leeftijdsgroepen heeft de groep 18-34 jaar het minste vrije tijd, en deze groep is ook het minst tevreden over de hoeveelheid vrije tijd die zij heeft (Wennekers, Roeters, van den Broek, & Pulles, 2018). Om deel te nemen aan burgerparticipatie moet tijd vrijgemaakt, en dus opgeofferd worden. Wanneer iemand beperkt vrije tijd heeft, of nauwelijks vrije tijd ervaart, is het logisch dat de kans op deelname aan burgerparticipatie ook afneemt.

Tot slot is het natuurlijk ook mogelijk dat een respondent wel tijd, kennis en voldoende zelfvertrouwen heeft en ook gevraagd wordt, maar simpelweg geen zin heeft. De respondent kan het niet leuk vinden om te participeren, of andere activiteiten boven het participeren in een burgerparticipatietraject verkiezen (Stoffelen, 2018).

De verschillende verklarende mechanismen voor beperkte participatie uit bovenstaande benaderingen zijn samengevat in tabel 1.

Benadering	Verklaring	Werking	Bron
Capaciteitenbenadering	Gebrek aan politieke kennis	Individu ziet door onvoldoende kennis van het systeem niet in hoe het te volgen proces instrumenteel kan zijn voor de eigen belangen.	(Galston, 2001, pp. 218-219; Popkin & Dimock, 1999, p. 118).
	Gebrek aan ' <i>civic skills</i> ' met als gevolg een gebrek aan zelfvertrouwen om te participeren.	Het ontbreekt het individu aan bepaalde verbale, praktische, organisatorische of communicatieve vaardigheden, waardoor het individu niet voldoende zelfvertrouwen heeft om te participeren.	(Nie, Junn, & Stehlik-Barry, 1996; Verba et al., 1995; Galston, 2001; Persson 2013; Kenski & Stroud, 2010; Niemi, Craig, & Mattei, 1991)
Sociaal kapitaalbenadering	Te hoge informatiekosten	Het individu weet niet hoe hij of zij zou kunnen participeren, en het proces van het vinden van een antwoord op die vraag is zo lastig dat het deze moeite de voordelen van politieke participatie overstijgt.	(Lake & Huckfeldt, 1998; Teorell, 2003).
	Niet gevraagd worden	Het individu participeert niet omdat niemand het gevraagd heeft.	(Teorell, 2003, p. 51).
	Gebrek aan normen van wederkerigheid	Het individu participeert niet omdat hij of zij zich niet in een netwerk bevindt waar de leden onderling van elkaar verwachten dat zij participeren en betrokkenheid tonen.	(Foley & Edwards, 1996; Putnam, 1995; Rydin & Pennington, 2010)
	Gebrek aan onderling vertrouwen	Het individu participeert niet omdat hij of zij niet het vertrouwen heeft dat andere mensen dat ook zullen doen.	(Putnam, 2000; Foley & Edwards, 1995; Putnam, 1995; Rydin & Pennington, 2010; Pretty, 2003)

	Gebrek aan vertrouwen in de overheid	Het individu participeert niet omdat hij of zij niet het idee heeft dat de overheid iets zal doen met de input van burgers.	(Putnam, 2000; Foley & Edwards, 1996; Henn & Weinstein, 2007; Niemi, Craig, & Mattei, 1991)
Tijd / geld benadering	Tekort aan tijd om te participeren	Het individu heeft geen tijd om te participeren.	(Dekker & Uslaner, 2003; Verba et al., 1995)
	Tekort aan energie om te participeren	Het individu heeft objectief gezien wel tijd om te participeren, maar op die momenten geen energie om ook te participeren	(Beeghly, 1986).
Geen zin-argument	Respondent heeft simpelweg geen 'zin' om te participeren	Het individu heeft geen barrières om te participeren, anders dan een gebrek aan 'zin'. Het individu verkiest andere activiteiten boven het participeren.	(Stoffelen, 2018)

Tabel 1: een overzicht van theoretische benaderingen m.b.t. barrières voor politieke participatie

4. Operationalisering

In dit hoofdstuk zal het meetbaar maken van de gebruikte begrippen centraal staan. De wijze waarop de geoperationaliseerde begrippen gemeten gaan worden komt in hoofdstuk 5 verder aan de orde.

De hoofdvraag luidt: *Hoe kan non-participatie onder laagopgeleiden en jongeren bij tweede generatie burgerparticipatietrajecten verklaard worden?*

De empirische deelvraag luidt: *Welke verklaringen geven niet-participerende laagopgeleiden en jongeren voor non-participatie in tweede generatie burgerparticipatie trajecten?*

In deze vragen zitten een aantal concepten die geoperationaliseerd dienen te worden.

4.1 Non-participatie

Om te achterhalen of een respondent mee zou doen aan een burgerparticipatietraject, is deze vraag expliciet aan de respondent gesteld. De respondent heeft drie keuzes: de respondent zou meedoen, de respondent zou misschien meedoen, de respondent zou niet meedoen.

In deze scriptie is non-participatie geoperationaliseerd als een reactie van de respondent dat hij of zij niet zou meedoen aan het burgerparticipatietraject. Wanneer de respondent aangaf misschien mee te doen, is de classificering vastgesteld op basis van hoe het gesprek verder verliep. Er is dan in het gesprek achterhaald of de respondent mee zou doen.

Zou u meedoen aan participatietraject X?	Participatie	Participatie / Non-participatie	Non-participatie
	Ja	Misschien	Nee

Tabel 2: operationalisatie 'non-participatie'

4.2 Laagopgeleiden

De in het theoretisch kader benoemde operationalisering van de term 'laagopgeleiden' vormt al in hoge mate de operationalisering.

De term laagopgeleid is afgebakend tot de groep mensen die alleen lager onderwijs of alleen lager middelbaar onderwijs en MBO niveau 1 of 2 hebben gevolgd, of volgen. Voor hoogopgeleiden wordt de categorie HBO / WO-bachelor en WO-master / doctoraal gehanteerd. Een specifiek element is belangrijk: omdat een deel van de respondenten *jongere*, en dus tussen de 18 en 25 jaar oud zal zijn, is het mogelijk dat de respondent niet zijn of haar opleiding afgerond heeft. Om het toch mogelijk te maken deze groep te onderzoeken, en ook een onderscheid te kunnen maken in opleidingsniveau, is ook gekeken naar de opleiding die de jongere op dat moment volgt, en dus niet alleen naar het afgeronde opleidingsniveau. Hiermee wordt voorkomen dat vrijwel iedereen die *jongere* is, automatisch in de categorie middelbaar opgeleid terecht komt, omdat de secundaire opleiding nog niet afgerond is. Dit zou betekenen dat hoogopgeleide jongeren niet zouden bestaan. Daarom heeft het operationaliseren van opleidingsniveau als het *hoogst afgeronde* of het *hoogst gevolgde* opleidingsniveau de voorkeur.⁷

De operationalisering ziet er dan als volgt uit:

Laagopgeleid	Alleen lager onderwijs	Alleen lager middelbaar onderwijs (VMBO, MAVO) en MBO 1-2
Middelbaar opgeleid	Alleen hoger voortgezet onderwijs (HAVO, VWO)	MBO 3-4
Hoogopgeleid	HBO / WO-bachelor	WO-master / doctoraal

Tabel 3: Operationalisatie 'laagopgeleid' o.b.v. (Bovens, 2006; Kraaykamp et al., 2021)

⁷ Deze indeling wordt bijvoorbeeld ook gehanteerd in (Dekker, 2017)

4.3 Jongeren

In het theoretisch kader is reeds toegelicht wat in de literatuur verstaan wordt onder ‘jongeren’, en is aangegeven welke definitie in deze scriptie gehanteerd wordt.

De operationalisering ziet er dan als volgt uit:

Jongeren	18 tot 25 jaar
Niet-jongeren	35 jaar en ouder

Tabel 4: operationalisatie ‘jongeren’

4.4 Verklaringen

In tabel 5 is een overzicht gegeven van de verschillende benaderingen en de verklarende mechanismen die deze benaderingen leveren voor politieke non-participatie. Deze lijst is niet per definitie uitputtend: respondenten kunnen motieven voor non-participatie aandragen die in bestaande literatuur nog niet aangedragen zijn.

In onderstaande figuur is een overzicht van indicatoren toegevoegd die gebruikt kunnen worden om de in de benaderingen genoemde verklarende mechanismen te meten. Het idee is dat deze indicatoren als *topics* kunnen fungeren, om in het antwoord van de respondent een bestaande theoretische verklaring te kunnen herkennen. Een nadere toelichting hierop is terug te zien in hoofdstuk 5.

Benadering	Verklaring	Werking	Indicatoren
Capaciteitenbenadering	Gebrek aan politieke kennis	Individu ziet door onvoldoende kennis van het systeem niet in hoe het te volgen proces instrumenteel kan zijn voor de eigen belangen.	<p>Respondent ziet het nut niet in van participatie</p> <p>Respondent begrijpt niet hoe participatie bijdraagt aan zijn of haar eigen belangen</p>
	Gebrek aan 'civic skills' met als gevolg een gebrek aan zelfvertrouwen om te participeren.	Het ontbreekt het individu aan bepaalde verbale, praktische, organisatorische of communicatieve vaardigheden, waardoor het individu niet voldoende zelfvertrouwen heeft om te participeren.	<p>Respondent durft niet te participeren / is onzeker</p> <p>Respondent geeft aan niet goed genoeg uit zijn / haar woorden te komen in een dergelijke omgeving</p> <p>Respondent geeft aan moeite te hebben om te communiceren met andere mensen</p> <p>Respondent geeft aan zich niet goed weten te gedragen in een dergelijke omgeving</p> <p>Respondent geeft aan te weinig zelfvertrouwen te hebben om te participeren</p> <p>Respondent geeft aan niet te denken geschikt te zijn om te participeren</p>

Sociaal kapitaal- benadering	Te hoge informatiekosten	Het individu weet niet hoe hij of zij zou kunnen participeren, en het proces van het vinden van een antwoord op die vraag is zo lastig dat het deze moeite de voordelen van politieke participatie overstijgt.	Respondent geeft aan niet te weten hoe hij of zij kan 'meedoen' aan een participatietraject
	Niet gevraagd worden	Het individu participeert niet omdat niemand het gevraagd heeft.	Respondent geeft aan wel mee te doen als hij of zij gevraagd wordt.
	Gebrek aan normen van wederkerigheid	Het individu participeert niet omdat hij of zij zich niet in een netwerk bevindt waar de leden onderling van elkaar verwachten dat zij participeren en betrokkenheid tonen.	Respondent geeft aan niet mee te doen omdat het niet door mensen uit zijn of haar netwerk van hem verwacht wordt. Respondent geeft aan niet mee te doen omdat hij niet weet of andere mensen het wel zouden doen.
	Gebrek aan onderling vertrouwen	Het individu participeert niet omdat hij of zij niet het vertrouwen heeft dat andere mensen dat ook zullen doen.	Respondent participeert niet omdat hij of zij niet vertrouwt dat anderen dat wel doen. Als andere mensen wel zouden participeren, zou de respondent ook participeren.
	Gebrek aan vertrouwen in de overheid	Het individu participeert niet omdat hij of zij niet het idee heeft dat de overheid iets zal	Respondent doet niet mee omdat hij of zij denkt dat dit zinloos is, omdat de overheid niets met de input zal doen.

		doen met de input van burgers.	
Tijd / geld benadering	Tekort aan tijd om te participeren	Het individu heeft geen tijd om te participeren.	Respondent geeft aan geen tijd te hebben Respondent geeft aan bij meer vrije tijd wel te willen participeren
	Tekort aan energie om te participeren	Het individu heeft objectief gezien wel tijd, maar geen energie om te participeren.	Respondent geeft aan door reden X te moeten zijn om te participeren Respondent geeft aan niet de energie te hebben om te participeren
Geen zin-argument	Respondent heeft simpelweg geen 'zin' om te participeren	Het individu heeft geen barrières om te participeren, anders dan een gebrek aan 'zin'. Het individu verkiest andere activiteiten boven het participeren.	Respondent geeft aan geen zin te hebben om te participeren, ondanks verder geen barrières te ervaren. Respondent geeft aan andere activiteiten liever te doen dan het participeren. Respondent geeft aan geen tijd te willen vrij maken

Tabel 5: theoretische benaderingen en indicatoren

5. Methodes

De hoofdvraag is onderzocht door aan respondenten fictieve casussen (vignettes) van tweede generatie burgerparticipatietrajecten voor te leggen (zie bijlage 2). Vervolgens is door middel van interviews gepoogd te achterhalen of de respondent zou meedoen aan het fictieve traject. Als de respondent niet zou meedoen, is middels een interview een gesprek aangegaan waarom de respondent niet zou meedoen, om zo motieven voor non-participatie te onderscheiden. In dit hoofdstuk zal allereerst in worden gegaan op de keuze voor de methode van interviews, om vervolgens toe te lichten op welke wijze, en met welke redenen, de vignetmethode wordt gebruikt.

5.1 Interviews

Het doel van dit onderzoek is de redenen te achterhalen waarom jongeren en laagopgeleiden niet participeren. Interviews, waarbij respondenten vrij zijn om hun motieven voor non-participatie te vertellen, zijn geschikt om informatie over dit onderzoeksonderwerp te verzamelen (van Thiel, 2020, p. 114). Interviews hebben daarnaast de voorkeur boven vragenlijsten: een vragenlijst geeft respondenten slechts keuze uit de voorgelegde opties. De respondenten moeten zich dus via die opties uitdrukken, wat ertoe kan leiden dat respondenten niet hun daadwerkelijke mening of opvatting naar voren brengen⁸ (Visser, 2018, p. 5). Interviews daarentegen geven meer flexibiliteit om informatie te verzamelen: tijdens het gesprek kunnen aanvullende vragen worden gesteld om de motieven voor non-participatie te verhelderen, en er kan om verduidelijking van antwoorden worden gevraagd (van Thiel, 2020, p. 114). Hiermee wordt de kans vergroot dat de daadwerkelijke reden voor non-participatie achterhaald wordt. Tevens kan gesteld worden dat bestaand onderzoek naar non-participatie voornamelijk een kwantitatief karakter heeft.⁹ Een kwalitatief onderzoek middels interviews kan een waardevolle toevoeging zijn, omdat zo ook meer gedetailleerde informatie kan worden verworven (Halperin & Heath, 2017, p. 286), en zo de motieven voor non-participatie preciezer vastgesteld kunnen worden.

Het was in dit onderzoek niet de bedoeling om de uit de literatuur gehaalde motieven aan de respondent voor te leggen, en te vragen: is dit waarom u niet meedoet? Dit zou ertoe kunnen leiden dat de respondent gestuurd wordt in zijn of haar beantwoording. Het was vooral de bedoeling om middels een open interview van de respondent zelf te horen waarom hij of zij niet zou participeren. Respondenten kregen de ruimte om hun eigen redenen voor non-participatie aan te dragen. Deze redenen konden overeenkomen met bestaande theoretische verklaringen, maar dat hoefde niet. Ook aan de motieven die de respondenten aandroegen die nog niet onderscheiden waren in de literatuur is in de interviews aandacht besteed, en deze motieven zijn in dit onderzoek ook meegenomen om de empirische deelvraag te beantwoorden. De in het theoretisch kader onderscheiden verklaringen fungeerden als topics: wanneer er een motief uit de literatuur herkend werd in de reactie van de respondent, kon op basis van het interviewschema (waarin de theoretische verklaringen zijn vertaald naar topics) geprobeerd worden de reden te specificeren (zie bijlage 2). Hiermee heeft hadden de interviews zowel een open, als een semigestructureerd karakter.

5.2 Vignetten

Het zou de voorkeur hebben interviews af te nemen met respondenten die daadwerkelijk deelname aan een tweede generatie participatietraject hebben afgewezen. Dit is echter om enkele redenen niet mogelijk: allereerst zijn er door de coronacrisis geen reguliere tweede generatie burgerparticipatietrajecten geweest. Dit omdat fysieke bijeenkomsten niet hebben kunnen plaatsvinden. Maar zelfs al zouden daadwerkelijk zulke trajecten hebben plaatsgevonden,

⁸ Zie voor een illustratie hiervan: (Laurison, 2015)

⁹ Voorbeelden zijn (Verba, et al., 1995; Lake & Huckfeldt, 1998; Teorell, 2003; Dekker & Uslaner, 2003). Ook in de aangehaalde artikelen door Persson (2013) komt een dominantie van kwantitatief onderzoek naar non-participatie naar voren.

ook dan is het lastig te achterhalen wie geweigerd heeft te participeren.¹⁰ Om dit probleem te ondervangen is in deze scriptie gebruik gemaakt van een *vignetmethode*. Een vignet is 'een korte beschrijving van een persoon of situatie die relevant geachte informatie bevat en die wordt voorgelegd aan respondenten om een oordeel te krijgen over een beschreven persoon of situatie' (Veenma & Batenburg, 2004). De werking van deze methode heeft als volgt plaatsgevonden: aan respondenten is een fictieve casus van een tweede generatie burgerparticipatietraject voorgelegd. Na het laten zien van het vignet is het gesprek aangegaan met de respondent of hij of zij hieraan mee zou doen. Wanneer dit niet het geval was is door middel van een interview achterhaald wat de motieven zijn om niet mee te doen. Door het gebruiken van deze *vignetmethode* kan aan respondenten gericht gevraagd worden of zij zouden meedoen aan een dergelijk burgerparticipatietraject, zonder dat deze daadwerkelijk heeft plaatsgevonden, en zonder dat er persoonsgegevens van non-participanten achterhaald moeten worden.

Normaliter wordt de vignetmethode gebruikt om te analyseren in welke mate bepaalde factoren van belang zijn bij de beoordeling van een specifieke situatie (Veenma & Batenburg, 2004). Daarbij worden diverse situaties voorgelegd, waarbij steeds enkele factoren in de situatie worden veranderd. Op basis daarvan kan gekeken worden welke factoren van invloed zijn op de beoordeling van de respondent. In deze scriptie wordt deze methode gebruikt om te kijken hoe respondenten verschillende burgerparticipatietrajecten beoordelen, en waarom zij wel of niet mee zouden doen. De vignetten hebben alle drie betrekking op een door de overheid ingezet burgerparticipatietraject dat raadplegend en adviserend van karakter is. In de vignetten wordt gevarieerd tussen de meest gebruikte vormen van interactief bestuur: inspraakavonden, stadsdorp- of wijkgesprekken en enquêtes. De reden dat enquêtes worden gebruikt in het vignet, en niet de schouw, is omdat een wijkschouw sterk vergelijkbaar is qua intensiteit van participatie als een wijkgesprek of inspraakavond. De tijdsinvestering is vergelijkbaar, en in beide gevallen dient een gesprek aan gegaan te worden met de gemeente. Om meer variatie in het typen participatiemogelijkheden te krijgen in de vignetten wordt dus de enquête meegenomen. De enquête wordt in de praktijk ongeveer evenveel gebruikt als de wijkschouw (van den Bongaardt, 2018, p. 16).

De vignetten variëren op het type participatietraject en op variabelen uit twee van de overkoepelende theoretische benaderingen: de benodigde capaciteiten en hoeveelheid investering in tijd. Een concrete uitwerking van de vignetten is terug te vinden in bijlage 2. Door de vignetten te laten variëren op aard van het traject en op het gebied van benodigde capaciteiten en hoeveelheid investering in tijd, kon worden gekeken naar wat het doet met een respondent wanneer bepaalde barrières wegvallen. Als een respondent bijvoorbeeld aandroeg geen tijd, of niet de juiste capaciteiten te hebben, kon door deze methode gekeken worden wat deze respondent aangaf bij een initiatief waarbij participatie nauwelijks tijd kost, of waarbij er nauwelijks capaciteiten benodigd zijn. Doet de respondent dan wel mee, of zijn er meer redenen voor non-participatie? Op deze manier zijn onderliggende motieven voor non-participatie in kaart gebracht, wat heeft bijgedragen aan het beantwoorden van de hoofdvraag. Niet alle mogelijke factoren m.b.t. non-participatie die in de literatuur onderscheiden zijn, kunnen verwerkt worden in de vignetten. Dit omdat er simpelweg niet oneindig gevarieerd kan worden in variabelen in het

¹⁰ De strategie van (Jacquet, 2017) zou bijvoorbeeld om AVG gerelateerde redenen onmogelijk zijn.

vignet. Daarom zijn de capaciteitenbenadering en de tijd / geld benadering verwerkt in het vignet en is op het gebied van *sociaal kapitaal* doorgevraagd. Hier wordt in de vignetten geen variabele voor opgenomen. De reden waarom specifiek de sociaal-kapitaal indicatoren niet in het vignet zijn opgenomen is dat deze vrij eenvoudig mondeling na te vragen zijn. Een respondent vragen 'maar wat als u buurman u zou vragen mee te doen' vraagt minder inlevingsvermogen van de respondent dan de vraag 'maar wat als het initiatief geen 4 avonden, maar 1 avond zou zijn'. Deze laatste vraag zou de aard van het traject volledig aanpassen, terwijl de vragen over de sociaal kapitaal indicatoren (zie bijlage 1) slechts kleine aanpassingen in het scenario zijn. De vignetten zijn zo realistisch mogelijk vormgegeven, en zijn per respondent afgestemd op de gemeente waar de betreffende respondent woonachtig is (zie bijlage 2).

5.2 Steekproefkader

Nu vastgesteld is *wat* onderzocht is, dient de vraag beantwoord te worden *wie* is onderzocht (van Thiel, 2020, p. 57).

In dit onderzoek is gefocust op lager opgeleiden en jongeren, die om wat voor reden dan ook niet zouden participeren in burgerparticipatietrajecten. Omdat deze focus een sterke afbakening geeft van welke respondenten wel en niet relevant zijn voor dit onderzoek, ligt het voor de hand om gebruik te maken van een selecte steekproef (van Thiel, 2020, p. 58). Daarbij kunnen selectief respondenten benaderd worden die voldoen aan het criterium van 'laagopgeleid' en 'jongere'. Het vinden van dergelijke respondenten is niet erg eenvoudig. Het zou beargumenteerd kunnen worden dat wanneer iemand, om nader te onderzoeken redenen, er niet voor kiest om mee te doen aan bijvoorbeeld een inspraakavond, wellicht ook niet vrij makkelijk mee zou doen aan een interview voor dit onderzoek. Daarnaast is de 'werving' van respondenten in verband met de coronamaatregelen lastiger. Dit maakt dat het aantal eenheden om uit te kiezen vrij beperkt is. Ook dit vormt een reden om voor een selecte steekproef te kiezen (van Thiel, 2020, p. 58)

Er is echter geen sprake van een 'lijst' met laagopgeleiden en jongeren waar uit gekozen kan worden. Een selectie door de onderzoeker op theoretische gronden is daarmee moeilijk, en ook zelfselectie door onderzoekseenheden door vrijwillige deelname leek geen realistische methode. Dit omdat het niet te verwachten is dat de gewenste respondenten vanuit zichzelf zodanig gemotiveerd zijn om zich vrijwillig aan te melden voor een onderzoek. Een *snowball sample* heeft echter uitkomst kunnen bieden. In deze methode vindt de onderzoeker een eerste persoon die bereid is aan het onderzoek mee te werken, en via die eerste persoon wordt een tweede persoon gevonden, et cetera (van Thiel, 2020, p. 59). De totale selectie respondenten wordt dus via de respondenten uitgebreid. Hiermee konden bovengenoemde obstakels met betrekking tot de selectie van respondenten worden ondervangen, en tevens heeft deze methode zijn nut reeds bewezen in andere, vergelijkbare, onderzoeken.¹¹ Daarmee leek dit een uitvoerbare methode. In dit onderzoek is allereerst via nabije contacten (kennissen, vrienden, familie, buurt en social media) geprobeerd respondenten te vinden. Het idee was dat iedere respondent vervolgens een volgende respondent aandraagt, om zo tot het totaal aantal respondenten te komen.

¹¹ Zie bijvoorbeeld (Visser, 2018) of in een andere context (Simons, et al., 2018)

Er is in dit onderzoek zorgvuldig omgegaan met het vragen naar de achtergrondvariabele 'opleiding'. Opleidingsniveau kan voor mensen gevoelig liggen, en het idee dat mensen benaderd worden omdat zij 'laagopgeleid' zijn kan ook een tegenreactie bij de potentiële respondent oproepen. Daarom zijn respondenten die geclassificeerd kunnen worden als 'laagopgeleid' in eerste instantie geselecteerd op basis van de verwachting dat zij binnen de categorie 'laagopgeleid' vallen. Tijdens het interview is vervolgens op subtiële wijze gevraagd worden naar het opleidingsniveau van de respondent.

In deze scriptie is gekeken naar twee relevante achtergrondkenmerken: opleiding en leeftijd. Deze twee kenmerken kunnen echter samenvallen. Iemand kan en laagopgeleid, en jong zijn. Om toch te kunnen specificeren welke motieven bij welk achtergrondkenmerk horen, wordt in de respondentenselectie de volgende indeling aangehouden:

Leeftijd	Opleiding	Aantal (n)
<25 jaar	Laagopgeleid	5
35 jaar en ouder	Laagopgeleid	5
<25 jaar	Hoogopgeleid	5
35 jaar en ouder	Hoogopgeleid	5

Tabel 6: overzicht streekproefkader

Het doel was niet om een specifiek aantal respondenten te interviewen, maar om tot *saturnatie* te komen, ofwel tot het punt dat respondenten geen nieuwe motieven meer aandragen met betrekking tot non-participatie (Philipsen & Vernooy-Dassen, 2004). Als voorlopige schatting is hier het aantal van vijf respondenten per categorie aangegeven. Met het oog op eerder gedaan vergelijkbaar onderzoek leek dit realistisch.¹² De groep van 35 jaar en ouder en hoogopgeleid heeft gefungeerd als controlegroep, om te controleren of gesignaleerde motieven voor non-participatie wel echt specifiek van toepassing zijn op lager opgeleiden en jongeren.

5.3 Betrouwbaarheid en validiteit

Betrouwbaarheid en validiteit zijn belangrijke criteria voor wetenschappelijk onderzoek (van Thiel, 2020, p. 60). In onderstaande paragrafen wordt op deze criteria ingegaan.

5.2.1 Betrouwbaarheid

Betrouwbaarheid kan opgedeeld worden in *nauwkeurigheid* en *consistentie* (van Thiel, 2020, p. 60).

¹² Zie bijvoorbeeld (Visser, 2018)

Bij het begrip *nauwkeurigheid* gaat het om of de meetinstrumenten nauwkeurig de beoogde variabele meten en voldoende onderscheid maken tussen verschillende waarden (van Thiel, 2020, p. 60).

Wat dit betreft kan gesteld worden dat de verschillende onderscheiden indicatoren eraan hebben bijgedragen dat er nauwkeurig 'gemeten' is waarom jongeren en laagopgeleiden niet participeren. Doordat de indicatoren onderling voldoende onderscheidend zijn is voorkomen dat de reactie van een respondent onjuist geïnterpreteerd werd. Daarnaast kon met de gebruikte methode van het interview doorgevraagd worden bij de respondent, om zo het precieze motief voor non-participatie duidelijker in beeld te brengen. Hierdoor konden nauwkeurigheidfouten in de classificatie van motieven worden voorkomen.

Bij het begrip *consistentie* gaat het om het principe van herhaalbaarheid (van Thiel, 2020, p. 61). De flexibiliteit die semigestructureerde interviews bieden, brengen uitdagingen met zich mee met betrekking tot betrouwbaarheid. Immers: ieder gesprek kan anders verlopen (p. 115). Om de betrouwbaarheid van dit onderzoek te bevorderen zijn de indicatoren vertaald in een interviewschema, dat (indien van toepassing) bij alle interviews gebruikt is (zie bijlage 1). Ook worden er voor elke categorie van onderscheiden 'typen' respondenten meerdere respondenten op dezelfde wijze geïnterviewd. (zie tabel 6), wat bijdraagt aan de herhaalbaarheid (van Thiel, 2020, p. 61). Door transparant te zijn in de gebruikte indicatoren en interviewschema's en door de interviews te transcriberen is ook bijgedragen aan de mogelijkheid tot replicatie.

5.2.2 Validiteit

Validiteit kan opgedeeld worden in twee hoofdvormen: *interne* en *externe* validiteit.

Interne validiteit heeft betrekking op of de onderzoeker daadwerkelijk het effect heeft gemeten wat hij of zij wilde meten (van Thiel, 2020, p. 61). Het gaat er hierbij om of de operationalisaties een goede weergave zijn van het theoretisch construct en of de veronderstelde causaliteit zich ook daadwerkelijk voordoet (p. 61).

Wat betreft de operationalisaties kan gesteld worden dat deze onderbouwd zijn op basis van de gebruikte literatuur (zie tabel 5) en dat er daarnaast gepoogd is de verschillende indicatoren voldoende onderscheidend te laten zijn, zodat zij daadwerkelijk een maatstaf zijn voor het construct wat zij moeten meten.

Om eraan bij te dragen dat de bevindingen van dit onderzoek overeenkomstig zijn met de realiteit zijn er een aantal maatregelen genomen. Allereerst is gepoogd sociaal wenselijke antwoorden te voorkomen door de respondenten de ruimte te geven om de eigen antwoorden te formuleren, en hen duidelijk te maken dat alles wat zij zeggen geanonimiseerd wordt. Daarnaast is gezorgd dat de kenmerken van de respondenten overeenkomen met de kenmerken van de te onderzoeken doelgroep (zie tabel 6). Dit draagt ook bij aan de *externe validiteit*, ofwel de generaliseerbaarheid van het onderzoek (van Thiel, 2020, p. 62). Wat betreft deze generaliseerbaarheid is enige bescheidenheid op zijn plaats: het aantal respondenten is in deze scriptie beperkt. Daarom is in de uiteindelijke conclusie voorzichtig omgegaan met het doen van uitspraken over de gehele populatie.

6. Wijze waarop onderzoeksgegevens zijn geanalyseerd

Interviews hebben zoveel mogelijk fysiek plaatsgevonden. Dit was mogelijk door de introductie van de zelftest, en door voldoende afstand te houden tijdens de interviews. Ieder interview is, onder voorwaarde van instemming van de respondenten, opgenomen en vervolgens getranscribeerd. Geen van de respondenten heeft aangegeven een probleem te hebben met de opname. De transcripten zijn daarna gecodeerd. De codes zijn gebaseerd op de door de respondenten aangedragen motieven om niet te participeren. Er waren reeds een aantal motieven onderscheiden op basis van de literatuur. Wat betreft deze motieven kwamen de codes overeen met de operationalisaties (van Thiel, 2020, p. 170). In het geval dat er nieuwe codes / motieven naar voren kwamen, zijn deze toegevoegd. Dit net zo lang tot er sprake was van een 'uitputtend coderingsschema' (van Thiel, 2020, p. 171). Na het opstellen van de codes is er axiaal gecodeerd: codes zijn ingedeeld in overkoepelende thema's. Hierbij zijn de door de respondenten genoemde motieven geclusterd. Dit is per vignet gedaan, aangezien de motieven voor non-participatie per vignet konden verschillen. Vervolgens is bij de interpretatie gekeken welke relaties er waren te ontdekken tussen achtergrondkenmerken en genoemde motieven. Speciale aandacht is uitgegaan naar of de voorspelde motieven zich ook daadwerkelijk voordoen in de praktijk. Dit wordt ook wel *pattern-matching* genoemd (van Thiel, 2020, p. 173).

In de hoofdstukken 7 tot en met 11 zijn de resultaten van bovengenoemde onderzoeksofzet weergegeven. Hierbij staat de beantwoording van de empirische deelvraag: *Welke verklaringen geven niet-participerende laagopgeleiden en jongeren voor non-participatie in tweede generatie burgerparticipatie trajecten?* centraal.

In de hoofdstukken 7 tot en met 10 wordt per categorie en per type participatietraject ingegaan op de naar voren gebrachte motieven voor non-participatie. In hoofdstuk 11 zullen de naar voren gebrachte motieven onderling vergeleken worden. Een schematische weergave van de beantwoording van de empirische deelvraag is terug te vinden in bijlage 3.

Omdat de interviews volledig geanonimiseerd zijn, wordt in deze scriptie gebruik gemaakt van codes om de respondenten aan te duiden. De verdeling van codes over de respondentcategorieën is in tabel 7 weergegeven.

Categorie	Code
<25 Laagopgeleid	R1-a/b/c/d/e
>35 Laagopgeleid	R2- a/b/c/d/e
<25 Hoogopgeleid	R3- a/b/c/d/e
>35 Hoogopgeleid	R4- a/b/c/d/e

Tabel 7: Wijze waarop naar respondenten gerefereerd wordt

7. Resultaten laagopgeleide jongeren

In dit hoofdstuk zal worden ingegaan op de motieven voor non-participatie die naar voren kwamen in de interviews met laagopgeleide jongeren. Dit hoofdstuk is als volgt opgedeeld: allereerst worden de verschillende participatiemethoden (vignetten) langsgelopen. Tot slot is er een beschouwing hoe de uit de interviews naar voren gekomen motieven zich verhouden tot de theoretische verwachtingen.

7.1 Het invullen van een enquête

De grote lijn onder de laagopgeleide jongeren was dat zij bereid zijn om de enquête in te vullen en dit ook zouden doen. Slechts één respondent gaf aan dit niet te zullen doen. Op de motieven van deze respondent zal nader in worden gegaan.

Tijd vrijmaken

Als eerste motief kwam naar voren dat de respondent er niets voor voelt om tijd vrij te maken om de enquête in te vullen:

'Ehmmm omdat het al een enquête op staat, een enquête doe je vaak moeite om even ehh de enquête vraagt eigenlijk neem even de tijd doe de moeite om hem in te vullen en daar zitten al de dingen in van oehhh (...) shitttt ik moet m'n tijd er in besteden.' (R1-e).

Brief wordt niet belangrijk genoeg geacht

Om te kijken of de factor tijd echt doorslaggevend is, werd hierop doorgevraagd. Na doorvragen blijkt dat non-participatie niet alleen ligt aan de tijd die het kost, maar dat non-participatie vooral wordt verklaard doordat de respondent de brief op het moment van binnenkomen niet belangrijk genoeg acht om in te vullen:

Interviewer: *'Stel dat je weet dat die enquête maar 3 minuten kost om in te vullen, het zou erop staan bijvoorbeeld, zou dat een verschil maken?'*

R1-e: *'Ik denk het niet, ik denk dat ik hem nog steeds niet zou invullen. Dat is hetzelfde met die post met donor, die krijg ik dan binnen, je leest hem, maar je vult hem niet in.'*

Interviewer: *'Oké, ja'*

R1-e: *'Omdat je er toch ff mee wilt wachten, uitstelgedrag haha.'*

Interviewer: *'Ja oké, en ehmm wat is daar de reden van denk je?'*

R1-e: *'ehmm naja omdat het op dat moment niet belangrijk is denk ik'*

De verklaring is hierbij dat op het moment van binnenkomen de brief niet als belangrijk genoeg wordt geacht, waardoor de respondent het invullen uitstelt. Vervolgens wordt de brief helemaal niet ingevuld:

'Ik doe dat straks, maar straks komt nooit.' (R4-e).

Sociaal kapitaal factoren

De sociaal kapitaal factor 'gevraagd worden' kwam als een invloedrijke factor naar voren. De respondent gaf aan gevoelig te zijn voor het 'gevraagd worden': Wanneer iemand uit het eigen netwerk direct vraagt of de respondent de enquête in wil vullen, dan zou de respondent dit wel doen (R4-e).

Ook gaf de respondent aan wel te zullen participeren bij andere methoden, zoals een persoonlijk vraaggesprek.

Een opvallende uitkomst is terug te zien bij respondent R1-b: deze respondent gaf aan geen vertrouwen te hebben dat de overheid iets met de input uit de enquête zou doen, maar toch de enquête zou invullen:

'Ik denk ehh, ja ik denk dat eh veel dingen worden beloofd, ehh best veel wat mooie praatjes zijn wat weinig nagekomen wordt. ik denk dat in ehh daarin eh vertrouwen beschaamd is, en als je dit zou zien dan zou je ook weer terugdenken aan die mooie praatjes wat niet nagekomen wordt, dan ehh, dan zal dit ehh ja hetzelfde zijn denk ik, dat zou ik dan denken he, dat zou ik denken (...) maar ja aan de andere kant denk ik 10-15 minuutjes, je woont er ook, het is voor je eigen wijk, dus waarom niet.' (R1-b).

De respondent is dus sceptisch of er iets met de uitkomsten zou gebeuren, maar vind de participatie wel dermate laagdrempelig, en het onderwerp belangrijk genoeg, om toch de enquête in te vullen. De laagdrempeligheid *overruled* dus de scepsis over het nut van de participatie.

7.2 Het participeren in een omgevingsvisietraject

Onder de laagopgeleide jongeren geeft het overgrote deel aan niet te zullen participeren in het 'omgevingsvisietraject'. Slechts één respondent gaf aan wel te zullen participeren (R1-e).

De verklaringen die de laagopgeleide jongeren wel geven om niet te participeren zijn divers, echter is een overkoepelend motief om niet mee te doen aan het traject, dat het in beginsel geen zin heeft om eraan mee te doen. De reden waarom het volgens de respondenten geen zin heeft om mee te doen lopen wel uiteen.

Gekozen vorm leidt niet tot een uitkomst

Allereerst kwam uit de interviews naar voren dat er een wantrouwen bestaat dat de gekozen vorm (een aantal discussieavonden) zal leiden tot een daadwerkelijke uitkomst. Een discussieavond wordt daarbij voorgesteld als iets wat tot in het oneindige kan duren, maar wat geen duurzame oplossingen kan produceren. Onderstaand citaat illustreert deze opvatting:

'Nou ja weet je, ik zie aan die discussietafel bijvoorbeeld, daar zie ik het niet goedkomen. Daar komt geen oplossing uit, dat wordt alleen maar discussie discussie discussie, en op

een gegeven moment weet iedereen van elkaar een mening maar wat is de oplossing?
(R1-d).

Non-participatie wordt hierin dus vooral verklaard aan de hand van een wantrouwen of de gekozen vorm wel leidt tot enig resultaat. Een discussie wordt daarbij voorgesteld als iets *oneindigs* (R1-d), en niet een goede methode om informatie op te halen waar je uiteindelijk iets mee kunt (R1-b).

Overheid zal niks met de input doen

Een tweede motief om niet te participeren welke uit de interviews naar voren kwam, is de opvatting dat participeren geen zin heeft omdat de gemeente niets met de input zal doen. Uit de interviews kwam naar voren dat respondenten het idee hadden dat er misschien wel geluisterd wordt, maar er vervolgens niets wordt gedaan met datgene wat participanten naar voren brengen. Of zoals respondenten het zelf zeggen:

'Ik denk gewoon dat daar, er wordt niks mee gedaan, ik denk dat je daar gaat zitten, je mening geeft, je discussies geeft en ik denk daarna dat er daarna niks meer mee gedaan wordt.' (R1-d)

'Nou er wordt wel, ik denk wel dat er dan geluisterd wordt op z'n moment, maar er wordt dan niets mee gedaan, of heel weinig.' (R1-b)

Plannen maken voor 2040 is in beginsel zinloos

Een andere opvatting die uit de interviews naar voren kwam, is het idee dat plannen maken voor 2040 zinloos is. Hierbij werd het krantenartikel opgevat als een uitnodiging om na te denken om plannen te maken voor 2040, waarbij het idee lijkt te zijn dat de mening van participanten 19 jaar in de 'ijskast' wordt gezet om in 2040 te gebruiken.

Onderstaand citaat illustreert deze gedachtegang:

'Stel voor, het is in mei, ik zou daar heen gaan. Gaan zij 19 jaar mijn uitspraak, mijn uitspraak gaan ze daar bewaren om er wat mee te doen? Nou dat gaan ze niet doen, van al die mensen die er komen.' (R1-b).

Deze opvatting is interessant in de zin dat het niet de bedoeling van gemeenten lijkt om meningen van inwoners op te halen en deze negentien jaar later te gebruiken. De respondent lijkt het participatietraject echter wel op deze manier te interpreteren, waardoor de respondent tot de conclusie komt dat het zinloos is om mee te doen.

Ziet geen persoonlijke belangen in de thema's

Een volgende opvatting die in de interviews naar voren kwam, is het idee dat er geen persoonlijke belangen terug te zien zijn in de thema's van het participatietraject.

Hierbij werd de vraag gesteld: is dit traject wel op mij van toepassing? (R1-c).

Non-participatie wordt hierbij verklaard door het idee dat de respondent persoonlijk niets heeft te winnen door mee te doen. Er blijkt dat omdat de thema's van het participatietraject breed zijn, het lastig is om in te schatten of er persoonlijke belangen gediend kunnen worden et participatie. Met 'persoonlijk belang' vooral beleid wordt bedoeld die direct het leven van de respondent raakt, zoals vrijetijdsbesteding of de directe leefomgeving (R1-c).

Uit de uitnodiging maakt de respondent niet op dat er persoonlijke belangen gediend kunnen worden met participatie, met als conclusie dat de respondent deze tijd dan liever anders besteedt (R1-c).

Geen tijd willen vrijmaken

Een ander motief om niet te participeren is de tijd die voor het traject vrijgemaakt moet worden. Het omgevingsvisietraject bestaat uit drie avonden, iets wat in de interviews als obstakel naar voren kwam. Hierbij is niet zozeer het argument naar voren gebracht dat respondenten absoluut geen tijd hebben, maar werd meer gesteld dat het vrijmaken van tijd voor het traject een obstakel is (R1-a, R1-c).

'Weetje, je bent de hele dag zelf al druk geweest, en de momenten dat je dan, 7 tot 9 lekker gaan discussiëren, zou ik ook niet heel erg zin in hebben...' (R1-a)

Uit de interviews kwam niet zozeer een objectief tekort aan tijd naar voren, maar meer een onwil om de beschikbare tijd vrij te willen maken voor het participatietraject (R1-a, R1-b, R1-c, R1-d).

Toch kan de verklaring van het geen tijd willen vrijmaken niet altijd los gezien worden van andere motieven om niet te participeren. Het argument *tijd* kwam in de interviews veelal als ondergeschikt naar voren: participanten hebben wel tijd maar willen deze door onderliggende motieven niet vrijmaken. Bijvoorbeeld doordat zij geen persoonlijk belang in het traject zien, of omdat zij plannen maken voor op deze termijn zinloos vinden (R1-c, R1-b).

Invloed van sociaal kapitaal factoren

Op de in de theorie benoemde sociaal kapitaal-factoren is gedurende de interviews doorgevraagd. Uit de interviews bleek een *gebrek aan normen van wederkerigheid* niet naar voren te komen als verklaring voor non-participatie. Verandering in standpunt wanneer participatie door de nabije omgeving verwacht zou worden is niet waargenomen. Het motief van een *gebrek aan onderling vertrouwen* is slechts zeer beperkt waargenomen: het idee dat een respondent niet participeert omdat hij niet vertrouwt dat anderen dat wel doen is niet waargenomen, en het idee dat een respondent zou participeren als mensen dat ook zouden doen slechts zeer beperkt. Wat betreft dit laatste motief kwam naar voren dat participatie door

leden uit het eigen netwerk een positieve invloed kan hebben op de kans dat een non-participant toch meedoet (R1-a).

Niet gevraagd worden en gebrek aan onderling vertrouwen zijn in meerdere mate waargenomen. Enkele respondenten gaven, na in eerste instantie te hebben aangegeven niet te participeren, wel te participeren wanneer zij gevraagd zouden worden door iemand uit het eigen netwerk (R1-d, R1-a). Eerder genoemde motieven voor non-participatie worden dus overruled doordat iemand vraagt om mee te doen. Het feit dat iemand uit het eigen netwerk het vraagt neemt onderliggende motieven voor non-participatie niet weg, maar participatie wordt dan gezien als gunst voor degene die het vraagt (R1-d) of meer als een sociaal wenselijke reactie (R1-a).

'Ja nee dan (als respondent gevraagd zou worden red.) zou ik wel meegaan. Maar puur ook voor steun voor hem ook he. Dan zou ik achter hem staan als hij me zou vragen.' (R1-d).

'Dat is gewoon iets persoonlijks ik ben niet zo heel goed in nee zeggen, maar ik denk dat ik toch wel ja zou zeggen ook al zou ik er misschien toch geen zin in hebben of geen tijd voor hebben ik denk dat ik toch wel ergens ja zou zeggen.' (R1-a).

7.3 De inspraakavond

Onder de laagopgeleide jongeren geven een aantal aan dat zij niet zullen participeren (R1-a, R1-b, R1-e).

Een aantal motieven voor non-participatie worden aangedragen.

Tevredenheid

Een eerste motief om niet naar de inspraakavond te gaan is het idee dat de respondent tevreden is. De redeneerlijn hierbij is dat de respondent vindt dat het in de directe leefomgeving 'wel goed geregeld is' (R1-a), en dit als argument hanteert om niet naar de inspraakavond te gaan. De tevredenheid met de bestaande leefomgeving zorgt er in deze redenering ook voor dat er weinig zorgen zijn over de herinrichting (R1-a, R1-b).

Onderstaande quote illustreert de genoemde gedachtegang. De vraag die gesteld wordt, is wat de reden is dat de respondent niet zou participeren. Daarbij is de reactie:

'Ja, ja nee, ik heb er eigenlijk niet zoveel over te klagen dus er hoeft voor mij ook niet zoveel veranderd te worden.' (R1-b)

Schriftelijke uitnodiging is niet duidelijk

Een ander motief wat naar voren komt om niet te participeren is de wijze waarop uitgenodigd wordt. Dit vignet was een schriftelijke uitnodiging, zoals deze door meerdere gemeenten in Nederland gebruikt wordt.¹³ Hierbij is de redenering dat de brief voornamelijk onduidelijk is, waarbij verwezen wordt naar de gebruikte formuleringen (R1-e). Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen de toon en de inhoud van de brief: de respondent vindt het onderwerp wel belangrijk, maar voelt zich niet aangesproken door de brief en verliest bij het lezen snel het overzicht (R1-e). Dit leidt ertoe dat de brief bij het oud papier belandt (R1-e).

Sociaal kapitaal factoren

Ook binnen dit vignet komen sociaal kapitaal factoren naar voren als een mogelijk katalysator voor participatie. Wanneer mensen uit het eigen netwerk participeren, lijkt dit een positieve invloed te hebben op de kans dat de respondent ook participeert (R1-b, R1-e). Dit kunnen vrienden zijn, of buurtbewoners die aangeven wel te zullen participeren. Gevraagd worden komt daarbij naar voren als een factor die het verschil kan maken tussen participatie en non-participatie (R1-e).

De factor leeftijd wordt hierbij nog wel benoemd, in de zin dat de kans op het gevraagd worden wordt ervaren als klein door een leeftijdsverschil:

Want kijk waarom ik dit zeg, ik ben bijvoorbeeld 24, maar die oudjes gaan allemaal met elkaar om, dus ik kom minder snel erin betrokken dan die oudjes, dan andersom.(...) Dus meer dat de ouderen, nou ja en ik weet niet of die drempel van ouderen dat ze sneller naar mij toe zullen komen van ga je ook mee, want we willen wat veranderen. ik denk dat ze het eerder de buurvrouw zouden vragen. snapje? (R1-b).

Factor tijd is ondergeschikt

Het argument 'ik heb geen tijd' kwam niet naar voren als motief voor non-participatie. Als de benodigde tijd al werd genoemd, was dit als ondergeschikte factor aan een ander motief voor non-participatie. Er is geen bereidwilligheid om tijd vrij te maken, vanwege een onderliggende reden. Onderstaand citaat illustreert dit:

'Ja het duurt wel twee uur, dus dan denk ik van ja, ik ben er al tevreden mee dan ga ik er alsnog 2 uur zitten terwijl je er tevreden mee bent, ja dan hoeft het van mij niet helemaal.' (R1-b)

¹³ Zie bijvoorbeeld: [https://www.wijdmeren.nl/4/Kortenhoefsedijk/Uitnodiging-tweede-bewonersavond-\(februari-2019\).pdf](https://www.wijdmeren.nl/4/Kortenhoefsedijk/Uitnodiging-tweede-bewonersavond-(februari-2019).pdf) of <https://www.eijsden-margraten.nl/data/downloadables/1/5/1/8/uitnodiging-inspraak-avond-te-mheer-150715ww.pdf>

Vertrouwen dat het nut heeft?

Wat opvalt is dat het argument ‘participatie heeft geen zin’, welke bij vignet 2 wel genoemd werd, hier niet genoemd wordt als argument voor non-participatie. Wanneer hier op doorgevraagd wordt, lijkt dit twee redenen te hebben. Allereerst is er de opvatting dat participatie bij de inspraakavond meer nut heeft. Daarbij wordt het omgevingsvisietraject geïnterpreteerd als een traject waar meer actoren bij betrokken zijn en waarbij de behandelde onderwerpen globaler zijn. Hierbij is de opvatting dat hoe ‘kleiner’ de focus van het participatietraject is, hoe groter het vertrouwen dat de overheid echt iets met de input zou doen (R1-b).

‘Eh straten dat is ook 1 bedrijf dat hoeven ze aan te nemen, dus dat kan veel sneller in werking gaan, ja borden wissel n dat kan allemaal vele sneller, dus ja daar zou ik van zeggen dat zou wel veel makkelijker zijn, je hoeft maar twee bedrijven aan te spreken en het is zo geregeld.’ (R1-b).

Ten tweede bestaat er de opvatting dat participatie eigenlijk in dit geval ook geen zin heeft, maar dat dit in dit geval toch geen reden is om daarom niet te participeren. Hierbij wordt expliciet gesteld dat er geen vertrouwen is dat er iets met de input gebeurt:

R1-d: *‘Na ja, ik zou zeggen dat zou ik heel ernstig vinden dat je al tijd en moeite in steekt dat ze er vervolgens niks mee doen, maar ja ik zou er niet raar van staan te kijken als er niks mee gebeurt. dat ze gewoon hun eigen plan trekken en klaar.’*

Interviewer: *Denk je dat die kans groot is dat dat gebeurt?*

R1-d: *‘Ja ja dat denk ik wel, ik hoop het niet ik denk wel dat het zo gaat’*

Toch zou de respondent wel participeren. Het argument is hierbij dat de respondent zodanig waarde hecht aan de eigen wijk dat dit opweegt tegen de ingeschatte kans dat participatie nut heeft:

‘Ik zou daar we voor mijn eigen wijk zou ik dat wel doen (...) ik zou er niet voor vechten, nou eigenlijk wel, nee voor mijn eigen wijk zou ik best veel doen. Het moet gewoon een prettige woonomgeving zijn, ik vind dat wel belangrijk.’ (R1-d).

7.4 Verhouding tot theorie

De theoretische verwachting is dat laagopgeleide jongeren zeer beperkt bereid zullen zijn om te participeren. Dit vanwege de redenen die zijn toegelicht in hoofdstuk drie. Vanuit de theorie zijn eerder een aantal mogelijke motieven voor non-participatie opgesteld (zie hoofdstuk drie). In deze paragraaf zal gekeken worden in welke mate de motieven die naar voren kwamen in de interviews overeenkomen met de in bestaande literatuur genoemde motieven.

7.4.1 De enquête

Bij deze participatievorm kwamen twee motieven naar voren: het *geen tijd willen vrijmaken* en het *niet belangrijk genoeg achten* van de binnenkomende brief.

Het geen tijd willen vrijmaken past binnen het in de literatuur gesignaleerde *geen zin* argument (Stoffelen, 2018). Dit aangezien de respondent objectief gezien wel tijd heeft, maar het niet aan participatie wil besteden. Het motief dat de respondent de brief niet als belangrijk genoeg bestempeld bij het binnenkomen, en dat de brief daarom opzij geschoven wordt en niet meer ingevuld, past niet direct bij een door de literatuur voorspeld motief.

De door de literatuur voorspelde sociaal kapitaal factor van het gevraagd worden lijkt in de praktijk, zoals voorspeld, een positieve invloed te kunnen hebben op de afweging om al dan niet te participeren.

7.4.2 Het omgevingsvisietraject

Een eerste motief is het idee dat de *gekozen vorm* (discussieavonden) *niet leidt tot een nuttige uitkomst*. Dit getuigt vooral van een wantrouwen in het gekozen proces, en niet zozeer van een wantrouwen in de overheid zoals beschreven in de *sociaal kapitaal benadering*. Dit motief komt dan ook niet overeen met een in de literatuur gesignaleerd motief.

Een tweede motief, het idee *dat de overheid niets met de input zal doen*, is wel een voorspelde factor in bestaande literatuur. Deze vorm van wantrouwen dat de overheid iets met de input van burgers zal doen, wordt in bestaande literatuur ook wel een gebrek aan 'external political efficacy' genoemd (Niemi, Craig, & Mattei, 1991, pp. 1407-1408). Het feit dat dit motief bij laagopgeleiden wordt waargenomen volgt logisch uit de literatuur, aangezien bestaande literatuur voorspelt dat de lagere mate van sociaal kapitaal wat aanwezig is onder lager opgeleiden ervoor zorgt dat een gebrek aan vertrouwen in politieke processen en instituties zich eerder voordoet (Niemi, Craig, & Mattei, 1991, pp. 1407-1408; Ritchey-Vance, 1996; Ritchey-Vance, 1996).

Het motief *plannen maken voor 2040 is in beginsel zinloos*, lijkt te duiden op het feit dat de respondent niet inziet hoe participatie bijdraagt aan de eigen belangen, wat eerder onder de *capaciteitenbenadering* is geschaard. Het idee hierbij is dat de respondent door onvoldoende kennis van het politieke systeem niet inziet hoe participatie kan bijdragen aan de persoonlijke belangen (Galston, 2001, pp. 218-219; Popkin & Dimock, 1999, p. 118). Dit lijkt bij dit motief het geval: de respondent gaf aan niet te denken dat datgene wat dan besproken wordt 19 jaar lang bewaard wordt. Redelijkerwijs is het niet logisch om in te schatten dat gemeenten nu input ophalen om in 2040 te gebruiken in de planvorming, maar toch schat de respondent in dat het procesmatig zo werkt.

Een ander motief is het idee dat de respondent geen persoonlijke belangen ziet in de genoemde thema's. Dit lijkt te duiden op de in de literatuur onderscheiden indicator *respondent ziet niet hoe participatie bijdraagt aan zijn of haar eigen belangen*. Het idee achter deze indicator is echter dat dit komt doordat het individu onvoldoende kennis heeft van het politieke systeem. De respondent gaf echter aan geen persoonlijk belang te zien, specifiek door de genoemde

thema's in de uitnodiging, niet door misvattingen of onbegrip over de werking van het proces. Hiermee is dit motief niet algemeen terug te zien in bestaande literatuur.

Het motief *geen tijd willen vrijmaken* is wel terug te zien in de literatuur. Onder de *geen zin benadering* wordt dit argument genoemd: de respondent heeft wel tijd, maar wil dit simpelweg niet voor het traject vrijmaken (Stoffelen, 2018).

De beschreven invloed van sociaal kapitaal factoren waren vanuit de theorie (*sociaal kapitaal benadering*) verwacht. Hierbij kwam de factor *gebrek aan normen van wederkerigheid* niet als invloedrijke factor naar voren. Het motief van een *gebrek aan onderling vertrouwen* slechts zeer beperkt. De door de literatuur voorspelde positieve invloed van participatie van leden uit het eigen netwerk was beperkt terug te zien. De invloed van het *gevraagd worden* was sterker aanwezig: dit kon voor enkele respondenten het verschil maken tussen participatie en non-participatie.

7.4.3 De inspraakavond

Het motief *tevredenheid* was niet expliciet als motief in de literatuur gesignaleerd. Toch verdient dit motief in de context van de inspraakavond meer aandacht. De redenering dat tevredenheid leidt tot non-participatie lijkt in de context van deze inspraakavond niet volledig logisch: de uitnodiging spreekt over een herinrichting van de directe leefomgeving. Het feit dat de huidige directe leefomgeving tot tevredenheid stemt, hoeft niet per definitie te betekenen dat dit ook na de herinrichting nog het geval is. Over het nieuwe ontwerp wordt in de uitnodiging juist input gevraagd. Toch wordt tevredenheid met de bestaande directe leefomgeving als argument gebruikt om niet te participeren, wat erop lijkt te wijzen dat de respondent onvoldoende inzicht heeft in wat er met de inspraakavond precies gevraagd wordt. De respondent lijkt dus niet in te zien hoe participatie kan bijdragen aan zijn of haar eigen belang, aangezien door inspraak gezorgd kan worden dat de 'nieuwe' leefomgeving na de herinrichting ook nog tot tevredenheid stemt. Daarmee kan deze redenering geschaard worden onder het motief *respondent ziet niet hoe participatie bijdraagt aan de eigen belangen*.

Wat betreft het motief *schriftelijke uitnodiging is niet duidelijk* geldt dat deze niet eerder in de literatuur was gesignaleerd.

De literatuur voorspelt dat participatie van mensen uit het eigen netwerk een positieve invloed kan hebben op participatie. Ditzelfde geldt voor het *gevraagd worden* (Putnam, 2000; Foley & Edwards, 1995; Rydin & Pennington, 2010; Pretty, 2003; Teorell, 2003).

Deze voorspelde invloed van sociaal kapitaal factoren is beperkt terug te zien.

De in de literatuur voorspelde motieven met betrekking tot *geen zin* of *geen tijd* lijken voornamelijk ondergeschikt aan andere motieven, en geen motieven op zichzelf te vormen.

Bovengenoemde resultaten zijn samengevat in onderstaande tabel.

Vignet	Motieven	Theoretische benadering
Enquête	Tijd vrij moeten maken	Geen zin
	Brief wordt niet belangrijk genoeg geacht	
Omgevingsvisie	Gekozen vorm leidt niet tot uitkomst	
	Overheid zal niks met de input doen	Sociaal kapitaal
	Plannen maken voor 2040 is in beginsel zinloos	Capaciteiten
	Ziet geen persoonlijke belangen in de thema's	
	Geen tijd willen vrijmaken	Geen zin
Inspraakavond	Tevredenheid	Capaciteiten
	Schriftelijke uitnodiging is niet duidelijk	

Tabel 8: Resultaten categorie laagopgeleide jongeren.

8. Resultaten laagopgeleide niet-jongeren

In dit hoofdstuk zal worden ingegaan op de motieven voor non-participatie die naar voren kwamen in de interviews met laagopgeleide niet-jongeren.

8.1 Het invullen van een enquête

De grote lijn in de categorie van laagopgeleide niet-jongeren is dat de enquête ingevuld zou worden. De reden hiervoor is dat de eigen directe leefomgeving wel als voldoende belangrijk ervaren wordt om hier een enquête over in te vullen (R2-a, R2-c, R2-d, R2-e). Slechts één respondent gaf aan dat wanneer er op het moment dat de brief gezien wordt niet direct tijd is, de kans groot is dat de enquête niet ingevuld wordt. In eerste instantie leek hierbij de factor tijd doorslaggevend, maar na doorvragen bleek dat de eigenlijke reden hiervoor zit in de tevredenheid met de eigen leefomgeving. Niet zozeer het gebrek aan tijd op dat moment is doorslaggevend om de enquête helemaal niet in te vullen, maar het feit dat de respondent door tevredenheid met de eigen leefomgeving geen noodzaak voelt om de enquête in te vullen (R2-b). Onderstaand citaat illustreert dit:

'Ja je moet het gelijk doen, dezelfde week. Dan moet je hem ook zeg maar bovenop laten liggen, en anders dan dat <weggooigbaar>. (...) Dat komt waarschijnlijk omdat je dan tevreden bent en dat dat dan dus aan de zijkant verdwijnt, dat is mijn ehh.... Als je iets hebt waar je urgent mee zit, dan ga je daar wel meteen mee aan de bak (...) Wij wonen

in een fijne wijk, dus ik heb hier verder geen negatieve ervaringen mee, dus ik denk dat dat meer de reden is.' (R2-b).

8.2 Het participeren in een omgevingsvisietraject

Onder de laagopgeleide niet-jongeren was er geen respondent aanwezig die bereid was om te participeren in het omgevingsvisietraject. Er kwamen diverse motieven voor non-participatie naar voren. Een eerste motief is een gebrek aan zelfvertrouwen om te participeren.

Gebrek aan zelfvertrouwen om te participeren

Het omgevingsvisietraject is vormgegeven aan de hand van discussietafels. Dit lijkt voor sommige respondenten een obstakel te zijn. Hierbij kwam naar voren dat sommige respondenten het vooral lastig vinden om in een dergelijke omgeving het woord te voeren. Er is voornamelijk sprake van onzekerheid: het ontbreekt de respondenten aan voldoende zelfvertrouwen om zich te uiten in een dergelijke omgeving (R2-a, R2-d). Na doorvragen lijkt dit enerzijds te komen door een (ervaren) gebrek aan verbale vaardigheden.

De respondent geeft aan inhoudelijk wel mee te komen, maar niet de verbale vaardigheden te hebben om zich in een dergelijke omgeving te uiten:

'Ehh, nou, ik weet niet of ze het beter zou weten, maar ik ben dan wel, denk ik, wat lastiger met uit m'n woorden komen (...) Je kan het op twee manieren hetzelfde zeggen, hè, maar het één klinkt natuurlijk dan toch beter als het andere. Dus ik denk dat ik gewoon mijn woordenschat niet genoeg acht om daar een goed verhaal van te maken' (R2-d).

Anderzijds lijkt het ook meer te maken te hebben met het feit dat de respondent zich zou moeten uiten in een dergelijke omgeving. Hier komt vooral een gebrek aan zelfvertrouwen om zich te uiten tegenover een groep naar voren. Deze onzekerheid komt niet zozeer voort uit een ervaren gebrek aan verbale vaardigheden, maar is meer algemeen van aard: de respondent is onzeker om zich te uiten tegenover onbekenden of in groepsverband:

'Ja, jullie jeugd is dat zo gewend (het openbaar spreken red.), dat leer je op school al, en ja, dat is toch. Kijk je in een vertrouwde omgeving, hier met collega's van heb ik soms het grootste woord, zeg maar, maar ik denk: als ik daar in z'n gemeentehuis of waar het plaatsvindt dan eh nou dan ga ik niet een vinger opsteken van: 'ik wil ook wat roepen'' (R2-a).

'Ja, dan toch wel, denk ik, de verlegenheid en niet in een groep willen. Niet niet, nee, ik zou dan eerder geneigd zijn om misschien wel al die tafel een standpunt kenbaar te maken, maar dat ik wel hoop dat iemand anders dat dat even gaat kenbaar maken. Zeg, maar misschien wel een beetje falen, faalangst dat je denkt van nou misschien doe ik het wel fout, Of of al die mensen kijken naar je....' (R2-d).

Het gebrek aan zelfvertrouwen heeft dus in de praktijk twee uitingvarianten: enerzijds een ervaren gebrek aan verbale vaardigheden, waardoor dit een obstakel vormt om zich te uiten in een dergelijk omgeving. Anderzijds meer een onzekerheid om zich te uiten ten opzichte van

andere mensen. Dit heeft minder te maken met verbale vaardigheden, en meer met zelfvertrouwen hoe zich te gedragen in een dergelijke omgeving, waarbij vooral het woord voeren ten opzichte van onbekende mensen of een groep een obstakel vormt.

Ziet geen persoonlijke belangen in de thema's

Uit de interviews kwam naar voren dat het idee van 'geen belang hebben bij participatie' een motief was om niet mee te doen. Hierbij kwam naar voren dat respondenten stelden dat zij wel mee zouden doen als er sprake is van eigenbelang, maar niet mee zouden doen aan de omgevingsvisie-avond. Daaruit volgt de opvatting dat de respondenten niet van mening zijn dat participatie bijdraagt aan de eigen belangen en daarom wordt participatie als niet nodig geacht (R2-d, R2-b).

'Het zijn wel drie avonden zie ik, maar dat maakt niet uit. Als het voor eigenbelang is, dan heb ik het daar wel helemaal voor over. Hè, maar eigenlijk al die thema's is niet meer voor belang voor ons, want wij wonen ergens en we hebben werk en de voorzieningen vind ik prima in het buitengebied ja ook prima, dus het heeft voor mij niet zoveel toevoeging om daar drie avonden te gaan zitten.' (R2-d).

'Ja als je er belangen bij hebt dan ben je er meer bij betrokken en dan verdiep je je daar ook meer in...' (R2-b).

Het participatietraject wordt dus niet als instrumenteel gezien voor de eigen belangen, wat ertoe leidt dat de respondenten niet mee zullen doen.

Geen tijd willen vrijmaken

Het motief kwam naar voren dat de respondent andere activiteiten liever doet dan participeren, en dus geen tijd wil vrijmaken voor participatie. Dit is enerzijds een logisch gevolg wanneer een respondent participatie in beginsel zinloos vindt. Wanneer participatie volgens de respondent geen nut heeft, is het ook logisch dat andere activiteiten worden verkozen boven participatie (R2-b, R2-d). Echter kwam het verkiezen van andere activiteiten ook (beperkt) als motief op zich naar voren om niet te participeren:

Interviewer: *'Oké. En is dat de enige reden? Denk je dat je zegt van nou, daarom ga ik er niet heen?'*

R2-c: *'Ja, en ik vind het ook wel lekker om 's avonds thuis te wezen. Daar ben ik gewoon heel eerlijk in. Ik bedoel, ik werk hier. Wij beginnen momenteel om halfacht 's ochtends tot 's middags vijf. (...) Ja dan ben ik liever thuis en heb ik liever tijd voor je eigen en tijd voor mijn gezin.'*

Sociaal kapitaal

Sociaal kapitaal factoren komen op verschillende manieren naar voren als motieven voor non-participatie. Allereerst kwam in de interviews een gebrek aan vertrouwen in de overheid naar voren als een motief voor non-participatie. Het idee achter dit motief is dat de respondent niet participeert omdat hij of zij denkt dat dit zinloos is, omdat de overheid niets met de input zal doen. Het motief wat in deze context naar voren kwam, is dat participatie niet daadwerkelijk georganiseerd wordt omdat de gemeente input van inwoners wil, maar dat de gemeente eigenlijk gewoon haar eigen visie wil doorzetten (R2-c, R2-e). Het idee is dat er wel een traject georganiseerd wordt, maar dat de uiteindelijke uitkomst van tevoren al vast ligt. De conclusie is vervolgens dat participatie helemaal geen zin heeft, waardoor besloten wordt niet te participeren. Onderstaande citaten illustreren dit motief:

Interviewer: *Ben je van plan om er heen te gaan?*

R2-c: *'Nee, nee, nee, nee. En ik zou je ook toelichten waarom: negen van de tien keer is al besloten wat er gebeurt.'* (...)

Ja, hun hebben al een idee en jij mag dan praten en dan kun je gewoon dingen, en misschien dat ze bepaalde dingen denken, van ja, misschien zouden we daar wat meer, maar heel veel dingen hebben ze al zelf een idee op en dat willen ze dan gewoon proberen om dat ja waarschijnlijk verder uit te werken. (...) Ik vind niet, er wordt niet echt naar de gewone mens geluisterd'

R2-e: *'Dat is gewoon, ze weten van tevoren van nou, we gaan een avond naar [woonplaats] en dan zijn ze daar weer gerustgesteld en dan hebben ze het idee dat we geluisterd hebben, maar we doen het toch niet'*

Hieruit blijkt dat er geen vertrouwen is dat de gemeente iets met de input van burgers zal doen, wat ertoe leidt dat er niet geparticipeerd wordt.

De invloed van overige sociaal kapitaal factoren lijkt beperkt. Wanneer respondenten weten dat anderen ook gaan heeft dat in de regel geen invloed op de afweging of zij ook zouden gaan (R2-a, R2-b, R2,c, R2d). Slechts één respondent gaf aan dat dit van invloed zou zijn:

'Als ik, als ik zeker wist dat iedereen ging dan zou ik niet als enigste thuisblijven, dan zou ik zeker ook gaan. Want dan zou ik zeggen van ja, als iedereen gaat dan wil ik er zeker zijn.' (R2-E).

Het idee dat er mensen uit het eigen netwerk het verwachten dat de respondent participeert, lijkt ook niet van invloed op de afweging om wel of niet te participeren (R2-a, R2-b, R2-c, R2-d).

Gevraagd worden maakt al een groter verschil. Hoewel dit niet voor alle respondenten geldt, kwam uit de interviews naar voren dat het direct door iemand uit het eigen netwerk gevraagd worden een positieve invloed heeft op de afweging om al dan niet te participeren (R2-b, R2-d, R2-e).

8.3 De inspraakavond

Er worden door de respondenten minder obstakels ervaren om te participeren bij de inspraakavond dan bij de omgevingsvisie. Alle respondenten gaven aan in beginsel naar de inspraakavond toe te willen gaan. Wat opvallend is, is dat veel obstakels om te participeren bij het omgevingsvisietraject niet ervaren worden bij de inspraakavond.

Obstakels ervaren bij omgevingsvisietraject gaan niet op

Obstakels met betrekking tot *civic skills* worden bij dit traject niet ervaren, omdat het idee van een inspraakavond de indruk wekt dat iemand zich ook afzijdig kan houden, en dus niet per definitie het woord hoeft te voeren:

'Ja, het is dus ook misschien een verschil in (...) hoe het in elkaar steekt. Dit zou ik dus wel doen, oké, en dan denk ik van... ik ben dan nieuwsgierig en eh ja, als ik niet wil, hoef ik niet mee te discussiëren ik kan ook gewoon toehoorder zijn.' (R2-a).

Ook wordt bij dit traject in hogere mate ervaren dat dit proces instrumenteel kan zijn voor de eigen belangen (R2-b, R2-c, R2-d). Er wordt in hogere mate ervaren dit de thematiek de respondent echt aangaat (R2-b) en dat het raakt aan de eigen persoonlijke belangen (R2-d).

'Nou dit is dus met betrekking tot je eigen wijk, en daar zal ik dan eerder wat mee doen, omdat het dus omdat ehh, omdat het jou aangaat' (R2-b).

'Omdat het dan toch weer over je wijk gaat en de dertigkilometerzone en parkeerplaatsen en groen en rioleringswerkzaamheden dat vind ik dan wel belangrijk om dat dat uit je eigen wijk gaat. (...) dus ook weer, daar heb je toch weer heel egoïstisch, maar dat is dan toch wel weer eigenbelang.' (R2-d).

Interessant is dat ervaren obstakels die voortkwamen uit een wantrouwen dat de gemeente iets met de input zal doen, bij de inspraakavond in mindere mate aanwezig is. Dit lijkt twee redenen te hebben: enerzijds is er een groter vertrouwen dat de gemeente daadwerkelijk iets met de input doet omdat de termijn waarop de plannen volgens de respondent in de praktijk worden gebracht korter is (R2-c). Nog steeds is er sprake van wantrouwen, maar in mindere mate dan met het omgevingsvisietraject (R2-c). Ten tweede is er sprake van meer positieve ervaringen met dergelijke trajecten, waardoor er meer vertrouwen is dat de gemeente responsief is ten opzichte van de input die gegeven wordt op de inspraak avond (R2-c). Tevens zijn de gekozen thema's kleiner, waardoor er meer vertrouwen is dat de input van burgers gehoor vindt bij de gemeente (R2-c). De redenering is hierbij dat hoe groter het thema is, hoe meer financiële middelen hiermee gemoeid zijn, wat er in de beleving van de respondent toe leidt dat de kans dat naar burgers geluisterd wordt kleiner is (R2-e).

Bovenstaande maakt dat de ervaren obstakels met betrekking tot het vertrouwen dat er iets met de input gebeurt in mindere mate ervaren worden binnen dit traject.

'Ja ja, dat is dan , zeg maar de het buitengebied de werkvoorziening, dat is te groot, vind ik dat om te zeggen: nou, daar doen ze allemaal wel dan, nee, daar hebben wij gewoon

de ervaring mee. (...) Kijk en nogmaals, ze luisteren gewoon niet. Hier, hier <wijst naar vignet 3> dit hebben wij ervaren dat hebben ze goed gedaan toen. Dus ja, als er zo weer zo'n avond zou komen en dan zouden wij gaan zitten, dan zouden we daar zeker zijn' (R2-c)

Desalniettemin zijn er na doorvragen motieven voor non-participatie binnen dit participatietraject naar voren gekomen.

Gebrek aan energie om te participeren

Hoewel slechts beperkt kwam een tekort aan energie naar voren als een mogelijk motief om niet te participeren. Hierbij is de redeneerlijn dat wanneer iemand een zware dag op het werk heeft gehad, en moe is, de inspraakavond aan zich voorbij laat gaan (R2-a).

Dit kwam slechts bij één respondent naar voren (R2-a), andere respondenten gaven juist expliciet aan dat dit geen obstakel was (R2-b, R2-c, R2-d).

Geen zin om te participeren

Het motief van *geen tijd om te participeren* kwam ook naar voren (R2-c). Hierbij werd allereerst aangedragen dat de respondent al andere afspraken had op het moment van de inspraakavond, waardoor participatie niet mogelijk is.

Wanneer het scenario wordt voorgelegd dat de respondent geen andere afspraken heeft op een donderdag, komt het motief 'geen zin' naar voren. Het motief 'geen tijd' lijkt dus niet volledig dekkend te zijn. Ook als de respondent wel tijd had, is het nog steeds maar de vraag of hij ook daadwerkelijk zou gaan. Dit motief is tweeledig: het verwijst enerzijds naar het feit dat de respondent andere activiteiten liever zou doen dan participeren, en anderzijds naar het feit dat de respondent ook bij afwezigheid van alternatieve activiteiten gewoon geen zin kan hebben om te participeren (R2-c). Onderstaand citaten illustreren dit:

'Want dat is gewoon heel eerlijk. En ja, ik ben rondom het huis en bezig met allerlei dingen. En ja, ik vind ja, wat vind ik voorname? Nou ja, als ik m'n vijver gepland heb en ik moet ermee aan de gang, dan gaat de vijver als eerste.' (...)

'Kijk, als ik 'm (de uitnodiging red.) zou krijgen, ja, het ligt er aan, hoe belangrijk ik het vind en hoeveel zin in de zin ik daarin hebt. Kijk, dat is gewoon. Ik moet er wel zin in hebben als ik er niet geen zin in heb of ik vind het niet echt belangrijk, dan zou ik niet gaan.' (R2-c).

8.4 Verhouding tot theorie

Voor de laagopgeleide niet-jongeren is de verwachting dat zij in beperkte mate bereid zullen zijn te participeren, als toegelicht in hoofdstuk drie. Vanuit de theorie zijn eerder een aantal mogelijke motieven opgesteld. In deze paragraaf zal vergeleken worden in hoeverre de theoretische verwachtingen terug te zien zijn in de reacties van de respondenten.

8.4.1 De enquête

Het niet invullen van de enquête als gevolg van *tevredenheid* met de bestaande leefomgeving, met als gevolg dat de enquête vergeten wordt, is niet een motief wat reeds in de literatuur gesignaleerd was. Overige motieven uit de verschillende benaderingen zijn niet gesignaleerd.

8.4.2 Het omgevingsvisietraject

Het motief *gebrek aan zelfvertrouwen om te participeren* komt overeen met voorspellingen uit de literatuur. Bestaande literatuur veronderstelt dat door het ontbreken van bepaalde verbale, praktische, organisatorische of communicatieve vaardigheden (*civic skills*), kan zorgen dat het individu niet voldoende zelfvertrouwen heeft om te participeren (Nie, Junn, & Stehlik-Barry, 1996; Verba et al., 1995; Galston, 2001; Persson 2013; Kenski & Stroud, 2010; Niemi, Craig, & Mattei, 1991). De literatuur voorspelt dat lager opgeleiden deze skills in mindere mate bezitten, aangezien deze 'skills' voornamelijk eigen gemaakt worden door middel van onderwijs (Verba et al., 1995, p. 305; Nie et al., 1996, p. 194; Persson, 2013; Galston, 2001; Lake & Huckfeldt, 1998, p. 568). Het feit dat in de categorie laagopgeleide niet-jongeren dit motief terug te zien is, ligt dus in lijn met de literatuur.

Een ander motief is het idee dat de respondent *geen persoonlijke belangen ziet* in de genoemde thema's. Dit lijkt te duiden op de in de literatuur onderscheiden indicator *respondent ziet niet hoe participatie bijdraagt aan zijn of haar eigen belangen*. Het idee achter deze indicator is echter dat dit komt doordat het individu onvoldoende kennis heeft van het politieke systeem. De respondent gaf echter aan geen persoonlijk belang te zien, specifiek door de genoemde thema's, niet door misvattingen of onbegrip over de werking van het proces. Hiermee is dit motief niet algemeen terug te zien in bestaande literatuur.

Het motief *doet andere activiteiten liever* komt overeen met het door de literatuur voorspelde *geen zin-argument* (Stoffelen, 2018). De respondent heeft objectief gezien wel tijd, maar wil het niet vrijmaken voor participatie.

Het motief dat participatie geen zin heeft omdat de uitkomsten van tevoren vastliggen komt overeen met de veronderstellingen uit de sociaal kapitaal benadering. Deze vorm van wantrouwen dat de overheid echt iets met de input van burgers zal doen wordt in bestaande literatuur ook wel een gebrek aan 'external political efficacy' genoemd (Niemi, Craig, & Mattei, 1991, pp. 1407-1408). De literatuur veronderstelt dat onder laagopgeleiden in mindere mate sprake is van de aanwezigheid van sociaal kapitaal, waardoor ook eerder scepsis over het politieke proces aanwezig is (Putnam, 2000; Foley & Edwards, 1996, p. 47; Pichler & Wallace, 2009, pp. 325-326). Vanuit de literatuur gezien is het dus logisch dat deze scepsis aanwezig is binnen de categorie laagopgeleide niet-jongeren.

De door de literatuur voorspelde positieve invloed van sociaal kapitaal factoren lijkt beperkt. De factor *gevraagd worden* maakt voor meerdere respondenten wel een verschil in de afweging om toch wel te participeren.

8.4.2 De inspraakavond

Het motief van een *gebrek aan energie* kwam beperkt naar voren als motief voor non-participatie. Dit komt overeen met de theorie van Beeghly (1986) die voorspelt dat laagopgeleiden vaker fysiek zwaar werk doen, en daardoor minder snel energie hebben om te participeren.

Het motief van *geen tijd / zin* komt overeen met de voorspellingen in de literatuur (Dekker & Uslaner, 2003; Verba et al., 1995). Hierbij gaf de respondent enerzijds aan geen tijd te hebben door andere activiteiten, wat overeenkomt met de theorie van Dekker en Uslaner (2003) en Verba et al. (1995). Na doorvragen bleek het *geen zin* argument leidend, wat overeenkomt met de voorspelling van Stoffelen (2018).

Bovengenoemde resultaten zijn samengevat in onderstaande tabel.

Vignet	Motieven	Theoretische benadering
Enquête	Tevredenheid met leefomgeving	
Omgevingsvisie	Gebrek aan zelfvertrouwen om te participeren	Capaciteiten
	Ziet geen persoonlijke belangen in de thema's	
	Geen tijd willen vrijmaken	Geen zin
	Gebrek aan vertrouwen dat de overheid iets met de input zal doen	Sociaal kapitaal
Inspraakavond	Gebrek aan energie om te participeren	Geen energie
	Geen zin om te participeren	Geen zin

Tabel 9: Resultaten categorie laagopgeleide niet-jongeren

9. Resultaten hoogopgeleide jongeren

In dit hoofdstuk zal worden ingegaan op de motieven voor non-participatie die naar voren kwamen in de interviews met hoogopgeleide jongeren. Dit hoofdstuk is als volgt opgedeeld: allereerst worden de verschillende participatiemethoden (vignetten) langsgelopen. Tot slot is er een beschouwing hoe de uit de interviews naar voren gekomen motieven zich verhouden tot de theoretische verwachtingen.

9.1 Het invullen van een enquête

In de categorie *hoogopgeleide jongeren* wordt de opvatting dat de enquête over een belangrijk thema gaat, en nuttig is om in te vullen breed gedragen (R3-a, R3-b, R3-c, R3-d, R3-e). Unaniem werd aangegeven dat de intentie er is om de enquête in te vullen.

Na doorvragen blijkt dat het weggelaten van de enquête en het vervolgens *vergeten* in te vullen het enige motief is naar voren zou kunnen komen om de enquête niet in te vullen (R3-a, R3-c, R3-e). Onderstaand citaat illustreert dit:

‘Oh ja grote kans dat ik hem ook gewoon zou vergeten hoor, dat zit er wel dik in (...) ja meestal als hier dingen van de gemeente of iets binnenkomen en ehh we zien het liggen en we maken hem open en ehhm we zien dat het ehh geen rekening is die snel betaalt moet worden, dan belandt die al snel op de krantenstapel’ (R3-a).

9.2 Het participeren in een omgevingsvisietraject

Onder de hoogopgeleide jongeren werden veel obstakels ervaren om te participeren, wat erin resulteerde dat geen van de jongeren van plan was deel te nemen in het traject. De volgende motieven kwamen uit de interviews naar voren.

Termijn waar traject zich op richt is te ver weg

Een overkoepelend motief wat naar voren kwam was dat respondenten niet direct nut zagen in het participeren in het omgevingsvisietraject, omdat 2040 nog te ver weg is om daar nu al voor te participeren. Daarbij wordt 2040 als erg ver weg ervaren door verschillende respondenten, waardoor zij zich niet erg geroepen voelen om nu al mee te doen. Dit kan vervolgens meerdere redenen hebben. Allereerst is er de opvatting dat 2040 simpelweg zo ver weg is, dat de respondent helemaal geen nut ziet om daar nu al tijd in te investeren (R3-b). Dit leidt ertoe dat de respondent liever andere dingen doet:

‘Dan weet ik nog steeds niet of ik of ik er naartoe zou gaan. Eh meer omdat, naja meer inhoudelijk: 2040 is natuurlijk nog best wel ver je. Waarom zou ik er nu al zorgen over gaan maken of er een anderhalf uur in investeren?’ (R3-b).

Dit sentiment wordt breder ervaren:

'Euhhmmm, naja ze gaan natuurlijk dan ehmm op dat moment gaan ze gepaalde discussie voeren over de thema's nou hoe de gemeente [woonplaats] er in 2040 uit zou moeten zien (...) Maar ik denk dat het al heel anders was geweest als ze zeiden ehhh het er over zou hebben over een kortere termijn. Dus bij wijze van spreken dat ze een discussieavond zouden hebben ehhh wat gaat tot 2030.' (R3-d).

Na doorvragen blijkt ook gedachte onder dit motief te liggen, wat sterk samenhangt met leeftijd: op deze leeftijd zijn niet alle respondenten zeker dat zij op de lange termijn nog steeds in dezelfde gemeente zouden wonen. Dit vormt een obstakel om te participeren in een traject wat juist gericht is op de lange termijn, omdat er op die manier twijfels ontstaan of het traject wel van nut is voor de respondent (R3-c, R3-d). Onderstaande citaten illustreren dit:

'(...) en daarnaast 2040, dat is ver weg dan zou ik niet eens weten of ik in de buurt van [woonplaats] woon, dus ik zou mij er niet zo snel voor opgeven' (R3-c).

'Nou ik woon nu in [woonplaats] en ehmm ja, het heeft met heel veel factoren te maken of ik hier blijf wonen ja of nee. Als ik een baan krijg ehk ergens aan de andere kant van het land blijf ik dan in [woonplaats] wonen? Nou ik denk het niet. (...) als ik zeker weet van oké ik woon hier nog mijn hele leven in [woonplaats], dan zou het alweer een stukje aantrekkelijker zijn om mij toch op te geven.' (R3-d).

Ziet geen persoonlijk belang in genoemde thema's

Een ander argument wat naar voren kwam, is dat de respondent aangaf niet direct een persoonlijk belang te zien in de voorgestelde thema's waar het participatietraject over gaat. De respondent ziet geen noodzaak om er heen te gaan, omdat de genoemde thema's zodanig breed zijn dat het voor de respondent onduidelijk is wat zij daar concreet aan zou moeten bijdragen (R3-a).

Ook ziet de respondent geen direct belang in de genoemde thema's. Mochten de thema's verkleind worden tot concrete vraagstukken die de respondent raken, dan zou zij het eerder nuttig vinden om te participeren:

'ehmm nou als ik dit lees ehk vind ik het nog best wel op de grote lijnen zitten (...) als ik dit lees dan denk ik naja oké, het is voor mij nog iets te vaag, het is nog niet dat ik denk van naja dit is echt wat ze willen veranderen of of wat ze willen aanpakken (...) 'ze zouden zeggen van ehk als we bijvoorbeeld iets zou zijn met de horeca in de binnenstad ofzo, dat zijn voor mij wel punten die dichtbij staan of waar ik veel gebruik van zou maken als er geen corona zou zijn bijvoorbeeld. Dan zou ik al denken van oh nou als zij gaan of als er dit wordt besproken dan ben ik daar wel benieuwd naar.' (R3-a).

Onzekerheid door leeftijd

Een tweede motief is de factor leeftijd. Hierbij is de opvatting van respondenten dat er op het participatietraject voornamelijk ouderen zullen afkomen (R3-d, R3-e). Vervolgens ervaren de respondenten het verwachte leeftijdsverschil tussen hen en de andere respondenten als een drempel. De reden hiervoor is tweeledig: allereerst komt het motief naar voren dat er gedacht wordt dat de respondent door de jonge leeftijd verwacht niet erg serieus genomen te worden:

'Ja ik denk ik zie mezelf er dan staan, een jonge gast die zijn mening komt geven over drie thema's ehmm die natuurlijk ook wel met mij te maken hebben, maar dan zie ik altijd volwassenere, oudere mensen voor me die weer een andere mening hebben en die zie ik dan al denken van oh daar heb je dat snotjoch die komt ook even zijn mening geven nou dan... laat maar praten weetje wel.' (R3-d).

Ten tweede komt het motief naar voren dat een respondent denkt door de jonge leeftijd minder geschikt te zijn om te participeren. Hierbij is het uiteindelijke argument dat oudere mensen meer ervaring hebben, en daardoor geschikter zijn om te participeren:

R3-e: *'Ik denk nou ja weetje ik denk dat het toch meer iets voor mijn ouders is ofzo om erheen te gaan'*

Interviewer: *waarom denk je dat?*

R3-e: *'ja dat die toch wel meer ehmm ja beter zijn in dit soort zaken discussies denk ik ja. ja ik kan ook wel mijn eigen mening erover hebben maar ik weet niet.'*

Interviewer: *'oké, nee duidelijk wat je zegt hoor. Want eh je zegt eigenlijk mijn ouders zouden wat beter zijn in dat soort discussies hoor ik je zeggen, klopt dat?'*

R3-e: *'Ja'*

Interviewer: *'oké en wat is de reden dat je dat denkt?'*

R3-e: *'ja meer ervaring.... ja'*

Gebrek aan vertrouwen dat de overheid iets met de input zal doen

Een derde motief welke naar voren kwam, is twijfel of er wel iets met de input gedaan van burgers gedaan wordt. De factor tijd wordt hier in combinatie met dit motief gebruikt: de respondent twijfelt of hij deze tijd wil vrijmaken, aangezien hij twijfelt of dit nuttig is, omdat hij onzeker is of er iets met de input wordt gedaan:

'Ik, als ik echt nu zou moeten zeggen: ga ik erheen of niet, dan zou ik niet gaan. En dat is meer dan, denk ik, omdat het anderhalf uur duurt en in het gemeentehuis is. En omdat ik een beetje vraagtekens heb van de visie, zal er nog wel wat mee gedaan worden?' (R3-b)

Sociaal kapitaal factoren

Sociaal kapitaal factoren kwamen bij vrijwel alle respondenten naar voren als invloedrijk. Het idee dat de respondent participeert omdat mensen uit het eigen netwerk ook participeren bleek voor sommige respondenten een rol te spelen (R3-d, R3-e).

'Ja als bijvoorbeeld mijn vrienden denken: 'ik ga toch wel', dat ik misschien wel over ga nadenken van nou dan kan ik misschien ook wel mijn steentje bijdragen. Dus ik, ja dat heeft wel invloed denk ik, dan zou ik er wel eerder er heen gaan ja.' (R3-e).

De factor die het sterkst naar voren kwam als invloedrijk is het *gevraagd worden*. Respondenten gaven aan dat wanneer zij gevraagd worden door iemand uit het eigen netwerk, zij wel zouden participeren (R3-a, R3-b, R3-d, R3-e) of dat dit de kans in ieder geval significant zou vergroten (R3-c).

Onderstaande citaten illustreren dit:

Interviewer: *'En stel nou dat je buurman naar je toekomt en die zegt van nou, ik ben van plan te gaan, die anderhalf uur, ga je met me mee? Zou dat voor jou een reden zijn om van gedachten te veranderen?'*

R3-b: *'Dat vind ik wel een hele scherpe vraag, want dat denk ik wel. Want dan krijgt het al iets meer draagvlak voor jezelf, omdat je denkt van hé de buurman gaat ook, waarom zou ik het dan niet gaan? En het is natuurlijk makkelijker / gezelliger om samen er even op uit te gaan, dan dat jij daar als wildvreemde binnenstapt en met mensen die niet kent. Dus ik denk: ja, dat maakt het wel makkelijker en ja, misschien zou dat mij wel over de streep halen.'*

R3-d: *'Ja ik vind dat ook weer zoiets van dan komen ze het aan jou vragen ga je dan nee zeggen.... ja, ja, ik denk dat het me positief zou beïnvloeden gewoon puur het feit dat ik dan geen, ja ik kan wel nee zeggen, maar dan heb ik ook zoiets van ja zij doen moeite zij vinden het blijkbaar ook belangrijk dat ik ook mee ga, prima ga ik mee.'*

R3-c: *'Nou ja, het zou wel een verschil zijn, want inderdaad je leest het in de krant dat maakt het wel minder persoonlijk. Ik zou er dan wel meer over nadenken. ik denk dat ik uiteindelijk niet zou gaan, maar het zou wel meer ehhh tijd kosten om dat te beslissen. Dat zeker.'*

Factor tijd is ondergeschikt

De factor tijd kwam onder de respondenten niet als primaire factor naar voren om niet te participeren. Het idee dat de respondent geen tijd heeft, en daardoor niet participeert, werd niet door de respondenten aangedragen.

De factor tijd kwam veelal als secundaire factor naar voren: doordat de respondent door reden X niet wil participeren, wil de respondent ook geen tijd vrij maken. Bijvoorbeeld doordat de thema's niet aansprekend genoeg zijn (R3-a), doordat de termijn waar het traject zich op richt te lang is (R3-b, R3-c, R3-d) of doordat de respondent zich niet geschikt voelt om te participeren (R3-e). Het motief tijd volgt dus voornamelijk uit andere motieven om niet te participeren, en lijkt geen op zichzelf staand motief te zijn.

Het motief *geen zin* kwam bij één respondent naar voren als meer zelfstandige factor om niet te participeren:

'Ik zou wel iets anders vinden om te doen ja (...) er vast wel een voetbalwedstrijd of iets zijn, of gamen of wat er ook afspreken met m'n vriendin.' (...)

'Nee zonder gekkigheid nee mijn vrije avond zou ik er niet aan besteden (...) Ik denk dat dat echt de voornaamste reden is ik kan wel ehmm, ik heb er net drie genoemd, drie redenen hoe ik mijn tijd anders kan besteden. Maar ehmm ik zou er nog wel een paar bij kunnen plakken.' (R3-d).

9.3 De inspraakavond

De reacties van hoogopgeleide jongeren op de uitnodiging van de inspraakavond varieerden. Sommige stelden niet te zullen gaan (R3-a, R3-e). Sommige stelden in eerste instantie wel te zullen gaan, maar bij doorvragen kwamen toch obstakels naar voren (R3-d, R3-b). Deze obstakels worden toegelicht.

Ziet geen persoonlijk belang in participatie

Een eerste motief wat naar voren komt om niet te participeren is het feit dat de respondent geen persoonlijk belang ziet in de genoemde thema's van de inspraakavond (R3-a). Hierbij wordt gesteld dat de respondent wel zou participeren als het aan de persoonlijke belangen zou raken, maar dat de respondent niet inschat dat dit bij dit traject het geval is.

Onderstaande citaten illustreren dit:

R3-a: *'Bepaalde dingen die dan heel erg, erg soort van waarde aan hecht door ook wat ik ermee heb meegemaakt zeg maar, dat ehmm maakt dat ik dan soms, dat ik daar dan het eventueel wel voor zou willen doen. maar voor het overgrote gedeelte (...) denk ik nou, het maakt me niet zoveel uit.'*

Interviewer: *'Ja het moet echt persoonlijk belangrijk genoeg voor je zijn om echt te gaan?'*

R3-a: *'Ja.'*

Interviewer: *'En als je die brief zo leest, heb je dan het idee dat er iets tussen staat wat voor jou persoonlijk belangrijk genoeg kan zijn, op basis van de brief die je door de deur krijgt dat je zegt van nou...'*

R3-a: *'Nee, nee dat ik denk, ja parkeerplaatsen verwijderen of aanbrengen, groen of riolering, 30km zone, ja dat kan me eigenlijk m'n reet roesten haha.'*

Een motief wat hiermee in lijn ligt is het idee dat de respondent niet goed inziet wat zij zou moeten bijdragen (R3-e). Hierbij ziet de respondent geen punten die zij belangrijk genoeg zou vinden om bij de inspraakavond naar voren te schuiven, en daarom is de respondent niet snel geneigd om te participeren:

Interviewer: *'Mijn vraag is eigenlijk ben je van plan om erheen te gaan?'*

R3-e: *'Hmm, het gaat over je wijk en zo, eh hh ja ik vind het lastig ik denk eh hh niet want ik heb zelf niet echt dingen wat ze hier zouden moeten verbeteren ofzo'*

Geen zin na doorvragen een mogelijk obstakel

Bij sommige respondenten die in eerste instantie aangaven wel naar de inspraakavond toe te zullen gaan, kwam bij doorvragen het motief 'doet andere activiteiten liever dan participeren' naar voren (R3-b, R3-d). Hierbij gaf de respondent in eerste instantie aan wel te gaan, maar zodra het scenario voorgelegd werd dat er ook andere activiteiten op diezelfde avond plaatsvinden, twijfelt de respondent en neigt vervolgens niet te participeren.

R3-b zou wel gaan, maar er bestaat een kans dat de respondent andere activiteiten liever zou doen dan participeren, zoals onderstaand citaat illustreert:

Interviewer: *'En stel nou dat je die dag wel iets anders hebt, bijvoorbeeld eh je vriendin vraagt of je komt?'*

R3-d: *'Stel dat m'n vriendin vraagt of ik kom, eh ik denk dat ik dan wel heel makkelijker in zou kunnen zijn om niet te deze avond te gaan.'*

Interviewer: *'Oké'*

R3-d: *'Dat wel... Dus ik vind het belangrijk, maar ik vind het ook weer niet zo belangrijk dat eh ik eh andere dingen voor laat schieten, nee. Dus echt op het moment dat ik vrij ben, prima. Ben ik niet vrij, dan niet.'*

Wanneer vervolgens doorgevraagd wordt wanneer de respondent niet zou participeren, lijkt dit al vrij snel te zijn, zoals wanneer de favoriete voetbalclub een wedstrijd speelt of wanneer de respondent moe is na een dag werken (R3-d). De respondent geeft dus in eerste instantie aan te zullen participeren, maar de kans dat hij dit uiteindelijk niet zou doen is groot.

Respondent R3-b lijkt zich hierbij aan te sluiten, en geeft ook aan dat de inloopavond gezien het vrijblijvende karakter snel ingeruild kan worden voor een andere activiteit. Onderstaand citaat illustreert dit:

Interviewer: *Ja, en stel nou dat je vrienden zeggen, (...) 'ik geef een borrel' of zo, dan wordt het wikken en wegen tussen die twee. Heb je een idee wat je dan zou kiezen? Laten we zeggen: je krijgt nu het appje en je krijgt ook die flyer in de bus. Welke keuze zou je daarin maken, denk je?*

R3-b: *'Dan zou ik haast zeggen als dat op hetzelfde moment gebeurt van ehh ja, dan ga ik lekker met vrienden een biertje drinken natuurlijk. Dat is als het op hetzelfde moment binnenkomt.'*

Sociaal kapitaal factoren

De reactie op sociaal kapitaal factoren is niet eenduidig, voor de ene respondent hebben sociaal kapitaal factoren geen invloed (R3-a), andere respondenten geven aan dat gevraagd worden wel degelijk een verschil maakt (R3-d, R3-e). Dit geldt voor een respondent ook voor participatie door mensen uit het eigen netwerk: dit zou een positief effect hebben op de kans dat de respondent zelf ook gaat. De eerder benoemde motief *leeftijd* komt hierbij terug. De verwachting van de respondent is dat er vooral oudere mensen op de inspraakavond aanwezig zullen zijn. De respondent heeft daarbij de angst om door haar leeftijd niet serieus genomen te worden:

Interviewer: *'over die discussie he, stel je zou daar alleen heen moeten, dan hoor ik je zeggen nou dat zou ik zelf niet zo snel doen als ik er heen moet om te discussiëren wat zou je daar niet ehh prettig wat houdt je daarbij tegen zeg maar?'*

R3-e: *'Ehm ja, weer dat eh leeftijdsverschil denk ik. Dat ze denken nou wat komt daar nou weer voor jonge meisje aan die ehh denkt het allemaal wel ff beter te weten ofzo ja..'*

Wanneer mensen uit het eigen netwerk gaan wordt deze angst verminderd en de kans op participatie vergroot:

'Ja als ik het met diegene ervoor ook al een beetje over kan hebben. Zo van nou ehh wat zouden wel goede punten zijn en diegene is het ermee eens en dan zouden we samen natuurlijk kunnen gaan discussiëren daar. Ik denk dat (...) als meerder zo'n zelfde punt hebben dat ze misschien ook eerder zoiets gaan doen denk ik maar.' (R3-e).

Motief tijd is ondergeschikt

Het motief tijd werd in eerste instantie door één respondent als motief naar voren geschoven, in de zin dat op het moment van de inspraakavond de respondent andere verplichtingen voor het werk had (R3-a). Na doorvragen bleek echter dat ook wanneer de respondent wel tijd had, zij alsnog niet zou participeren. Tijd lijkt hierbij dus geen primair motief te zijn om niet te participeren

Lange termijn visie nu geen argument

Wat opvalt, is dat het argument van 'ik weet niet of ik hier blijf wonen' nu niet gemaakt werd (R3-c, R3-d), waar dit bij het omgevingsvisietraject wel het geval was. Ondanks dat respondenten niet zeker zijn of ze in de directe leefomgeving blijven wonen, werd aangegeven dat zij het voldoende relevant vinden om wel heen te gaan, gezien de termijn waar de inspraakavond zich op richt (R3-c, R3-d). Het argument 'ik weet niet of ik hier blijf wonen' kwam dus niet voor. Onderstaande citaten illustreren dit:

'Doordat het wel gaat om de toekomst van de wijk, ja bijvoorbeeld als ik hier nog 5 jaar zou wonen dat het daar wel 5 jaar mee te maken krijg, dan lijken die twee uur toch niet zo relevant in die zin. Dus dan is dat niet zo'n obstakel.' (R3-c)

'Nah dit is dichtbij he ik bedoel dit gaat echt over de herinrichting van de wijk, eh waar je woont en dat vind ik toch net wel iets ehmm belangrijker dan ehmm dan iets verder in de gemeente [woonplaats] om het even zo te zeggen.' (R3-d)

9.4 Verhouding tot theorie

De theoretische verwachtingen zijn bij de categorie van hoogopgeleide jongeren ietwat gemengd. Enerzijds leidt volgens bestaande literatuur een hoge opleiding tot een grotere kans op politieke participatie. Anderzijds kan de jonge leeftijd vanuit de literatuur gezien juist een belemmering voor politieke participatie vormen: jonge mensen missen in bepaalde mate de mogelijkheden om *civic skills* eigen te maken op de werkvloer, doordat de werkervaring binnen deze groep beperkter is. Ook is de (ervaren) hoeveelheid beschikbare tijd binnen deze groep relatief beperkt (Wennekers, Roeters, van den Broek, & Pulles, 2018).

In deze paragraaf zal ingegaan worden op in hoeverre de motieven die naar voren kwamen in de interviews overeenkomen met de veronderstelde motieven in de literatuur.

9.4.1 Enquête

Het motief dat de respondent simpelweg vergeet te participeren was nog niet onderscheiden in de literatuur.

9.4.2 Omgevingsvisie

Het motief *participatie wordt niet als persoonlijk nuttig ervaren* was een nog niet in de literatuur onderscheiden motief. Het gaat voornamelijk over het feit dat de respondent nog niet weet of hij of zij nog in dezelfde plaats woont op lange termijn, of over de breedte van de gekozen thema's.

Het motief *onzekerheid door leeftijd* was ook nog niet onderscheiden in de literatuur. De literatuur gaat wel in op het ontbreken aan zelfvertrouwen door een gebrek aan *civic skills*, maar onzekerheid om niet serieus genomen te worden door leeftijd is een nieuw onderscheiden motief.

Het motief *wordt er wel wat met mijn mening gedaan?* komt overeen met een in de literatuur onderscheiden motief van een wantrouwen dat de overheid daadwerkelijk iets met de input zal doen, wat een obstakel vormt voor participatie (Niemi, Craig, & Mattei, 1991).

De voorspelde invloed van sociaal kapitaal factoren kwam in de interviews ook naar voren. Voornamelijk de factor *gevraagd worden* bleek van grote invloed op de keuze om wel of niet te participeren.

Het in de literatuur onderscheiden motief van *geen tijd of geen zin* kwam naar voren als ondergeschikt aan andere motieven, en niet als obstakel op zichzelf.

9.4.3 Inspraakavond

Het motief *ziet geen persoonlijk belang in participatie* lijkt overeen te komen met het in de capaciteitenbenadering onderscheiden motief dat de respondent door onvoldoende kennis van het systeem niet in ziet hoe het volgen van het proces instrumenteel kan zijn voor de eigen belangen. Echter, kwam naar voren dat de respondenten simpelweg geen belang hechtten aan de in de uitnodiging benoemde onderwerpen. Dit heeft niet zozeer te maken met kennis van het systeem, maar met de mate van persoonlijke betrokkenheid met de benoemde thema's. Daarom komt dit motief niet overeen met het in de literatuur onderscheiden motief.

Het motief van *geen zin* komt overeen met de voorspelling van Stoffelen (2018), en kwam naar voren als motief voor non-participatie.

De voorspelde invloed van sociaal kapitaal factoren kwam in de interviews niet eenduidig naar voren. Participatie door anderen uit het eigen netwerk bleek (beperkt) van invloed, evenals het gevraagd worden.

Bovengenoemde resultaten zijn samengevat in onderstaande tabel.

Vignet	Motieven	Theoretische benadering
Enquête	Vergeten	
Omgevingsvisie	Termijn waar traject zich op richt is te ver weg	
	Ziet geen persoonlijk belang in genoemde thema's	
	Onzekerheid door leeftijd	
	Gebrek aan vertrouwen dat de overheid iets met de input zal doen	Sociaal kapitaal
Inspraakavond	Ziet geen persoonlijk belang in participatie	
	Geen zin	Geen zin

Tabel 10: Resultaten categorie hoogopgeleide jongeren

10.Resultaten hoogopgeleide niet-jongeren

10.1 Het invullen van een enquête

De meeste hoogopgeleide niet-jongeren gaven aan in eerste instantie de enquête wel in te zullen vullen (R4-a, R4-b, R4-c, R4-e). Naar doorvragen blijkt echter dat de kans dat de enquête, ondanks een initiële positieve reactie, toch niet ingevuld zal worden groot is (R4-a, R4-e).

Zo komt naar voren dat een aantal respondenten inschatten dat de kans groot is dat zij zouden vergeten om de enquête in te vullen. De redenering is hierbij dat er niet zodanig belang wordt gehecht aan het invullen ervan, dat de kans op vergeten groot is. De oorzaken hiervan zijn wel verschillend. Diverse motieven kwamen naar voren.

Gebrek aan verbondenheid met de eigen buurt

Respondent R4-a geeft in eerste instantie een positieve reactie, en stelt dat hij de enquête zeker zou invullen. Toch komt bij doorvragen al snel naar voren dat de grens tot wanneer hij de enquête zou invullen dichtbij ligt. Als de respondent bijvoorbeeld haast heeft op het moment dat de brief binnenkomt, is de kans al groot dat deze helemaal niet meer ingevuld wordt. De respondent geeft dan ook aan dat de enquête geen prioriteit heeft voor hem. Na doorvragen blijkt dat de reden dat de brief geen prioriteit heeft een gebrek aan verbondenheid met de eigen wijk is. Onderstaande passage uit het interview illustreert dit:

R4-a: *‘Hij zou geen prio van mij krijgen. Dus als ik tijd heb, maar als ik het druk zou hebben, dan.... Weet je, ik heb ook wel eens een brief gekregen, bijvoorbeeld van wat het centraal planbureau. Heb ik ook niets mee gedaan.’*

Interviewer: *‘En die schieten er dan even tussendoor dan of hoe moet ik dat ehh...’*

R4-a: *‘Ja, weet je dan, dan komt ie bij mij op de stapel en dan is het weg. Dan heeft het ook geen prio van mij. Ik denk niet van ahh (...) omdat ik... het is heel grappig he. Jij zegt ‘wat woon je leuk.’ Ik voel me bijvoorbeeld, het is een fijn huis, rustige buurt, maar ik heb niet een speciaal buurtgevoel. (...) Ik ben alleenstaand dat scheelt denk en ik heb een heel groot deel van mijn werkende leven altijd buiten [woonplaats] gehad (..) Dus zo, het is geen prio. Ben ik bereid om hem in te vullen: Ja. Is het een prio: nee.’*

Een gebrek aan verbondenheid met de eigen wijk lijkt dus een onderliggende reden zijn waarom een enquête er snel ‘tussendoor schiet’.

Vergeten

Ook respondent R4-e geeft aan dat het risico aanwezig is dat de enquête niet herinnerd wordt. De argumentatie hierachter is echter anders: de respondent geeft aan zich wel degelijk betrokken te voelen bij de buurt, echter is er simpelweg een risico dat de enquête vergeten wordt, omdat op het moment van binnenkomen de enquête niet belangrijk genoeg geacht wordt om direct in te vullen:

'Er komt natuurlijk veel post binnen (...) We hebben altijd zo'n stapel liggen, van ja, dan moet ik nog een keer doorheen nou, een stapel die dan net niet belangrijk is, om op de dag zelf eh het is geen ehh belastingsdienstbrief, van daar moet ik echt iets mee, maar het is meer een beetje zon tafeltje van to do. En ik ken mezelf bij mij is het risico dan dat ik na een maand van vandaag op een gegeven moment eind mei [na deadline enquête red.], weet je wel, ah 'weet je wat naja laat maar.' (R4-e).

Tevredenheid

Eén respondent gaf aan de enquête niet in te zullen vullen. Als eerste motief gaf de respondent aan dat hij zou vergeten om de enquête in te vullen, en dat de enquête er tussendoor zou schieten. Na doorvragen blijkt dat de respondent de enquête niet belangrijk genoeg vindt, omdat hij gewoon tevreden is met zijn eigen leefomgeving en daarom geen noodzaak ziet om de enquête in te vullen. Stel dat er specifieke situaties in de leefomgeving waren waar de respondent zich aan ergerde, dan zou hij de enquête wel invullen. Onderstaande passage uit het interview illustreert dit:

R4-d: *'Als ik de kwaliteit zie, genoeg groen in de buurt, straten van stoepen zou af en toe misschien wel beter kunnen maar... Verlichting is eigenlijk niks op aan te merken. Toevallig is hier een grote voetbalclub in de buurt. Dat was toen we nog kleine kinderen hadden. Dus dat is in het dorp zelf. De winkels zijn ook in de buurt, hier in [woonplaats]. Je zit hier zo in de binnenstad.'*

Interviewer: *'Nee, oké, maar dan hoor ik eigenlijk ook een stukje tevredenheid, ook gewoon met hoe het nu is?'*

R4-d: *Ja*

Interviewer: *'Oké, en is dat ook een reden dat je zegt van nou dan hoef ik hem eigenlijk niet in te vullen?'*

R4-d: *'Ja ik denk het wel he, want als je natuurlijk wel punten hebt waarvan je denkt van nou, daar kan ik lekker op inhakken dan ehh...'*

Interviewer: *'Dan had je hem wel ingevuld zeg maar? Stel dat je zegt van nou, stoeptegels liggen half naast de straat. Zou dat dan een reden zijn om zo'n enquête wel in te vullen?'*

R4-d: *'Ik denk het wel ja, laten we zeggen, voor mij he'*

Bij deze respondent bleken sociaal kapitaal factoren niet van invloed. Zowel participatie van anderen, verwachtingen van anderen of het direct gevraagd worden zou geen invloed hebben op de beslissing van de respondent (R4-d).

10.2 Het participeren in een omgevingsvisietraject

De hoogopgeleide niet-jongeren waren vrij unaniem: geen van de respondenten gaf aan te zullen participeren in het omgevingsvisietraject. Uit de interviews kwam een verscheidenheid aan motieven naar voren waarom zij niet zouden participeren.

De te bespreken thema's zijn niet aansprekend genoeg

Een eerste motief wat naar voren kwam was dat de gekozen thema's voor de respondenten niet aansprekend genoeg waren om daadwerkelijk te participeren (R4-a, R4-B, R4-d, R4-e).

Dit is op te delen in twee motieven: de respondent vindt dat hij wat betreft het thema niet iets in te brengen heeft (R4-a, R4-b) of de respondent vindt het abstractieniveau van de thema's te hoog (R4-d, R4-e).

Zo heeft respondent R4-a niet echt het idee dat hij iets in te brengen heeft op de genoemde thema's, wat als motief naar voren komt om niet te participeren:

'Kijk, als ik echt zou denken, hé, ik heb in [woonplaats] hier echt wat over te zeggen, over wonen of werken of voorzieningen, dan zou ik dat anders.... maar.... ik heb er niet heel veel tekst op.' (R4-a).

R4-b ziet dit ongeveer hetzelfde. De genoemde thema's spreken hem niet zozeer aan, hij zou liever andere thema's behandelen:

'Ik vind deze thema's snap ik vanuit een gemeente die voor een aantal dingen moet zorgen en en voorzieningen treffen, maar ik zou ergens dat die dat sociale stuk, dat maatschappelijke stuk (...) Wat is nou, wat is nou ook gezond in de samenleving. Dat vind ik dan met een belangrijke thema. Eigenlijk belangrijker nog dan deze vier (...) Het juiste onderwerp zit er voor mijn gevoel niet bij, dan ga ik niet.' (R4-b).

Uit de reactie van respondent R4-d lijken ook de gekozen thema's een obstakel. Het abstractieniveau van de thema's is voor de respondent te hoog, en dus kan de respondent niet opmaken of het nuttig is om te participeren

Nou, ik moet zeggen dat als ik het zo lees vind ik het ook een beetje vaag hoor. Wat verstaan wordt onder deze thema's. (R4-d).

Mocht hij dit wel kunnen opmaken, dan zou participatie meer voor de hand liggen:

Interviewer: *Zijn er thema's waarvan je zegt van nou, ik, daarvoor zou ik dan wel naar een paar van mijn avonden vrij maken? (...)*

R4-d: *'Nou, ik denk voorzieningen, want als je ziet hoe dat geregeld is, dat er in de nieuwe wijken hier eigenlijk weinig voorzieningen voor jeugd is anders. Dan zie ik dat in de vergrijzende wijken de voorzieningen voor de jeugd zijn. Bijvoorbeeld ik noem maar wat de kinderboerderij ligt dan de verkeerde kant van [woonplaats] momenteel'*

Respondent R4-e sluit zich hierbij aan. De thema's bevinden zich op een abstractieniveau waarvan de respondent van mening is dat hij liever nog niet participeert:

'het zijn natuurlijk hele brede thema's: wonen en werken, dat is natuurlijk, ja, met deze 4 thema's omvat je heel [woonplaats] als je zou willen. (...) ik ben, laten we zeggen, de fase waarin het een kop en een staart krijgt daar ben ik beter in. (...) dat vind ik wat prettiger zeg maar, dan gewoon op een abstract niveau na te denken over wonen'. (...) Ik ben daar wel een beetje een kat uit de boom aan het kijken, waardoor ik dan een tijdens zo'n meeting bijvoorbeeld best wel het idee ze kunnen krijgen van ja: wat doe ik hier eigenlijk?' (R4-e).

Geen vertrouwen dat het type participatietraject nuttige uitkomsten genereert

Een tweede motief wat naar voren kwam, is een scepsis over het nut van dergelijke discussieavonden. De redenering hierbij is dat er geen vertrouwen bestaat dat het type participatie (discussieavonden) nuttige resultaten zou voortbrengen. Dit vormt een obstakel om te participeren. Ervaringen uit het verleden lijken hier een grote rol te spelen.

Respondent R4-a stelt dat participeren weinig zin heeft omdat dergelijke avonden geen nuttige resultaten voortbrengen. De respondent zou liever andere methoden zien, waarvan hij wel gelooft dat deze nuttige resultaten zou voortbrengen:

'Naja dat ik gewoon echt denkt van: ja, we hebben een paar, we organiseren een keer een paar inspraakavonden, het moet, omdat dat de visie is of het moet van de wet, omdat de regelgeving zo is. Ja en dat zijn zulke grote onderwerpen. Ja, wat moet je er echt mee ophalen? Weet je ik zou het wat anders vinden als er kwalitatieve interviews zouden worden afgenomen, bijvoorbeeld wat jij nu aan het doen bent.' (R4-a).

De respondent verduidelijkt dit:

'Maar de gemeente heeft, ook al heeft volgens mij een onderzoek laten doen naar he (...)He om tot een bepaalde visie te komen. En ja, wat gaat een inspraakavond een discussietafel, nou echt daadwerkelijk op halen? Wellicht bevestiging van de ideeën die er al zijn? Gaat het nieuwe informatie ophalen? Ik kan het me bijna niet voorstellen.' (R4-a)

De respondent maakt hierbij duidelijk dat hij vooral beroepsmatig al eerder met inspraakavonden te maken heeft gehad, en dat deze geen positieve indruk hebben achtergelaten (R4-a).

Eenzelfde motief kwam naar voren bij respondent R4-c. Het type participatietraject wordt als niet nuttig beschouwd, en andere participatietrajecten hebben de voorkeur. Vooral eerdere ervaringen hebben hier een grote invloed op hoe de respondent naar het type participatietraject kijkt.

Ja, eh, die discussie. Ik ben ooit wel eens naar een bijeenkomst geweest (...). Maar vaak wordt je dan een beetje in het diepe gegooid van ga er samen over in gesprek en dan uiteindelijk komen er conclusies uit. En ik heb het gevoel dat het dan soort minder mee gebeurt als dat je echt een eh enquête doet met duidelijke vragen.’ (...) Discussie, vind ik o. Ja, dat blijft altijd een beetje wazig en je vindt dit, de ander vindt dat en dan komt nooit een sluitend idee uit. (...) Daarom ga ik denk ik ook al niet omdat ik het gevoel hebt dat het niets op gaat leveren.’ (R4-e).

Ook respondent R4-d vindt een dergelijk concept niets. Op basis van ervaringen uit het verleden maakt de respondent op dat het niet nuttig is om aan dergelijke trajecten mee te doen:

R4-d: *‘Nee, nee. Vroeger nog wel eens aan zoiets meegedaan, en dat was zo'n slap geouwehoer.’*

Interviewer: *‘Al wel eens een keer gedaan, dus zo'n....’*

R4-d: *‘Nou niet in deze vorm, maar wel eens of iets dergelijks weet niet precies wat het was, maar daar zitten altijd alleen mensen die zichzelf graag horen praten en herhalen...’*

Paradoxaal genoeg lijkt het uit de theorie voortgekomen motief van *gebrek aan politieke kennis* bijna omgedraaid te worden. De non-participatie wordt niet verklaard door het feit dat het individu door onvoldoende kennis van het systeem niet in ziet hoe het te volgen proces instrumenteel kan zijn voor de eigen belangen, maar de respondenten kennen het proces juist goed, door eerdere ervaringen (R4-c, R4-d) of door beroepsmatige ervaring (R4-a). En juist op basis van deze kennis en ervaringen participeren de respondenten niet, omdat zij opmaken dat het traject geen nuttige uitkomsten zal genereren (R4-a, R4-c, R4-d).

De respondenten waren hier echter niet unaniem in. Zo vindt respondent R4-b de opzet op basis van zijn ervaring juist wel aantrekkelijk. Hierbij lijkt ook weer een ervaring uit het verleden een grote rol te spelen:

R4-b: *‘Een opzet van een interactieve bijeenkomst vind ik prima. Dat hebben we ook hier gehad toen [de wijk] werd aangepakt. Qua riolering en waterafvoer al die dingen, dan ga ik daar naar toe, want ik vind het toch wel interessant. Wat zijn de plannen en dan kunnen we vragen over stellen. Ja, dat vind ik dan toch wel. Ik vind ik vind het op zich. Als dat interactief is, vind ik het wel, vind ik, dat vind ik wel een goede opzet.’*

Termijn waar traject zich op richt is te ver weg

Respondent R4-b gaf aan geen moeite te hebben met de opzet van het traject (R4-b). Toch werd aangegeven dat de respondent niet zou participeren. Het motief wat uit het interview naar voren kwam was dat de respondent geen nut ziet in participatie vanwege de gekozen termijn. De respondent geeft aan dat een visie richting 2040 niet dichtbij genoeg is.

Door veranderende omstandigheden kan participatie nu niet van nut meer zijn in 2040, en daarom zou de respondent niet participeren:

R4-b: *'Ik geloof niet dat je zo ver vooruit kan kijken, dus wordt het heel vaag en is eigenlijk alles wat je inbreng dan ook al lang niet meer relevant (...) Dus vandaar dat het mijn twijfels oproept, die lange termijn visies daar hebben we volgens mij heel weinig aan. Dat is nog bijna 20 jaar. (...) ik vind 2040 te ver weg dan. Dat is voor mij niet concreet genoeg en ook niet verplicht genoeg. Het is te vrijblijvend.'*

Beroepsmatig bezig met dergelijke participatieconcepten, dus privé liever niet

Een ander motief wat naar voren kwam, is het feit dat sommige respondenten beroepsmatig al vergelijkbare activiteiten uitvoeren als deelname aan het participatietraject (R4-a, R4-d). De respondenten geven aan er dan weinig behoefte aan te hebben om in de privé-tijd hier ook nog tijd voor vrij te maken:

'Weet je doordat ik ook verschillende jaren ook maatschappelijk werk heb aangestuurd als de eerste lijn voorzieningen in, zeg maar algemene voorziening had je met heel veel met dit soort thema's wel te maken, dus ik als het privé niet hoeft...' (R4-a)

'Ik vergader al genoeg op m'n werk (...) I:: Dus zoiets van ehh dat ga ik 's avonds niet nog een keer over doen zeg maar'. (R4-d)

Gebrek aan verbondenheid met de gemeente

Een ander motief wat naar voren kwam, is het idee dat de respondent zich niet echt verbonden voelt met de gemeente waarin hij woont. Het werkzame en sociale leven bevindt zich vrijwel volledig buiten de gemeente, wat ervoor zorgt dat de respondent weinig belang ziet om te participeren in een traject volledig gericht op de eigen gemeente.

En het trekt mij, het trekt mij niet en er zit ook wel iets bij dat ik, ik woon hier, maar ik, en dan komt nu wel iets meer, maar ik leef hier niet echt. (...) Snap je een beetje het verschil.. (...) Ik woonde in het huis, maar het was niet dat ik hier heel erg participeerde, ik participeerde niet in deze wijk als alleenstaande. En het heeft te maken met de banen die ik tot nu toe gehad heb, die altijd of in [gemeente ver weg], gemeente ver weg], gemeente ver weg], altijd verder weg waren, van Nijkerk altijd minstens 30 kilometer verder.' (R4-a).

Wordt niet als persoonlijke taak gezien om te participeren

In plaats van dat een wantrouwen in de overheid non-participatie kan verklaren, kwam bij een respondent ook naar voren dat vertrouwen in de overheid een verklaring kan bieden.

De redenering is hierbij dat de respondent gelooft dat de gemeente zelf weet wat goed is om te doen, en dat hij niet van mening is dat hij geconsulteerd hoeft te worden. Onderstaand citaat illustreert dit:

'Soms vind ik dat... niet zozeer een verplicht nummer, maar het is wel een soort nieuwe wet. Je moet de burger consulteren, terwijl ik denk van: hoezo moet ik altijd geconsulteerd worden? Of wil ik gewoon dat iemand z'n werk goed doet? Ik kies toch al iemand, één keer in de vier jaar? (...) Ja weetje, de slimkezen weten echt wel wat nodig is' (R4-a).

Tevredenheid

Het idee dat een obstakel voor participatie het feit is dat een respondent geen tijd wil vrijmaken, kwam bij enkele respondenten naar voren (R4-c, R4-d). Echter kwam ook naar voren dat onder het motief van *geen tijd willen vrij maken* vaak onderliggende motieven aanwezig zijn. Zo stelt respondent R4-c wel tijd te hebben, maar dit niet te willen spenderen aan dit participatietraject. Na doorvragen blijkt dat dit hem zit in een stuk tevredenheid. De reden dat de respondent niet echt tijd wil vrijmaken is omdat zij eigenlijk tevreden is met de gemeente:

'...en zo'n enquête dan thuis, dat kun je makkelijk snel even invullen maar om daar te gaan vertellen van: 'ik vind alles goed gaan', zou ik dan niet doen, terwijl misschien, als je iets hebt waar je erg mee zit of waar je niet tevreden over bent, dat je dat eerder geneigd zijn om te gaan.' (R4-c).

Respondent R4-d geeft in eerste instantie ook aan geen zin te hebben. Na doorvragen blijkt echter dat dit geen hoofdmotief is, maar dat andere motieven (zoals bovenstaand toegelicht) daadwerkelijk leidend zijn. Mochten bepaalde obstakels wegvallen (zoals het abstractieniveau van de thema's) dan zou de respondent wel participeren (R4-d).

Reeds veel nevenactiviteiten

Een ander motief is het al hebben van veel nevenactiviteiten, waardoor de respondent minder snel geneigd is tijd vrij te maken voor dit participatietraject (R4-e). Het idee is hierbij dat de respondent al zodanig actief en activiteiten hebt in de avonden, dat hij niet snel geneigd is om tijd vrij te maken voor het participatietraject. Het is niet zo dat de respondent geen avond meer over heeft om te participeren, maar dat hij door drukte op andere avonden ervoor kiest de vrije avond anders te spenderen:

'Dus laten we zeggen: Als je het gewoon praktisch maakt en je vraagt het vandaag, dan zou ik zeggen: daar heb ik gewoon nu, op dit moment 's avonds de tijd niet voor, ik heb allerlei vergaderingen en andere dingen, ja dan ben ik 's avonds gewoon weg. Hele praktische afweging hoor, maar die tellen ook mee. (...) Maar in de gemiddelde week heb ik gewoon al drie avonden in de week heb ik standaard iets. Dat vind ik gewoon genoeg, dat is het meer (...)Maar het is ook goed om af en toe thuis te zijn.' (R4-e)

De respondent geeft aan bij meer tijd wel aan te zullen schuiven:

Interviewer: *'Ja, nee, ik snap wat je bedoelt. Inderdaad en als ik hem dan heel concreet maak he, hè, stel nou dat je een keer tijd, hè, het is rustig, rustige week en en je ziet hem staan, dus je kunt reageren, je kunt ook niet reageren. Stel nou dat je tijd zou hebben. Zou je het dan ook doen of zou je, denk je van nou? Ik denk niet dat ik dat zou doen?'*

R4-e: *'Op deze uitnodiging?'*

Interviewer: *'Ja.'*

R4-e: *'Dan zou ik het wel doen. Want ik merk wel dat het me steeds meer bezig houdt maar dat je en je krijgt ook naarmate je wat meer jaartjes meeloopt, je krijgt wat meer ervaring he. Nee, ik denk dat, laten we zeggen, nog eens over nadenken, dan is tijd het grootste obstakel'*

Gebrek aan vertrouwen dat de overheid iets met de input zal doen

Bij één respondent kwam het obstakel naar voren van een gebrek aan vertrouwen dat de overheid er iets met de input doet (R4-c). Dit is direct gerelateerd aan ervaringen uit het verleden. Doordat in het verleden ook input is geleverd, en de respondent niet heeft ervaren dat hier echt iets mee is gebeurd, bestaat er geen vertrouwen dat dit nu wel zou gebeuren. Onderstaand citaat illustreert dit:

'...zoals toen, bij die die discussie ben ik dan wel geweest, maar achteraf dan zoiets van: ja, er gebeurt niks mee. Of komen van die onlogische dingen uit wat eigenlijk van tevoren al door een gemeente bedacht is, van we gaan toch dit doen en we laten burgers soort inpraten inspreken maar we doen er uiteindelijk niet zoveel mee. Dat dat gevoel had ik toen. Dus daarom zou ik nu in het vervolg zoiets hebben van nou laat maar.' (R4-c).

Sociaal kapitaal factoren

De invloed van sociaal kapitaal factoren was niet eenduidig. Bij twee respondenten maakte het een verschil wanneer mensen uit het eigen netwerk zouden participeren. De respondent zou dan eerder geneigd zijn om ook mee te gaan (R4-a, R4-b). Gevraagd worden bleek een sterkere factor, drie van de vijf respondenten gaf aan ondanks eerst niet van plan te zijn te participeren, dit wel te doen wanneer hij of zij gevraagd werd (R4-a, R4-b, R4-d).

Onderstaande citaten illustreren dit:

Interviewer: *'Oké, ja. En als ze je zouden vragen, ook of één buurman bijvoorbeeld, als hij zou vragen hey eh [naam]ga je mee naar de....'*

R4-a: *'Persoon is altijd anders. Als het een persoonlijke connectie wordt gemaakt, is het altijd anders.'*

Interviewer: *'Oké, in de zin dat je dan eerder zou zeggen van nou.... Respondent: Ja'*

Respondent R4-d sluit zich hierbij aan:

Interviewer *'En als je gevraagd ervoor ze, als ze kan, een buurman zijn, kan ook vrienden of kennissen zijn en zeggen van hé, ga je mee naar de omgevingsvisie avond?'*

R4-d: *'Dat zou misschien wel helpen ja, denk het wel.'*

Interviewer *'Oké, en waarom dan wel, denk je?'*

R4-d: *'Ja, ja, ja, zo werkt het toch een beetje, denk ik, ja, vind het lastig, ik denk, als je gevraagd wordt, ja, dan denk ik: ja, ik denk dat je dan nog meer dan lijkt ook wat gezelliger he, laat ik het zo zeggen.'*

10.3 De inspraakavond

De algemene lijn is dat de meeste respondenten uit de categorie hoogopgeleide niet-jongeren aangeven naar de inspraakavond te zullen gaan (R4-a, R4-b, R4-c, R4-e). Na doorvragen blijkt echter dat sommige respondenten niet zo snel zouden gaan als zij in eerste instantie aangaven, en één respondent gaf aan helemaal niet van plan te zijn om te gaan. Er kwamen diverse motieven voor deze non-participatie naar voren.

Ziet geen persoonlijk belang in de genoemde thema's

Respondent R4-a geeft in eerste instantie aan naar de inspraakavond te zullen gaan. Na doorvragen blijkt dat de respondent het zou laten afhangen van de inhoud van de plannen. Omdat bij deze uitnodiging de inhoud van de plannen niet direct gecommuniceerd wordt, blijkt dat de respondent toch niet van plan zou zijn om te gaan. Dit komt omdat de respondent vervolgens een inschatting maakt participatie bij de inspraakavond voor hem relevant is, op basis van de uitnodiging. De respondent concludeert vervolgens dat dit niet het geval is:

'Ik denk dat het niet zo veel gaat veranderen (...), en ik denk dat er hier niet zo heel veel gebeurd(...). Dus ik verwacht niet dat het heel heftig zal zijn.' (R4-a)

Stel dat de respondent uit de brief zou opmaken dat het ontwerp maatregelen zou omvatten die de respondent direct aangaan, dan zou hij een persoonlijk belang zien en zeker participeren. Op basis van de uitnodiging zoals hij nu voorligt, ziet de respondent geen noodzakelijkheid om te gaan:

'Ehm, als ik in een oude wijk zou zitten waar parkeren een punt is, ja dan wordt die anders. (...).Bijvoorbeeld herinrichting Utrecht (...)daar hebben ze echt gewoon, wat de directe aanvoerroute is hebben ze van twee tweebaans, éénbaans gedaan, dus je staat echt een uur te wachten voordat je die wijk in komt. ja weetje dan kom ik wel!' (...) Dus ik weeg wel van tevoren af: wat zijn de belangen hierin, en verwacht ik gekke dingen...' (R4-a).

Respondent R4-d sluit zich hierbij aan. Hij heeft op basis van de uitnodiging niet het idee dat er echt heel veel gaat veranderen in de eigen omgeving, en ziet daarom geen noodzaak om te gaan:

Ik denk ook gewoon een beetje desinteresse van mijn kant. Kijk het ligt eraan, kijk als er wat meer informatie is, ook de inrichting, van ze gaan de hele buurt op kop zetten en... dan ga je wel natuurlijk. Maar als het een kwestie is van ze gaan ergens een veldje aanleggen, of een ehh, een soort bomen planten, of meer voetpaden, dan heb ik zoiets van....' (R4-d)

Beide respondenten geven aan op basis van de uitnodiging dus geen noodzaak te zien om te participeren. Beide respondenten geven ook aan dat wanneer zij meer informatie zouden krijgen, en daaruit zouden opmaken dat de herinrichting hun echt aangaat, zij wel zouden participeren (R4-a, R4-d).

Geen vertrouwen dat het type participatietraject nuttige uitkomsten genereert

Een ander motief wat naar voren kwam bij een respondent (R4-a) is een scepsis bij het idee van een inspraakavond. De respondent ziet voor zich dat een dergelijke avond niet inhoudelijk verloopt, omdat deze gemakkelijk gedomineerd kan worden door de 'grootste schreeuwers'.

'Ook omdat ik dus.... ik ben niet zo van de inspraakavonden. Omdat er altijd weer een paar types zijn die een avond kunnen domineren (...) De grootste schreeuwer krijgt de meeste aandacht, maar dat hoeft niet te zijn die het meeste, zijn dossier het beste voorbereid heeft en de beste inhoudelijke bijdrage heeft. Maar degene die de dynamiek van de avond.... bepaalt heel veel of van wat er in zo'n avond gebeurt, en dat heeft allemaal heel weinig met inhoud te maken.' (R4-a).

Het merendeel van de respondenten gaf aan wel bij de avonden aanwezig te zullen zijn (R4-b, R4-c, R4-e). Wat opvallend is, is dat zij aangaven niet bij de omgevingsvisie avond (vignette 2) aanwezig te zullen zijn, maar wel bij deze inspraakavond. Dit lijkt niet zozeer met benodigde tijd of capaciteiten te maken te hebben, maar eerder met het thema van de inspraakavond: de directe leefomgeving (R4-b, R4-c, R4-e).

Zo bestaat bij respondent R4-c nog steeds dezelfde scepsis over het nut van participatie, maar geeft zij aan het thema dermate belangrijk te vinden om wel naar de inspraakavond te gaan. Het obstakel van een gebrek aan vertrouwen dat het daadwerkelijk resultaten oplevert wordt dus overtroffen door het belang en de concreetheid van de thematiek van de inspraakavond:

R4-c: *Omdat het denk ik iets specifiek is op je eigen wijk. (...) en het ja heel specifiek jouw woonsituatie, mijn woonsituatie dan aan zou gaan en dat ik dan wil weten wat ze van plan zijn. (...) Bij dit zou ik me iets eerder geroepen voelen om te gaan.*

Interviewer: (...) *Zou je bij deze vertrouwen hebben dat de gemeente iets met die input zou gaan doen?*

R4-c: *Nee, ook niet direct. (...) De ervaring leert dus dat ze wel je mening willen weten en ook ruimte is voor discussie, maar uiteindelijk geen conclusie aan verbonden wordt.'*

De thematiek, en vooral de concreetheid hiervan, lijkt ook een verschil te maken voor respondenten R4-e en R4-b:

R4-e: *'Die kop en staart dat is hier ook aanwezig he, het is niet een hele visie van 2025 et cetera, het is wel gewoon: hier gaat het over, dan denk ik nou oke, dit zou ik wel doen. Dat zou voor mij in de afweging wel helpen (...) Herinrichten he die term valt ook, dus dan gebeurt er meestal wel wat, dus dat zou ik wel willen weten ja'*

R4-b: *'Ik zou naar zo'n inspraakavond wel toe willen. Met dit onderwerp zou ik het vrij snel doen. Het is een korte termijn. (...) Na deze avond zal een definitief ontwerp worden gemaakt, dus er zit ook iets van urgentie in de brief. Er zit iets, ook van de korte termijn, van concreet. De volgende stap is definitief, dat dichtbij genoeg, dat concreet snap je.'*

Sociaal kapitaal factoren

Voor de respondenten die niet van plan waren te participeren bleken sociaal kapitaal factoren niet van invloed (R4-a, R4-d).

Een sociaal kapitaal factor kwam wel naar voren in de interviews, maar op een ietwat andere manier dan vanuit de theorie verwacht zou worden. Uit het interview met respondent R4-e kwam naar voren dat het motief 'geen vertrouwen dat mensen uit het netwerk zullen participeren, dus respondent participeert ook niet' wordt omgedraaid. De respondent geeft van plan zijn te gaan, maar juist doordat hij vertrouwen heeft dat burens participeren, het risico groter wordt dat hij het toch zou laten afweten:

'Zonder mij gaat het ook wel door en ik heb ook slimme burens (...) dan zou ik in de buurt gaan polsen van hoe kijken jullie er tegen aan of op de app ofzo van: hebben jullie nog bijzonderheden ofzo. En op het moment dat ik denk van mijn burens kunnen dat ook, we zitten op 1 lijn zegmaar, en mijn overbuurman kan het ook verwoorden, dat zou voor mij prima zijn, daar zou ik mee kunnen zeggen van ja dan ga ik niet.' (R4-e)

Echter blijft de respondent na doorvragen wel bij de mening dat hij zelf direct zou participeren (R4-e).

10.4 Verhouding tot theorie

Vanuit de literatuur bezien is het voor deze categorie het meest aannemelijk dat er onder deze respondent een hoge mate van bereidwilligheid om te participeren aanwezig is, aangezien de verwachting was dat de onderscheiden motieven voor non-participatie sterker voor laagopgeleiden en jongeren gelden dan voor hoogopgeleide niet-jongeren.

10.4.1 Enquête

Het motief om de enquête niet in te vullen van *een gebrek aan verbondenheid met de buurt*. Dit motief hangt sterk samen met de *sociaal kapitaal benadering*. Door het ontbreken van een sterke verbondenheid, ontbreken ook de sociale relaties waarvan o.a. Putnam (1995) en Foley & Edwards (1996) voorspellen dat zij participatie aanwakkeren.

Het simpelweg *vergeten* om in te vullen is een erg praktisch motief, wat niet uit de literatuur naar voren kwam. Het motief van *tevredenheid* was nog niet in de literatuur onderscheiden, maar kwam wel als motief voor non-participatie naar voren.

10.4.2 Omgevingsvisie

Het motief van *de te bespreken thema's zijn niet aansprekend genoeg* is vrij praktisch van aard. Het kwam dan ook niet al in de literatuur naar voren als een mogelijk motief voor non-participatie. Het motief *geen vertrouwen dat het type participatietraject nuttige uitkomsten genereert* was ook nog niet onderscheiden in de literatuur. Het gaat hierbij niet om een wantrouwen in de overheid, zoals onderscheiden binnen de sociaal kapitaal benadering, maar een wantrouwen dat de gekozen methode juist is.

Het motief van *de termijn waar het traject zich op richt is ter ver weg* is meer praktisch van aard en specifiek gerelateerd aan de opzet van het participatietraject, in plaats van dat het een meer algemeen obstakel voor politieke participatie is.

Een interessant motief is *het beroepsmatig bezig zijn met degelijke participatieconcepten, dus privé liever niet*. In de literatuur werd in de capaciteitenbenadering voorspelt dat hoger opgeleiden vaker werk doen waarbij zij zich bepaalde *civic skills* eigen maken waardoor de kans dat zij het zelfvertrouwen hebben om te participeren wordt vergroot (Verba et al. 1995). Paradoxaal genoeg wordt het motief voor non-participatie uit de capaciteitenbenadering, het idee dat een respondent niet participeert vanwege een gebrek aan '*civic skills*', hier omgedraaid. De respondenten hebben door middel van hun werkzame leven al ervaring met vergelijkbare activiteiten, en hebben dus al bepaalde verbale en organisatorische vaardigheden ontwikkeld. De ervaringen in het werkzame leven leiden echter niet tot een grotere kans op participatie, maar een grotere kans op non-participatie.

Het motief van *gebrek aan verbondenheid met de gemeente* hangt sterk samen met de *sociaal kapitaal benadering*. Door het ontbreken van een sterke verbondenheid, ontbreken ook de sociale relaties waarvan o.a. Putnam (1995) en Foley & Edwards (1996) voorspellen dat zij participatie aanwakkeren.

Een ander interessant motief is het motief *het is mijn taak niet om te participeren*. Hierbij wordt het motief voor non-participatie van een *gebrek aan vertrouwen in de overheid* juist omgedraaid: juist omdat de respondent vertrouwen heeft dat de overheid 'wel weet wat nodig is', ziet deze geen noodzaak om te participeren.

Het motief *gebrek aan vertrouwen dat de overheid iets met de input zal doen* kwam bij één respondent naar voren. Dit sluit aan bij bestaande voorspellingen in de literatuur dat een gebrek aan vertrouwen dat er iets met de input gebeurt, bijdraagt aan non-participatie (Niemi, Craig & Mattei, 1991, Verba et al. 1995). Het is echter niet typisch dat dit motief onder hoogopgeleide respondenten waargenomen wordt. De literatuur voorspelt juist een positieve relatie tussen opleiding en vertrouwen in dergelijke processen (Rasmussen & Nørgaard, 2018)

De voorspelde motieven van *geen tijd* en *geen zin* bleken ondergeschikt te zijn aan andere hoofdmotieven. Het motief *tevredenheid* was nog niet in de literatuur onderscheiden.

Het motief dat een respondent niet participeert omdat deze al vele nevenactiviteiten heeft kwam wel naar voren. Dit motief sluit aan op de door Verba et al. (1995) veronderstelde positieve relatie tussen de hoeveelheid vrije tijd die een individu heeft en de kans op politieke participatie.

De voorspelde invloed van sociaal kapitaal factoren kwam niet eenduidig naar voren. Participatie van mensen uit het eigen netwerk kwam verdeeld als positieve invloed op participatie naar voren, en ligt dus beperkt in lijn met de voorspelde positieve invloed van de theorie. *Gevraagd worden* bleek een sterkere invloed te hebben op de kans op participatie.

10.4.3 Inspraakavond

Het motief *ziet geen persoonlijk belang in de genoemde thema's* lijkt overeen te komen met het in de capaciteitenbenadering onderscheiden motief dat de respondent door onvoldoende kennis van het systeem niet in ziet hoe het volgen van het proces instrumenteel kan zijn voor de eigen belangen. Echter kwam naar voren dat de respondenten simpelweg geen belang hechtten aan de in de uitnodiging benoemde onderwerpen. Dit heeft niet zozeer te maken met kennis van het systeem, maar met de mate van persoonlijke betrokkenheid met de benoemde thema's. Daarom komt dit motief niet overeen met het in de literatuur onderscheiden motief.

Het idee dat de respondent *geen vertrouwen heeft dat het type participatietraject nuttige uitkomsten genereert* was ook nog niet onderscheiden in de literatuur. Dit motief ging niet om een wantrouwen in de overheid, zoals onderscheiden binnen de sociaal kapitaal benadering, maar een wantrouwen dat de gekozen methode juist is.

Voor de respondenten die niet van plan waren om te participeren bleek de voorspelde positieve invloed van sociaal kapitaal factoren niet van toepassing.

Vanuit de literatuur kwam als mogelijk motief naar voren dat een individu *geen vertrouwen heeft dat mensen uit het netwerk zullen participeren, dus respondent participeert ook niet*. Dit motief werd juist omgedraaid: de respondent geeft van plan zijn te gaan, maar juist doordat hij vertrouwen heeft dat burens participeren, wordt het risico groter dat hij het toch zou laten afweten.

Bovengenoemde resultaten zijn samengevat in onderstaande tabel.

Vignet	Motieven	Theoretische benadering
Enquête	Gebrek aan verbondenheid met de eigen buurt	Sociaal kapitaal
	Vergeten	
	Tevredenheid	
Omgevingsvisie	De te bespreken thema's zijn niet aansprekend genoeg	
	Geen vertrouwen dat het type participatietraject nuttige uitkomsten genereert	
	Termijn waar traject zich op richt is te ver weg	
	Beroepsmatig bezig met dergelijke participatieconcepten, dus privé liever niet	Geen zin
	Weinig verbondenheid met de gemeente	Sociaal kapitaal
	Wordt niet als persoonlijke taak gezien om te participeren	
	Tevredenheid	
	Reeds veel nevenactiviteiten	Geen zin
	Gebrek aan vertrouwen dat de overheid iets met de input zal doen	Sociaal kapitaal
Inspraakavond	Ziet geen persoonlijk belang in de thema's	
	Geen vertrouwen dat het type participatietraject nuttige uitkomsten genereert	

Tabel 11: Resultaten categorie hoogopgeleide niet-jongeren

11. Vergelijkend hoofdstuk

In dit hoofdstuk zullen de resultaten per categorie en per vignet onderling vergeleken worden.

Allereerst zal worden ingegaan op de verschillen in participatiebereidheid per type participatietraject en per respondentcategorie. Vervolgens zal worden ingegaan op verschillen en overeenkomsten tussen naar voren gebrachte motieven door de verschillende respondentcategorieën.

11.1 Verschillen in participatiebereidheid

Onderstaande tabellen geven de participatiebereidheid per vignet en per categorie weer. Een belangrijke kanttekening bij onderstaande tabel is dat de nuance ontbreekt: iemand kan gezegd hebben bereid te zijn om te participeren, maar het bijvoorbeeld af te laten hangen of hij of zij zin heeft op het moment dat een participatietraject echt plaatsvindt (R2-c), aangeven dat de kans groot is dat het vergeten wordt (R3-a, R2-b) of uiteindelijk andere activiteiten worden verkozen boven participatie (R3-d). In onderstaande tabel zijn slechts de eerste reacties van respondenten op de vraag: 'zou u / jij meedoen?' weergegeven. Voor de kwalitatieve toelichtingen op de genoemde verhoudingen kan worden teruggekeken naar hoofdstuk 7 tot en met hoofdstuk 10.

Participatietraject	Categorie	Bereidwillig om te participeren
Enquête	Laagopgeleide jongeren	4/5
	Laagopgeleide niet-jongeren	5/5
	Hoogopgeleide jongeren	5/5
	Hoogopgeleide niet-jongeren	4/5

Tabel 12.1: Participatiebereidheid bij enquête

Participatietraject	Categorie	Bereidwillig om te participeren
Omgevingsvisie	Laagopgeleide jongeren	1/5
	Laagopgeleide niet-jongeren	0/5
	Hoogopgeleide jongeren	0/5
	Hoogopgeleide niet-jongeren	0/5

Tabel 12.2: Participatiebereidheid bij omgevingsvisie

Participatietraject	Categorie	Bereidwillig om te participeren
Inspraakavond	Laagopgeleide jongeren	2/5
	Laagopgeleide niet-jongeren	5/5
	Hoogopgeleide jongeren	3/5
	Hoogopgeleide niet-jongeren	4/5

Tabel 12.3: Participatiebereidheid bij inspraakavond

De bereidheid om te participeren wanneer het gaat om de enquête is het grootst. Uitzonderingen daargelaten is binnen elke onderzochte categorie sprake van een grote bereidheid om de enquête in te vullen. Als het gaat om participeren in het omgevingsvisietraject ontstaat juist het tegengestelde beeld: vrijwel geen van de respondenten was bereid te participeren in het traject. Bij de participatievorm van de inspraakavond ontstaat een meer gemengd beeld: onder laagopgeleide jongeren is de inspraakavond vergeleken met de andere respondentcategorieën het minst populair.

Wat opvalt, is dat er onder de laagopgeleide niet-jongeren de hoogste bereidheid is om te participeren bij de inspraakavond, terwijl op basis van de literatuur juist een beperktere participatie van laagopgeleiden ten opzichte van hoogopgeleiden verwacht zou worden. Er lijkt tevens een (beperkt) generatieverschil waarneembaar: onder jongeren lijkt de inspraakavond minder populair dan onder niet-jongeren.

Wat tevens opvalt is dat er niet direct een onderscheid waarneembaar is tussen leeftijds- of opleidingscategorieën. Bestaande literatuur beschrijft een verschil in participatiebereidheid tussen hoog- en laagopgeleiden, en jongeren en ouderen (Michels, 2018, p. 205; Dinjens, 2010, p. 15; Michels, 2011, p. 81; van Houwelingen, Boele, & Dekker, 2014, p. 50; Dekker, 2000; Persson, 2013, p. 689; Schmeets & van Beuningen, 2014, p. 10). Het is daarom opvallend dat dit verschil niet zo expliciet naar voren is gekomen in dit onderzoek.

11.2 De motieven vergeleken

In deze paragraaf zullen motieven voor non-participatie worden vergeleken. Hierbij is aandacht voor motieven die overkoepelend waren, wat wil zeggen dat zij in elke respondentcategorie voorkwamen. Ook wordt gekeken naar motieven die juist kenmerkend waren voor een specifieke respondentcategorie.

Tot slot zal er een overzicht gegeven worden van de invloed van *sociaal kapitaal factoren*.

Een schematische weergave van de verschillende motieven die per respondentcategorie en per participatietraject naar voren kwamen is te vinden in bijlage 3.

11.2.1 Enquête

Kenmerkend voor de enquête is dat onder vrijwel alle respondenten een brede bereidheid bestond om de enquête in te vullen. Motieven om dit niet te doen kwamen neer op het simpelweg *vergeten* in te vullen van de enquête. Als dieper wordt gekeken naar de onderliggende motieven waardoor de enquête vergeten wordt in te vullen lijkt dit vooral te liggen aan het onderliggende motief *tevredenheid* (R2-b) of aan het feit dat de brief bij binnenkomst niet als belangrijk genoeg wordt geclassificeerd (R1-e, R3-c, R4-e).

11.2.2 Omgevingsvisie

De motieven om niet te participeren in het omgevingsvisietraject zijn divers. In deze paragraaf zal ingegaan worden op thema's die overkoepelend naar voren kwamen in meerdere categorieën, als ook op thema's die juist specifiek voor een categorie naar voren kwamen.

Overkoepelend: thema's en termijn vormen een obstakel

Een overkoepelend motief om niet te participeren in het omgevingsvisietraject is het feit dat de genoemde thema's in de uitnodiging niet aansprekend genoeg zijn om de noodzaak in te zien om te participeren. Zo brachten zowel hoog- als laagopgeleide jongeren als ook laagopgeleide niet-jongeren het motief naar voren dat zij geen persoonlijk belang zagen in de genoemde thema's. Ook onder de hoogopgeleide niet-jongeren bleken de thema's niet aansprekend genoeg om te participeren. Het bleek voor respondenten simpelweg niet duidelijk genoeg op welke manier voor hen een persoonlijk belang gediend zou worden wanneer zij zouden participeren in discussieavonden over thema's als woningbouw, voorzieningen of buitengebied. Vanuit het perspectief van de gemeente is het logisch dat bij het opstellen van een omgevingsvisie ingegaan wordt op dergelijke thema's. Uit de interviews blijkt echter dat het uitnodigen van mensen om mee te praten over die thema's niet duidelijk genoeg is, en dat er duidelijker moet worden gemaakt wat dergelijke thema's precies betekenen voor de persoonlijke belangen van de inwoner.

Ook de termijn waar de visie zich op richt (2040) lijkt een overkoepelend obstakel te vormen om te participeren. Dit motief kwam naar voren onder de hoog- en laagopgeleide jongeren en de hoogopgeleide niet-jongeren. De redenen waarom 2040 te ver weg was om plannen voor te maken liepen uiteen, echter is een gemene deler dat het nut van plannen maken voor een visie tot 2040 niet werd ingezien. Dit kan doordat respondenten dachten dan niet meer in de omgeving te kunnen wonen (hoogopgeleide jongeren), doordat zij vonden dat plannen maken voor die termijn onmogelijk / te onzeker was (hoogopgeleide niet-jongeren) of doordat zij het traject interpreteerden als het maken van plannen die dan in 2040 'van stal' zouden worden gehaald, waardoor zij geen vertrouwen hadden dat dat echt zou gebeuren (laagopgeleide jongeren).

Laagopgeleiden en *external political efficacy*

Een tweede overkoepelend motief is een gebrek aan vertrouwen dat de overheid iets met de input van burgers zal doen. Dit is een motief wat in elke respondentcategorie minstens één keer naar voren is gekomen. Het motief kwam echter het meest duidelijk naar voren in de categorieën *laagopgeleide jongeren* en *niet-jongeren*. Anders dan in de groepen *hoogopgeleide jongeren* en *hoogopgeleide niet-jongeren* werd in deze groepen werd dit gebrek aan vertrouwen ook als hoofdmotief om niet te participeren ingebracht (R1-b, R1-d, R2-c, R2-e). Een gebrek aan vertrouwen in politieke processen en instituties en een wantrouwen dat de overheid iets zal doen met de input van burgers wordt in bestaande literatuur ook wel een gebrek aan 'external political efficacy' genoemd. De uitkomst waarbij een gebrek aan 'external political efficacy' voornamelijk waarneembaar is bij de categorieën met laagopgeleiden lijkt in lijn te liggen met bestaande theoretische aannames over de relatie tussen opleiding en *external political efficacy* (Rasmussen & Nørgaard, 2018, p. 25).

Laagopgeleide niet-jongeren: zelfvertrouwen

Een motief wat specifiek in de categorie laagopgeleide niet-jongeren naar voren kwam, is een gebrek aan zelfvertrouwen om te participeren, als gevolg van een gebrek aan *civic skills*. In dit geval gaat het om het niet bezitten van bepaalde verbale vaardigheden en het niet op het gemak zijn om zich te uiten in een dergelijke omgeving van een participatietraject. Vanuit de literatuur gezien is het geen toeval dat dit motief specifiek in de groep laagopgeleide niet-jongeren terug te zien is: er is immers binnen de capaciteitenbenadering sprake van een sterke samenhang tussen de mate waarin een individu dergelijk 'skills' bezit, en de mate waarin een individu onderwijs heeft gevolgd, aangezien deze 'skills' voornamelijk eigen gemaakt worden door middel van onderwijs (Verba et al., 1995, p. 305; Nie et al., 1996, p. 194; Persson, 2013; Galston, 2001; Lake & Huckfeldt, 1998, p. 568). Minder onderwijs zorgt ervoor dat de capaciteiten die politieke participatie bevorderen minder verworven worden. Het feit dat dit motief in deze categorie naar voren komt, lijkt dus logisch.

Wat opvalt is dat dit motief niet naar voren is gekomen in de categorie *laagopgeleide jongeren*. Vanuit de literatuur zou de relatie tussen onderwijs en het verwerven van *civic skills* ook verwacht worden bij laagopgeleide jongeren, aangezien zij net als laagopgeleide niet-jongeren in mindere mate *civic skills* hebben kunnen eigen maken dan hoogopgeleiden is. Het verwachte effect hiervan is echter niet terug te zien.

Hoogopgeleide jongeren: gebrek aan zelfvertrouwen door leeftijd

Een motief wat specifiek naar voren kwam in de categorie van *hoogopgeleide jongeren* is een gebrek aan zelfvertrouwen om te participeren welke gekoppeld is aan leeftijd. In hoofdstuk drie is wel ingegaan op een gebrek aan zelfvertrouwen als gevolg van een gebrek aan *civic skills*, echter niet op een gebrek aan zelfvertrouwen als gevolg van een lage leeftijd.

Het inzicht dat ook de angst om minder serieus te worden genomen door een lagere leeftijd een obstakel vormt om te participeren is een waardevolle aanvulling op bestaande inzichten met betrekking tot non-participatie.

Hoogopgeleide niet-jongeren: proceskritiek en diversiteit aan motieven

Kenmerkend voor de categorie van *hoogopgeleide niet-jongeren* is een kritiek op het gekozen proces. Hierbij verhoudt deze categorie respondenten voornamelijk kritisch ten opzichte van de gekozen participatiemethode, waarbij er een wantrouwen wordt uitgesproken dat de gekozen methode tot nuttige, bruikbare uitkomsten zal leiden. Deze kritische houding is voornamelijk gebaseerd op eerdere ervaringen met dergelijke trajecten. Dit is interessant aangezien de theoretische verwachting dat respondenten uit deze categorie eerder zouden participeren dan bijvoorbeeld laagopgeleiden of jongeren daarmee niet volledig tegengesproken wordt. De respondenten zijn eerder bereid geweest om te participeren en hebben dit in het verleden ook gedaan, echter beviel dit niet waardoor participatie in vergelijkbare trajecten in de toekomst uitblijft.

De categorie hoogopgeleide niet-jongeren kenmerkt zich daarnaast voornamelijk door een uiteenlopende diversiteit aan motieven om niet te participeren, zoals weergegeven in tabel 11.

Geen tijd willen vrijmaken, maar onderliggende redenen lopen uiteen.

Een laatste overkoepelend motief binnen het omgevingsvisietraject is het idee dat de respondent de tijd die het traject kost niet wil vrijmaken, of zijn of haar tijd liever anders besteedt. In sommige gevallen kwam dit argument voort uit andere motieven: het is logisch wanneer een respondent geen vertrouwen heeft dat de overheid iets met de input doet, dat diegene ook geen tijd voor het traject wil vrijmaken. Dit motief is dus alleen genoteerd wanneer het als argument op zichzelf is gehanteerd om niet te participeren.

De redenen waarom andere activiteiten de voorkeur krijgen boven participatie lopen uiteen. Zo kwam dit argument voort uit het feit dat iemand na een dag werken gewoon geen zin meer heeft om nog een dergelijke activiteit te ondernemen (laagopgeleide jongeren), dat iemand liever tijd maakt voor het gezin (laagopgeleide niet-jongeren) of doordat iemand al beroepsmatig bezig is met vergelijkbare activiteiten, en dit dus privé liever niet doet (hoogopgeleide niet-jongeren). Er is dus een verscheidenheid aan motieven waargenomen waardoor een respondent aangeeft dat de tijd die het traject kost een obstakel vormt.

11.2.3 Inspraakavond

Zoals tabel 12 laat zien kwam uit de interviews naar voren dat de bereidwilligheid om te participeren binnen alle categorieën hoger uitkwam bij de inspraakavond dan bij het omgevingsvisietraject. De motieven om niet te participeren bij de inspraakavond lopen sterk uiteen.

Geen zin hebben

Een terugkerend motief is het simpelweg *geen zin hebben* om te participeren. Deze kwam expliciet naar voren bij de laagopgeleide niet-jongeren en hoogopgeleide jongeren. Voor de hoogopgeleide jongeren geldt het *geen zin-argument* voornamelijk wanneer er al sprake is van andere sociale activiteiten op het moment van de inspraakavond. In de categorie laagopgeleide niet-jongeren werden bijvoorbeeld activiteiten rond het huis verkozen boven participatie. Deze respondenten werden niet zodanig gemotiveerd door het participatietraject om andere activiteiten ervoor te laten vallen. Vanuit de literatuur werd dit motief niet specifiek gekoppeld aan een leeftijds- of opleidingscategorie.

Hoogopgeleiden: thema's niet belangrijk genoeg

Een overkoepelend motief voor de hoogopgeleide jongeren en niet-jongeren is het feit dat de genoemde thema's van de inspraakavond niet belangrijk genoeg geacht worden. Opvallend is dat dit motief bij de laagopgeleide respondenten niet naar voren kwam als argument voor non-participatie.

De hoogopgeleide respondenten zagen voornamelijk geen persoonlijk belang in de in de uitnodiging genoemde thema's, waardoor zij tot de conclusie kwamen dat zij niet zouden gaan. Er was geen sprake van een theoretische verwachting dat dit motief voornamelijk bij de hoogopgeleide respondenten zou terugkomen.

Laagopgeleide jongeren: tevredenheid en een schriftelijke uitnodiging

De groep laagopgeleide jongeren was het minst bereid om naar de inspraakavond toe te gaan. Een argument wat specifiek in deze categorie naar voren kwam was tevredenheid met de bestaande leefomgeving, wat als argument werd gehanteerd om niet naar de inspraakavond te gaan. De argumentatie is niet geheel logisch: omdat de huidige leefomgeving bevalt, gaat de respondent niet naar een inspraakavond waar een herinrichting van diezelfde leefomgeving op de agenda staat. Dit argument kwam in de andere categorieën dan ook niet naar voren. Een ander motief wat alleen binnen deze categorie is genoemd is het feit dat de uitnodiging schriftelijk is, waar de voorkeur ligt om direct gevraagd te worden (R1-a). Dit argument is ook in andere categorieën niet naar voren gekomen.

Laagopgeleide niet-jongeren: grote bereidheid om te gaan, gebrek aan energie mogelijk obstakel

De categorie van laagopgeleide niet-jongeren onderscheidt zich doordat het de meeste respondenten bevat die bereidwilligheid toonden om te participeren (zie tabel 12). Na doorvragen bleek een gebrek aan energie een mogelijk obstakel om toch niet te participeren, doordat de respondent na een dag werken bijvoorbeeld moe is. Dit motief kwam slechts bij één respondent naar voren. De literatuur voorspelt dat laagopgeleiden sneller vanwege deze reden niet zullen participeren, aangezien laagopgeleiden vaker fysiek werk doen (Beeghly, 1986). Deze theoretische verwachting is in dit onderzoek slechts zeer beperkt naar voren gekomen.

Hoogopgeleide niet-jongeren: proceskritiek

Een onderscheidend motief uit de categorie van hoogopgeleide niet-jongeren is een vorm van proceskritiek. Deze kritiek kwam bij het concept van de inspraakavond beperkter terug dan bij het omgevingsvisietraject, maar desalniettemin onderscheidt deze categorie zich met dit motief. Er is geen sprake van vertrouwen dat het gekozen participatietraject leidt tot nuttige uitkomsten. Onder andere categorieën kwam dit motief niet naar voren, wat gezien de onderliggende argumenten logisch lijkt: er wordt vooral geredeneerd vanuit persoonlijke, ook beroepsmatige, ervaringen met dergelijke trajecten. Jongeren zullen deze ervaring minder snel hebben gezien een beperkter werkzaam leven, en laagopgeleiden doen vaker werk waarbij dergelijke werkzaamheden minder snel voorkomen.

11.2.4 De kracht van sociaal kapitaal factoren

Zoals in bijlage twee toegelicht is, is bij non-participanten doorgevraagd op sociaal kapitaal factoren. Hierbij is doorgevraagd op door de literatuur aangegeven invloedrijke factoren, zoals gevraagd worden, onderlinge verwachtingen en participatie van mensen uit het eigen netwerk (Teorell, 2003; Putnam, 2000; Foley & Edwards, 1995; Putnam, 1995; Rydin & Pennington, 2010; Pretty, 2003).

Geconcludeerd kan worden dat sociaal kapitaal factoren invloedrijk zijn bij de afweging om wel of niet te participeren. Dit effect was ook algemeen van aard, in alle respondentcategorieën en bij alle typen participatietrajecten kwamen sociaal kapitaal factoren naar voren als invloedrijk. Echter kwam niet elke sociaal kapitaal factor als even sterk naar voren. Respondenten bleken niet erg gevoelig voor het idee dat participatie ‘verwacht’ werd door mensen uit de directe omgeving. Participatie door mensen uit het eigen netwerk kwam wel als invloedrijke factor naar voren. Wanneer mensen uit het eigen netwerk (zoals burens, vrienden of familie) participeren, neemt de kans dat een non-participant toch gaat in veel gevallen toe. Dit kan zijn omdat respondenten participatie dan eerder zien als sociale activiteit (R1-a, R1-b, R4-a) of omdat een stuk onzekerheid over bijvoorbeeld leeftijd wordt weggenomen wanneer een respondent niet alleen hoeft te gaan (R3-e).

Nog invloedrijker bleek het gevraagd worden. Deze factor bleek in veel gevallen het verschil te kunnen maken tussen participatie en non-participatie. De redenen waarom *gevraagd worden* invloedrijk is, verschillen. Sommige respondenten gaven aan simpelweg niet goed nee te kunnen zeggen wanneer zij gevraagd worden (R1-a, R3-d), het als gunst te zien aan degene die het vraagt (R1-d, R2-d), er gewoon eerder een sociale activiteit van te kunnen maken als ze gevraagd worden (R1-b, R3-a) of simpelweg omdat het gewoon wat gezelliger is om met iemand uit het eigen netwerk te gaan (R3-b, R4-d).

De meest opvallende uitkomst is waarneembaar in de categorie *hoogopgeleide jongeren* in het kader van het omgevingsvisietraject. Hierbij gaven in eerste instantie van de jongeren aan de zullen participeren, maar na het *gevraagd worden of participatie door mensen uit het eigen netwerk* bleek iedere respondent bereid wel te participeren.

De invloed van sociaal kapitaal factoren is schematisch weergegeven in tabel 13.

Participatietraject	Categorie	Bereidwillig om te participeren	Na sociaal kapitaal factor
Enquête	Laagopgeleide jongeren	4/5	5/5
	Laagopgeleide niet-jongeren	5/5	n.v.t.
	Hoogopgeleide jongeren	5/5	n.v.t.
	Hoogopgeleide niet-jongeren	4/5	4/5

Participatietraject	Categorie	Bereidwillig om te participeren	Na sociaal kapitaal factor
Omgevingsvisie	Laagopgeleide jongeren	1/5	3/5
	Laagopgeleide niet-jongeren	0/5	2/5
	Hoogopgeleide jongeren	0/5	5/5
	Hoogopgeleide niet-jongeren	0/5	3/5

Participatietraject	Categorie	Bereidwillig om te participeren	Na sociaal kapitaal factor
Inspraakavond	Laagopgeleide jongeren	2/5	4/5
	Laagopgeleide niet-jongeren	5/5	n.v.t.
	Hoogopgeleide jongeren	3/5	5/5
	Hoogopgeleide niet-jongeren	4/5	4/5

Tabel 13: Schematische weergave van de invloed van sociaal kapitaal factoren

12. Conclusie

Dit onderzoek richtte zich op het beantwoorden van de volgende hoofdvraag:

Hoe kan non-participatie onder lager opgeleiden en jongeren bij tweede generatie burgerparticipatietrajecten verklaard worden?

In dit hoofdstuk zal deze vraag worden beantwoord. Omdat in voorgaande hoofdstukken de motieven per categorie en per type participatietraject reeds zijn weergegeven, worden in deze conclusie de meest vooraanstaande verschillen in motieven tussen de categorieën laagopgeleiden en hoogopgeleiden en jongeren en niet-jongeren uitgelicht. Daarnaast wordt ingegaan op hoe de resultaten van dit onderzoek zich verhouden tot bestaande wetenschappelijke literatuur over dit onderwerp.

In hoofdstuk 13 zal vervolgens gereflecteerd worden op de beperkingen van dit onderzoek, evenals de wetenschappelijke implicaties van de genoemde resultaten. Tevens zal de maatschappelijke relevantie van de onderzoeksresultaten aan de orde komen.

12.1 Beantwoording hoofdvraag

In bestaande wetenschappelijke literatuur wordt gesteld dat laagopgeleiden en jongeren in mindere mate participeren in burgerparticipatietrajecten (Bovens, 2006, p. 3; p. 7; Dekker, 2000; Schmeets & van Beuningen, 2014, p. 10; Leyenaar, 2009, p. 20). De vraag waarom deze groepen in mindere mate participeren in specifiek tweede generatie burgerparticipatietrajecten wordt in deze literatuur echter niet beantwoord. In deze scriptie zijn de verklaringen voor non-participatie van deze groepen in kaart gebracht. Omdat in hoofdstuk 11 uitgebreid is ingegaan op de verschillende motieven die naar voren zijn gebracht per type participatietraject, zal in deze conclusie gefocust worden op de primaire verschillen tussen de motieven die in de verschillende respondentcategorieën naar voren kwamen.

Laagopgeleiden: wantrouwen of de overheid iets met de input zal doen

Wanneer gekeken wordt naar non-participatie onder laagopgeleiden kenmerkt deze categorie zich door een gebrek aan vertrouwen dat de overheid iets met de input van burgers zal doen. Dit motief is zowel bij laagopgeleide jongeren als laagopgeleide niet-jongeren naar voren gekomen, en kwam in deze categorieën sterker naar voren dan in de hoogopgeleide categorieën. Een gebrek aan vertrouwen in politieke processen en instituties en een wantrouwen dat de overheid iets zal doen met de input van burgers wordt in bestaande literatuur ook wel een gebrek aan 'external political efficacy' genoemd. De uitkomst waarbij een gebrek aan 'external political efficacy' voornamelijk waarneembaar is bij de categorieën met lager opgeleiden lijkt in lijn te liggen met bestaande theoretische aannames over de relatie tussen opleiding en *external political efficacy* (Rasmussen & Nørgaard, 2018, p. 25).

Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat dit motief voornamelijk voorkwam bij het omgevingsvisietraject. Dit komt enerzijds door het feit dat respondenten meer vertrouwen hebben dat bij de inspraakavond iets met de input gebeurt. Anderzijds blijft er ook sprake van scepsis, maar wordt het onderwerp van de directe leefomgeving simpelweg zodanig belangrijk

geacht dat het wantrouwen 'op de koop toe' wordt genomen of wordt (in het geval van de enquête) participatie als zodanig laagdrempelig ervaren dat deze ondanks een gebrek aan vertrouwen wel ingevuld wordt (zie hoofdstuk 7 en 8).

Laagopgeleide niet-jongeren: gebrek aan zelfvertrouwen

Een tweede onderscheidend kenmerk in de categorie van laagopgeleiden is een gebrek aan zelfvertrouwen om te participeren, als gevolg van een gebrek aan *civic skills*. In dit geval gaat het om het niet bezitten van bepaalde verbale vaardigheden en het niet op het gemak zijn om zich te uiten in een dergelijke omgeving van een participatietraject. Vanuit de literatuur gezien is het geen toeval dat dit motief specifiek in de groep laagopgeleide niet-jongeren terug te zien is: er is immers binnen de capaciteitenbenadering sprake van een sterke samenhang tussen de mate waarin een individu dergelijk 'skills' bezit, en de mate waarin een individu onderwijs heeft gevolgd, aangezien deze 'skills' voornamelijk eigen gemaakt worden door middel van onderwijs (Verba et al., 1995, p. 305; Nie et al., 1996, p. 194; Persson, 2013; Galston, 2001; Lake & Huckfeldt, 1998, p. 568). Minder onderwijs zorgt ervoor dat de capaciteiten die politieke participatie bevorderen minder verworven worden. Het feit dat dit motief in deze categorie naar voren komt lijkt dus logisch, evenals het feit dat dit motief in de categorieën van hoogopgeleiden niet gesignaleerd is. Daarnaast dient opgemerkt te worden dat dit motief voornamelijk naar voren kwam bij het meest intensieve participatietraject (omgevingsvisietraject), waarbij de meeste capaciteiten werden gevraagd.

Wat echter nog niet verklaard is, is dat dit motief niet naar voren is gekomen in de categorie *laagopgeleide jongeren*. Vanuit de literatuur zou de relatie tussen onderwijs en het verwerven van *civic skills* ook verwacht worden bij laagopgeleide jongeren, aangezien zij net als laagopgeleide niet-jongeren in mindere mate *civic skills* hebben kunnen eigen maken dan hoogopgeleiden is. Het verwachte effect hiervan is echter niet terug te zien. Nader onderzoek is nodig om dit verschil te verklaren.

Laagopgeleide jongeren: misvattingen over het traject

Een onderscheidend motief bij de laagopgeleide jongeren was het misinterpreteren van het participatietraject. Hierbij werden argumenten gegeven voor non-participatie die niet geheel logisch waren en waarbij geconcludeerd moet worden dat deze verklaringen afkomstig zijn uit een misinterpretatie van het participatietraject. Zo werd non-participatie in het omgevingsvisietraject o.a. verklaard door het feit dat een respondent niet geloofde dat de input tot 2040 bewaard zou worden. Ook sloeg een respondent de inspraakavond af met het argument dat de bestaande leefomgeving tot tevredenheid stemt. De vraag is in hoeverre deze argumenten logisch zijn: redelijkerwijs is het niet logisch om in te schatten dat gemeenten nu input ophalen om in 2040 te gebruiken in de planvorming, maar toch schat de respondent in dat het procesmatig zo werkt. Daarnaast gaat het wat betreft de inspraakavond juist om een aanpassing van de directe leefomgeving, waardoor tevredenheid met de bestaande leefomgeving geen logisch argument lijkt.

De invloed van *politieke kennis* zoals Popkin en Dimmock (1999) en Galston (2001) deze beschrijven wordt in deze context iets anders uitgelegd. Zij stellen dat het snappen van *het politieke systeem* werkt een positieve invloed heeft op participatie. In dit onderzoek komt een vergelijkbaar resultaat naar voren, namelijk dat kennis van hoe *het participatietraject* werkt ook een factor van betekenis kan zijn in de afweging om al dan niet te participeren.

Hoogopgeleide jongeren: gebrek aan zelfvertrouwen door leeftijd, en participatietraject valt buiten 'belevingswereld'

Zoals in hoofdstuk drie toegelicht wordt in bestaande literatuur veelal ingegaan op de relatie tussen opleiding en politieke participatie. De relatie tussen leeftijd en politieke participatie is echter minder belicht. In dit onderzoek is een eerste aanzet gedaan voor een verklaring van non-participatie van jongeren in tweede generatie burgerparticipatietrajecten.

Een eerste opvallend onderscheidend motief in de categorie hoogopgeleide jongeren is een gebrek aan zelfvertrouwen door leeftijd. Doordat een respondent relatief jong is, denkt hij of zij minder snel serieus te worden genomen wanneer input geleverd wordt in een participatietraject. Dit vormt een obstakel om te participeren. Dit is een motief wat in bestaande literatuur nog niet expliciet naar voren is gekomen. Bestaande theorieën benadrukken het belang van *civic skills* in relatie tot zelfvertrouwen om te participeren (Nie, Junn, & Stehlik-Barry, 1996; Verba et al., 1995; Galston, 2001; Persson 2013; Kenski & Stroud, 2010; Niemi, Craig, & Mattei, 1991). Wat dit onderzoek laat zien is dat leeftijd ook een eigenstandige factor is die het zelfvertrouwen om te participeren, en daarmee de participatiebereidheid van jonge mensen kan beïnvloeden.

Een tweede onderscheidend motief voor hoogopgeleide jongeren is het idee dat zij helemaal niet bezig zijn met de onderwerpen zoals genoemd in de participatietrajecten, en dat participatie simpelweg buiten hun *belevingswereld* valt. Verschillende onderliggende motieven verklaren dit, die ook typisch zijn voor de categorie van *jongeren*. Zo wordt het nut van participatie niet altijd ingezien door jongeren. Vanuit het perspectief van deze doelgroep is dit logisch: waarom zou een jongere participeren in een visietraject voor de gemeente tot 2040, als hij of zij niet eens weet of hij of zij over vijf jaar nog in die gemeente woont? Andere onderliggende argumenten zijn bijvoorbeeld dat jongeren 2040 überhaupt zo ver weg vinden, dat zij zich afvragen waarom zij daar nu al tijd in zouden moeten investeren (zoals bij het omgevingsvisietraject) of dat de onderwerpen van het participatietraject hen gewoon niet interesseert (zoals bij de inspraakavond). Andere (sociale) activiteiten worden zo al snel verkozen boven het participeren.

Wat op basis van bovengenoemde opvalt, is dat de motieven voor non-participatie van hoogopgeleide jongeren niet per se overeen komen met die van laagopgeleide jongeren. In beperkte mate is er sprake van overlap (zie bijlage 3), maar er is ook degelijk sprake van verschillen. Zo is het element van een *gebrek aan zelfvertrouwen door leeftijd* niet terug te zien bij laagopgeleide jongeren, en is het element van *een gebrek aan vertrouwen dat de overheid iets met de input van burgers doet* sterker aanwezig onder laagopgeleide jongeren.

Een generieke uitspraak over waarom *jongeren* niet participeren lijkt daarom niet voor de hand te liggen. Ook hierin lijkt een onderscheid gemaakt te moeten worden in opleidingsniveau.

Hoogopgeleide niet-jongeren: ervaring werkt juist tegen, proceskritiek

Vanuit bestaande literatuur zou verwacht worden dat de participatiebereidheid in de categorie hoogopgeleide niet-jongeren het hoogst is, en dat motieven voor non-participatie beperkt blijven. Hoogopgeleide niet-jongeren zijn volgens bestaande literatuur degenen die de hoogste mate van *politieke kennis*, *civic skills* en *sociaal kapitaal* bezitten (zie hoofdstuk 3), en bestaande literatuur veronderstelt dat het juist deze groep is die oververtegenwoordigd is bij tweede generatie burgerparticipatietrajecten (Bovens, 2006, p. 3; p. 7; Dekker, 2000; Schmeets & van Beuningen, 2014, p. 10, van Houwelingen, Boele, & Dekker, 2014, p. 50). Wat opvalt is dat dit zich in dit onderzoek niet vertaalt naar een daadwerkelijk verschil in participatiebereidheid tussen de categorie van hoogopgeleide niet-jongeren en overige categorieën (zie tabel 12). De motieven om niet te participeren verschillen op punten echter wel van de motieven van de overige categorieën.

Een belangrijk onderscheidend motief wat betreft motieven voor non-participatie onder hoogopgeleide niet-jongeren houdt verband met het begrip *politieke kennis*. In hoofdstuk drie is reeds toegelicht dat wanneer een individu geen kennis heeft van hoe het politieke systeem werkt, er verondersteld wordt dat hij of zij ook minder snel inziet hoe participatie kan bijdragen aan de eigen belangen (Galston, 2001, pp. 218-219; Popkin & Dimock, 1999, p. 118).

Paradoxaal genoeg lijkt dit uit de theorie voortgekomen motief van *gebrek aan politieke kennis* in de categorie van hoogopgeleide niet-jongeren omgedraaid te worden. In dit onderzoek kwam naar voren dat niet participerende hoogopgeleide niet-jongeren het proces van participatie juist goed kennen, door eerdere ervaringen of door beroepsmatige ervaring. En juist op basis van deze kennis en ervaringen participeren de respondenten niet, omdat zij opmaken dat het traject geen nuttige uitkomsten zal genereren. Door kennis van het proces wordt participatie dus juist niet bevorderd.

Daarnaast wordt in bestaande literatuur verondersteld dat beroepsmatige ervaring, waarbij communicatieve en organisatorische eigenschappen worden eigen gemaakt, ertoe kan leiden dat individuen eerder participeren. Iemand die beroepsmatig gewend is om te vergaderen en te discussiëren zal volgens bestaande theorie eerder geneigd zijn om deel te nemen aan een participatietraject waarbij vergelijkbare activiteiten ondernomen dienen te worden (Verba et al. 1995, p. 313-316). In dit onderzoek werd dit motief juist omgedraaid: doordat hoogopgeleide niet-jongeren beroepsmatig al bezig zijn met dergelijke activiteiten, bijvoorbeeld vergaderen, kiezen zij er liever voor om dit in hun privétijd juist niet te doen.

13. Discussie

In dit hoofdstuk zal kritisch worden stilgestaan bij de uitvoering van het onderzoek. Daarnaast zal worden stilgestaan bij hoe dit onderzoek zich verhoudt tot bestaande wetenschappelijke kennis over participatie, en worden aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek. Tevens zullen de maatschappelijke implicaties van dit onderzoek worden besproken, en zullen er praktische aanbevelingen worden gedaan.

13.1 Reflectie op uitvoering onderzoek

Een eerste kanttekening bij het gedane onderzoek is het feit dat er gebruik is gemaakt van vignetten, en dat dus niet gekeken is naar respondenten die daadwerkelijk een kans op participatie aan zich hebben laten voorbij gaan. Dit was een noodzakelijkheid zoals toegelicht in hoofdstuk 5. Het werken met dergelijke vignetten is een vorm van simulatie en heeft als risico dat respondenten in een dergelijke simulatie stellen dat zij anders zouden handelen dan dat zij in werkelijkheid zouden doen, bijvoorbeeld als gevolg van sociaal wenselijk antwoorden. Gepoogd is om de kans op dit probleem te minimaliseren door de vignetten heel concreet te vertalen naar de persoonlijke situatie van de respondent. Dit door de lay-out van de plaatselijke krant te gebruiken in het vignet van het omgevingsvisietraject en door de uitnodigingen te vervormen naar de lay-out van de uitnodigingen die gehanteerd wordt in de gemeente waar de specifieke respondenten woonden (zie bijlage 2). Ook werden de trajecten gekoppeld aan specifieke data, zodat de respondent realistischer een afweging kon maken. Daarnaast werd duidelijk gemaakt dat alles wat de respondent zei geanonimiseerd zou worden, om zo sociaal wenselijke antwoorden te voorkomen. Desalniettemin is de kans op een *bias* inherent aan het werken met simulaties.

Een tweede kanttekening is de selectiegrootte. In dit onderzoek is bewust de keuze gemaakt voor diepte-interviews. Deze kwalitatieve methode heeft als voordeel dat dieper in kan worden gegaan op de onderliggende motieven voor non-participatie. Het nadeel is echter dat de selectiegrootte hiermee beperkter blijft. Hierdoor is het lastig om generaliserende uitspraken te doen over de in dit onderzoek naar voren gekomen resultaten. Dit onderzoek kan daarom het beste gezien worden als eerste verkenning naar de motieven voor non-participatie. Uitgebreider vervolgonderzoek zal nodig zijn om te toetsen in welke mate de resultaten daadwerkelijk generaliseerbaar zijn buiten dit onderzoek.

Een laatste kanttekening is een mogelijke *bias* in respondenten die mee willen werken aan een dergelijk onderzoek. Gesteld kan worden dat mensen die absoluut niet bereid zijn om te participeren in burgerparticipatietrajecten, ook minder snel geneigd zijn om mee te werken aan een interview over dit thema. Hier bestaat het risico dat de respondenten die deelnemen aan het onderzoek juist die respondenten zijn die ook eerder zouden participeren in burgerparticipatietrajecten. Er is gepoogd dit risico te verminderen door gebruik te maken van persoonlijke relaties van respondenten om mensen te overtuigen mee te doen aan het onderzoek (via *snowball sampling*). Ook mensen die normaal gesproken niet zouden participeren zijn op die manier overgehaald om toch mee te doen met het onderzoek.

13.2 Verhouding tot bestaande wetenschappelijke kennis

In hoofdstuk 1 van deze scriptie is al stilgestaan bij de wijze waarop dit onderzoek kan bijdragen aan het vergroten van wetenschappelijke kennis over participatie binnen burgerparticipatietrajecten. Gesteld kan worden dat er nog slechts beperkt onderzoek gedaan is naar de motieven om niet te participeren in burgerparticipatietrajecten. Er bestaan diverse theorieën die beperkte politieke participatie pogen te verklaren, echter zijn deze nog niet eerder toegepast op politieke participatie in de zin van participatie in tweede generatie burgerparticipatietrajecten. Er is in de Nederlandse context wel bestudeerd binnen welke participatievormen selectiviteit in participatie optreedt (Denters et al., 2011), maar de vraag waarom specifieke groepen in mindere mate participeren is daarmee niet beantwoord. Met deze scriptie is gepoogd dit beeld te verhelderen, door concreet in beeld te brengen welke motieven voor non-participatie in burgerparticipatietrajecten empirisch waarneembaar zijn, en door de verschillen tussen de respondentcategorieën te analyseren. Daarnaast kan gesteld worden dat bestaand onderzoek naar non-participatie voornamelijk een kwantitatief karakter heeft.¹⁴ Dit onderzoek onderscheidt zich door een kwalitatief karakter, waardoor meer gedetailleerde informatie is verworven over de precieze motieven voor non-participatie. Hiermee levert dit onderzoek een bijdrage aan de wetenschappelijke kennis over obstakels voor politieke participatie in burgerparticipatietrajecten.

Dit onderzoek moet echter wel gezien worden als een eerste verkenning, aangezien het aantal geïnterviewde respondenten niet zodanig hoog is dat met zekerheid generaliserende uitspraken kunnen worden gedaan. Uitgebreider vervolgonderzoek is nodig om de obstakels voor participatie verder in beeld te brengen en tot meer algemeen toepasbare conclusies te komen. Tevens is in dit onderzoek niet elke mogelijke respondentcategorie onderzocht. Vervolgonderzoek kan waardevol zijn om te analyseren hoe andere categorieën, zoals middelbaar opgeleiden of inwoners in de categorie 25-35 jaar zich verhouden tot burgerparticipatie en wat mogelijke obstakels voor hen zijn om te participeren.

Daarnaast roepen bepaalde conclusies in dit onderzoek nieuwe vragen op. Zo is een motief voor non-participatie onder hoogopgeleide niet-jongeren het feit dat er sprake is van eerdere / beroepsmatige ervaring met participatie, met als gevolg een gebrek aan vertrouwen dat participatie nuttige uitkomsten genereert. Dit motief is nog niet eerder in wetenschappelijke literatuur is waargenomen. Het spreekt daarnaast de verwachtingen van o.a. Verba et al. (1995) tegen, wanneer zij stellen dat beroepsmatige ervaring en kennis van het systeem eerder leidt tot participatie. In de resultaten van dit onderzoek lijkt dit omgedraaid te worden, en lijkt eerdere / beroepsmatige ervaring juist participatie te ontmoedigen. Nader onderzoek naar deze discrepantie kan waardevol zijn om te onderzoeken onder welke voorwaarden (beroepsmatige) ervaring participatie bevorderend, of juist beperkend kan werken. Ditzelfde geldt voor het motief van *onzekerheid door leeftijd*, wat naar voren kwam onder hoogopgeleide jongeren. Wat opvalt is dat dit motief bij laagopgeleide jongeren niet naar voren kwam. Nader onderzoek is

¹⁴ Voorbeelden zijn (Verba, et al., 1995; Lake & Huckfeldt, 1998; Teorell, 2003; Dekker & Uslaner, 2003). Ook in de aangehaalde artikelen door Persson (2013) komt een dominantie van kwantitatief onderzoek naar non-participatie naar voren.

nodig om te ontdekken of dit motief zich in het algemeen daadwerkelijk in mindere mate voordoet bij laagopgeleide jongeren, en hoe dit verschil te verklaren is.

Dit onderzoek heeft ook een maatschappelijke relevantie: de in kaart gebrachte motieven voor non-participatie kunnen praktische handvatten bieden voor gemeenten om participatie te bevorderen. Wanneer duidelijk is wat inwoners tegenhoudt om te participeren, kan hier strategisch op ingespeeld worden en gepoogd worden deze belemmeringen weg te nemen. Daarom worden in de volgende paragraaf een aantal concrete aanbevelingen gedaan.

13.3 Aanbevelingen

Omdat geconcludeerd kan worden dat non-participatie onder voornamelijk laagopgeleiden mede verklaard kan worden door een *gebrek aan vertrouwen dat de overheid iets met de input zal doen*, kan hierop ingespeeld worden door vooraf duidelijk te maken hoe de gemeente zich committeert aan de uitkomsten van het participatietraject. De uitkomsten kunnen als bindend worden verklaard, of bijvoorbeeld als input voor een debat in de gemeenteraad. Doordat de gemeente vooraf duidelijk maakt hoe zij zich committeert aan de uitkomsten kan dit vertrouwen wekken bij inwoners, en kan teleurstelling achteraf ook worden voorkomen.

Aanbeveling 1: Maak duidelijk op welke wijze de gemeente zich committeert aan de uitkomsten van het participatietraject.

Een overkoepelend motief voor non-participatie bij het omgevingsvisietraject was de termijn waar het traject zich op richt. Gemeenten benoemen in uitnodigingen voor omgevingsvisietrajecten met regelmaat specifiek de termijn waar het traject zich op richt, zoals 2040 of 2050.¹⁵ Vanuit het perspectief van de gemeente is dit logisch, echter sluit het nadenken over thema's met het oog op een dergelijke termijn niet aan op de belevingswereld van bepaalde groepen inwoners.

Deze keuze blijkt dan ook een negatief effect te hebben op de participatiebereidheid van respondenten. Zo zijn jongeren helemaal niet bezig met een dergelijke termijn, en weten zij helemaal niet of zij op lange termijn nog wel in dezelfde gemeente wonen. De onderliggende motieven in andere respondentcategorieën liepen uiteen, echter is een gemene deler dat het nut van plannen maken voor een visie tot 2040 zeer beperkt werd ingezien.

Aanbeveling 2: Benoem bij omgevingsvisietrajecten niet specifiek een jaartal of het feit dat het traject zich richt op een ver toekomstbeeld. Concretiseer de genoemde thema's, formuleer concrete vraagstukken en maak duidelijk hoe participeren bijdraagt aan de eigen belangen van de inwoner.

¹⁵ Voorbeelden zijn: <https://www.toekomstbommelerwaard.nl/nieuws/1593968.aspx> en <https://www.creil.nl/nieuws/hoe-ziet-onze-gemeente-er-uit-in-2050>

Onder hoogopgeleide jongeren kwam een gebrek aan zelfvertrouwen als gevolg van een leeftijdsverschil naar voren. Dit kan ondervangen worden door participatie van jongeren los van participatie van andere leeftijdscategorieën te organiseren, of door jongeren meer collectief in een vertrouwde omgeving te benaderen, zoals op scholen of verenigingen.

Aanbeveling 3: Houd rekening met het feit dat onder jongeren een gebrek aan zelfvertrouwen om te participeren een rol speelt. Overweeg participatie van jongeren apart te organiseren, of jongeren collectief te benaderen in een 'vertrouwde' omgeving.

Het benaderen van mensen in een vertrouwde omgeving zou ook een remedie kunnen zijn voor non-participatie onder laagopgeleide niet-jongeren die niet participeren door een gebrek aan zelfvertrouwen. In dit onderzoek kwam naar voren dat sommige respondenten moeite hebben met het spreken in een groep of om zich verbaal uit te drukken. Het benaderen van respondenten in een vertrouwde omgeving, zoals in een buurthuis, kan eraan bijdragen dat ook deze respondenten zich durven uiten, en obstakels wegvallen.

Aanbeveling 4: Heb oog voor het feit dat het deelnemen aan discussies of spreken in het openbaar voor bepaalde doelgroepen een obstakel is. Overweeg om inwoners in hun 'vertrouwde' omgeving te benaderen om input te leveren.

Vanuit maatschappelijk oogpunt kunnen de resultaten van dit onderzoek waardevol zijn. Problemen kunnen immers alleen opgelost worden wanneer de oorzaken van die problemen in beeld zijn. Zo kan ook non-participatie van bepaalde sociale groepen alleen verminderd worden wanneer de oorzaken van deze non-participatie in beeld zijn gebracht. Met dit onderzoek is hier een eerste aanzet toe gedaan. Op die manier is wetenschappelijke kennis over non-participatie uitgebreid, en is er een eerste stap gezet in het vergroten van de participatiebereidheid onder inwoners bij tweede generatie burgerparticipatietrajecten.

Bibliografie

- Aarts, K. (2000). Opkomst. In J. Thomassen, K. Aarts, & H. van der Kolk, *Politieke veranderingen in Nederland 1971-1998* (pp. 57-73). Enschede: de Auteurs.
- Arnstein, S. R. (1969). A Ladder Of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 216-224.
- Beeghly, L. (1986). Social Class and Political Participation: A Review and an Explanation. *Sociological Forum*, 496-513.
- Binnema, H., & Michels, A. (2015, april). *De G1000en in Amersfoort, Uden en Kruiskamp en de realisatie van democratische waarden*. Opgehaald van G1000.nu: <https://g1000.nu/wp-content/uploads/2015/05/Working-paper-democratische-kwaliteit-Michels-en-Binnema-april-2015.pdf>
- Binnema, H., & Michels, A. (2018). Deepening and Connecting Democratic Processes. The Opportunities and Pitfalls of Mini-Publics in Renewing Democracy. *Social Sciences*, 1-13.
- Boedeltje, M. (2009). In *Draagvlak door interactief bestuur: fictie of feit?!* Enschede: Ipskamp Drukkers BV.
- Bongaardt, van den, T. (2018). *Monitor Burgerparticipatie 2018*. Den Haag: ProDemos.
- Bovens, M. (2006). De diplomademocratie: Over de spanning tussen meritocratie en democratie. *Tijdschrift voor Beleid, Politiek en Maatschappij*, 205-218.
- Bovens, M. (2016, Juni 11). Opgehaald van Sociale Vraagstukken: <https://www.socialevraagstukken.nl/wat-er-mis-is-met-de-meritocratie-in-nederland/>
- Bovens, M., & Wille, A. (2016). De meritocratisering van de politieke elite. In P. de Beer, & M. van Pinxteren, *Meritocratie: Op weg naar een nieuwe klassensamenleving?* (pp. 165-197). Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Broekhuizen, G., & Michels, A. (2017). Non-participatie in de doe-democratie. *Bestuurswetenschappen*, 22-38.
- CBS. (2020, mei 26). *CBS.nl*. Opgehaald van CBS.nl: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/22/minder-jongeren-vrijwilliger-in-2019>
- CBS. (2020, maart 24). *CBS.nl*. Opgehaald van CBS.nl: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/13/meer-jongeren-digitaal-vaardig>
- CBS. (2020, Oktober 30). *CBS.nl*. Opgehaald van CBS.nl: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/44/ruim-1-op-de-12-jongeren-ontvangt-jeugdzorg-in-eerste-helft-2020>
- Coenen, F., van de Peppel, R., & Woltjer, J. (2001). De evolutie van inspraak in de Nederlandse planning. *Beleidswetenschap*, 313-332 .
- Coffé, H., & Michels, A. (2014). Education and support for representative, direct and stealth democracy. *Electoral Studies*, 1-11.
- Coleman, J. S. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*, 95-120.

- de Graaf, L. (2007). In L. de Graaf, *Gedragen Beleid*. Delft: Eburon.
- Dekker, P. (2000). Politieke Participatie. In J. Thomassen, K. Aarts, & H. van der Kolk, *Politieke veranderingen in Nederland 1971-1998* (pp. 77-90). Enschede: De auteurs.
- Dekker, P., & Uslaner, E. M. (2003). Social Capital and Participation in Everyday Life . In P. Dekker, & E. M. Uslaner, *Social Capital and Participation in Everyday Life* . Abingdon: Routledge.
- Dekker, R. (2017). De keuze van jongeren. In T. van der Meer, & H. van der Kolk, *Aanhoudend wisselvallig: Nationaal Kiezersonderzoek 2017* (pp. 48-56). Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Denters, B., Reimink, E., Boedeltje, M., & Geurts, P. (2011). Politieke gelijkheid bij diverse vormen van electorale en non-electorale politieke participatie. In R. Andeweg, & J. Thomassen, *Democratie Doorgelicht* (pp. 119-138). Leiden: Leiden University Press.
- Dinjens, M. (2010). *Burgerparticipatie in de lokale politiek*. Amsterdam: Instituut voor Publiek en Politiek.
- Dreijerink, L., Kruize, H., & van Kamp, I. (2008). *Burgerparticipatie in beleidsvorming*. Den Haag: RIVM.
- Duffy, B., Schrimpton, H., & Clemence, M. (2017). *Millennial: Myths and Realities*. Londen: IPSOS Mori Thinks.
- Edelenbos, J., & van Meerkerk, I. (2016). Introduction: three reflecting perspectives on interactive governance. In J. Edelenbos, & I. van Meerkerk, *Critical reflections on interactive governance: Self-organization and participation in public governance* (pp. 1-28). Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Edelenbos, J., Teisman, G. R., & Reuding, M. (2001). *Interactieve beleidsvorming als sturingsopgave*. Den Haag: InnovatieNetwerk Groene Ruimte en Agrocluster.
- Fahmy, E. (2006). *Social capital and civic action: A study of youth in the United Kingdom*. Bristol: Economic and Social Research Council.
- Foley, M. W., & Edwards, B. (1996). The Paradox of Civil Society . *Journal of Democracy*, 38-49.
- Galston, W. A. (2001). Political Knowledge, Political Engagement, and Civic Education. *Annual Reviews*, 217-234.
- Gemeentewet artikel 150. (sd).
- Halperin, S., & Heath, O. (2017). In *Political Research: Methods and Practical Skills*. Oxford: Oxford University Press.
- Heck, van, S. (2019, april 16). *IPSOS*. Opgehaald van ipsos.com: <https://www.ipsos.com/nl-nl/politiek-met-sjoerd/een-politieke-generatiekloof>
- Henn, M., & Weinstein, M. (2007). Social Capital and Political Participation: Understanding the Dynamics of Young People's Political Disengagement in Contemporary Britain. *Social Policy and Society*, 467-479.
- Hofman, J. (2017). *We zijn begonnen: Burgerbegroting*. Deventer: Democratic Challenge.
- Houwelingen, van, P., Boele, A., & Dekker, P. (2014). *Burgermacht op eigen kracht?* Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

- Jacobs, K., & Leyenaar, M. (2011). Burgerparticipatie: last of lust? In R. Andeweg, & J. Thomassen, *Democratie doorgelicht: Het functioneren van de Nederlandse democratie* (pp. 83-102). Leiden: Leiden University Press.
- Jacquet, V. (2017). Explaining non-participation in deliberative mini-publics. *European Journal of Political Research*, 1-20.
- Joosten, I., Estejé, N., & Donze, C. (2017). *Rapport Evaluatie Sociale Raad*. Peel & Maas: Raadswerkgroep Experiment Sociale Raad gemeente Peel & Maas.
- Kenski, K., & Stroud, N. J. (2010). Connections Between Internet Use and Political Efficacy, Knowledge, and Participation. *Tandofline*, 173-192.
- Kilic, M. (2008). Derde generatie burgerparticipatie, hoe doe je dat? In M. Kilic, *Derde generatie burgerparticipatie, hoe doe je dat?* Amersfoort: Twynstra Gudde.
- Kraaykamp, G., André, S., & Meuleman, R. (2021, maart 17). *digitaal.scp.nl*. Opgehaald van scp.nl: <https://digitaal.scp.nl/leefstijl/opleiding-als-scheidslijn/>
- Lake, R. L., & Huckfeldt, R. (1998). Social Capital, Social Networks, and Political Participation. *Political Psychology*, 567-584.
- Laurison, D. (2015). The Willingness to State an Opinion: Inequality, Don't Know Responses, and Political Participation. *Sociological Forum*, 925-948.
- Lenos, S., Sturm, P., & Vis, R. (2006). *Burgerparticipatie in gemeenteland*. Den Haag: Instituut voor Publiek en Politiek.
- Leyenaar, M. (2009). *De burger aan Zet*. Den Haag: Ministerie van BZK.
- Meer, van der, T. (2014). De lokale democratie en het probleem van participatieve ongelijkheid . *Mens & maatschappij*, 357-380.
- Meer, van der, T., & Dekker, P. (2011). Politieke participatie: Over politieke dieren en burger-nachtwakers. In L. C. Halman, & I. J. Sieben, *Respect man!* (pp. 211-225). Weert: Celsius.
- Menger, J., & Nieuweboer, J. (2019). *Inkomen van werkenden*. Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Michels, A. (2011). De democratische waarde van burgerparticipatie: interactief bestuur en deliberatieve fora. *Bestuurskunde*, 75-84.
- Michels, A. (2018). Burgerparticipatie in het beleid, bewonersinitiatieven, en de rol van de gemeenteraad. In H. Vollaard, G. Boogaard, J. van den Berg, & J. Cohen, *De Gemeenteraad* (pp. 191-205). Amsterdam: Boom .
- Michels, A., & Binnema, H. (2016). Hoe divers, invloedrijk en deliberatief is een G1000? *Bestuurswetenschappen*, 17-36.
- Nie, N. H., Junn, J., & Stehlik-Barry, K. (1996). Education and Democratic Citizenship in America . In N. H. Nie, J. Junn, & K. Stehlik-Barry, *Education and Democratic Citizenship in America* . Chicago: University of Chicago Press.

- Niemi, R. G., Craig, S. C., & Mattei, F. (1991). Measuring Internal Political Efficacy in the 1988 National Election Study. *The American Political Science Review*, 1407-1413.
- OECD. (2001). *Citizens as Partners*. Parijs: OECD.
- Peeters, B. (2012). *Burgerparticipatie in de lokale politiek*. Amsterdam: ProDemos.
- Persson, M. (2013). Review Article: Education and Political Participation. *Cambridge University Press*, 689-703.
- Philipsen, H., & Verhooy-Dassen, M. (2004). Kwalitatief onderzoek: nuttig, onmisbaar en uitdagend. *Huisarts en Wetenschap*, 288-292.
- Pichler, F., & Wallace, C. (2009). Social Capital and Social Class in Europe: The Role of Social Networks in Social Stratification. *European Sociological Review*, 319-332.
- Planbureau, S. e. (2020). *Gezondheid en welzijn van Nederlandse jongeren in internationaal perspectief*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Popkin, S. L., & Dimmock, M. A. (2010). Political Knowledge and Citizen Competence. In S. L. Elkin, & K. E. Soltan, *Citizen Competence and Democratic Institutions* (pp. 117-147). Pennsylvania: Penn State Press.
- Pretty, J. (2003). Social Capital and the Collective Management of Resources. *Science*, 1912-1914.
- Putnam, R. D. (1995). Bowling Alone: America's Declining Social Capital. *Journal of Democracy*, 65-76.
- Rasmussen, S. H., & Nørgaard, A. S. (2018). When and why does education matter? Motivation and resource effects in political efficacy. *European Journal of Political Research*, 24-46.
- Ritchey-Vance, M. (1996). Social capital, sustainability, and working democracy: new yardsticks for grassroots development. *Grassroots Development*, 3-9.
- Rydin, Y., & Pennington, M. (2010). Public Participation and Local Environmental Planning: The collective action problem and the potential of social capital. *The International Journal of Justice and Sustainability*, 153-169.
- Schmeets, H. (2017). *Politieke Betrokkenheid in Nederland*. Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Schmeets, H., & van Beuningen, J. (2014). *Discrepancies in sociaal kapitaal van bevolkingsgroepen*. Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Simons, D., De Bourdeaudhuij, I., Clarys, P., De Cocker, K., Vandelanotte, C., & Deforche, B. (2018). A Smartphone App to Promote an Active Lifestyle in Lower-Educated Working Young Adults: Development, Usability, Acceptability, and Feasibility Study. *JMIR Mhealth and Uhealth*.
- Stoffelen, J. (2018, maart 10). *Wees realistisch over burgerparticipatie: niet iedereen doet mee*. Opgehaald van socialevraagstukken.nl: <https://www.socialevraagstukken.nl/wees-realistisch-over-burgerparticipatie-niet-iedereen-doet-mee/>
- Teorell, J. (2003). Linking Social Capital to Political Participation: Voluntary Associations and Networks of Recruitment in Sweden. *Scandinavian Political Studies*, 49-66.
- Thiel, van, S. (2020). In *Bestuurskundig onderzoek: een methodologische inleiding*. Bussum: Coutinho.

- TNO. (2016). *Perspectief op de onderkant van de arbeidsmarkt*. Den Haag: Rijksoverheid.
- Veenma, K., & Batenburg, R. (2004). De vignetmethode. Een praktische handleiding bij beleidsonderzoek. *Research Gate*.
- Veenma, K., Batenburg, R., & Breedveld, E. (2004). *De Vignetmethode. Een praktische handreiking bij beleidsonderzoek*. Tilburg: Tilburg University.
- Verba, S., Lehman Schlozman, K., & Brady, H. E. (1995). In S. Verba, K. Lehman Schlozman, & H. E. Brady, *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Harvard: Harvard University Press.
- Vermeij, L., & Gieling, J. (2016). *De dorpsse doe-democratie Lokaal burgerschap bekeken vanuit verschillende groepen dorpsbewoners*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Visser, V. (2018). Towards a cultural explanation of political non-participation in citizens' initiatives: Feelings of entitlement and a 'taste for politics'. *Sociology, European Journal of Cultural and Political Sociology, Citizenship Studies*.
- VNG. (2016). *Op weg naar meervoudige democratie Oproep van de Commissie Toekomstgericht lokaal bestuur*. Den Haag: VNG.
- Vrydagh, J., & Caluwaerts, D. (2020). How do Mini-publics Affect Public Policy? Disentangling the Influences of a Mini-public on Public Policy Using the Sequential Impact Matrix Framework. *Journal of Representative Democracy*, 1-20.
- Wennekers, A., Roeters, A., van den Broek, A., & Pulles, I. (2018). *De Sociale Staat van Nederland 2018*. Opgehaald van SCP.nl: <https://digitaal.scp.nl/ssn2018/vrije-tijd/>
- Wille, A. (2011). Burgerparticipatie: Last of Lust? In R. Andeweg, & J. Thomassen, *Democratie Doorgelicht* (pp. 83-101). Leiden: Leiden University Press.
- Zuylen, van, J. (2010). *Help een burgerinitiatief!* Den Haag: Ministerie van BZK.

Bijlage 1: Interviewschema

Introductie

- Bedanken voor medewerking
- Voorstellen
- Reden van onderzoek
- De tijdsduur van het interview
- De inhoud van het interview
- Anonimiteit vertrouwelijkheid
- Vraag om toestemming tot opname
- Attenderen dat er aantekeningen gemaakt worden
- Toelichten hoe de gegevens verwerkt worden
- Toelichten wat het eindproduct is
- Toelichten wat en hoe de respondent nog iets te horen krijgt na het interview

Achtergrond (informeel begin)

- Dagelijkse bezigheden
- Werk
- Woonplaats
- Opleidingsniveau
- leeftijd

Kern

In deze fase wordt aan de respondent de vignetten laten zien. Dit gaat per stuk. Dus eerst wordt vignet 1 laten zien, en worden de vragen gesteld. Dan vignet 2 etc.

- Zou u aan deze vorm van burgerparticipatie meedoen?
- Waarom wel / niet?

Verdiepende vragen bij negatief antwoord:

En als u gevraagd wordt? **(Sociaal Kapitaal)**

En als u weet dat uw burens wel participeren? **(Sociaal Kapitaal)**

En als u weet dat uw burens van u verwachten dat u meedoet? **(Sociaal Kapitaal)**

Motieven / topiclist

De onderstaande motieven worden slechts gebruikt om door te vragen mocht de respondent een verwacht motief inbrengen in het interview. Zie voor een nadere toelichting hoofdstuk 5.

Capaciteiten

- Respondent ziet het nut niet in van participatie
- Respondent begrijpt niet hoe participatie bijdraagt aan zijn of haar eigen belangen
- Respondent durft niet te participeren / is onzeker
- Respondent geeft aan niet goed genoeg uit zijn woorden te komen in een dergelijke omgeving
- Respondent geeft aan moeite te hebben om te communiceren met andere mensen
- Respondent geeft aan zich niet goed weten te gedragen in een dergelijke omgeving
- Respondent geeft aan te weinig zelfvertrouwen te hebben om te participeren
- Respondent geeft aan niet te denken geschikt te zijn om te participeren

Sociaal Kapitaal

- Respondent geeft aan niet te weten hoe hij of zij kan 'meedoen' aan een participatietraject
- Respondent geeft aan wel mee te doen als hij of zij gevraagd wordt.
- Respondent geeft aan niet mee te doen omdat het niet door mensen uit zijn of haar netwerk van hem verwacht wordt.
- Respondent geeft aan niet mee te doen omdat hij niet weet of andere mensen het wel zouden doen.
- Respondent participeert niet omdat hij of zij niet vertrouwt dat anderen dat wel doen.
- Als andere mensen wel zouden participeren, zou de respondent ook participeren.
- Respondent doet niet mee omdat hij of zij denkt dat dit zinloos is, omdat de overheid niets met de input zal doen.

Tijd / energie

- Respondent geeft aan geen tijd te hebben
- Respondent geeft aan bij meer vrije tijd wel te willen participeren
- Respondent geeft aan door reden X te moe te zijn om te participeren
- Respondent geeft aan niet de energie te hebben om te participeren

Zin

- Respondent geeft aan geen zin te hebben om te participeren, ondanks verder geen barrières te ervaren.
- Respondent geeft aan andere activiteiten liever te doen dan het participeren.
- Respondent geeft aan geen tijd te willen vrij maken

Slot

- Heeft u nog verdere vragen?
- Wil u nog onderwerpen bespreken die niet aan bod zijn gekomen?
- Wat vond u van het interview?
- Geven van emailadres indien er nog vragen zijn vanuit de respondent
- Nogmaals aangeven wat er met de informatie gaat gebeuren
- Aangeven hoe gegevens verwerkt worden
- Aangeven wat het eindproduct gaat zijn
- Aangeven wat de respondent voor de rest nog te horen krijgt.
- Bedanken

Bijlage 2: Vignetten

Vignet 1: Enquête: weinig tijd, en weinig capaciteiten benodigd

Wijknr. 1

Enquête leefbaarheid in uw buurt

In deze vragenlijst stellen wij u een aantal vragen over de leefbaarheid in uw buurt.

Het doel van deze enquête is te onderzoeken hoe de Dalemers over hun wijk denken.

Hoe ervaart u de leefbaarheid in uw (directe) omgeving?

In deze vragenlijst komen vragen aan de orde over:

- De kwaliteit van uw leefomgeving (onderhoud groen, bestrating, verlichting etc.)
- Aanbod aan voorzieningen in de buurt (winkels, scholen, sportvoorzieningen etc.)
- Veiligheid (overlast, vandalisme, criminaliteit)
- Buurtbetrokkenheid

De gemeente neemt de uitslag van de enquête mee in haar beleid, en zal op basis van de uitkomsten de speerpunten voor 2022 vaststellen.

De vragenlijst bestaat uit **open en gesloten vragen**, en het invullen duurt **ongeveer 10-15 minuten**.

Deze gegevens worden anoniem verwerkt en vertrouwelijk behandeld.

De ingevulde enquête graag retourneren vóór 31 mei 2021

Hartelijk dank voor uw medewerking!

Vignet 2: Interactieve bijeenkomsten / discussietafels: veel tijd, en veel capaciteiten benodigd

Woensdag 7
juni 2023

NIEUWS

5

Denk mee over de toekomst van de gemeente Gorinchem!

De gemeente Gorinchem is druk bezig met het maken van de omgevingsvisie. Hierin schetsen we hoe de gemeente Gorinchem er in 2040 uit moet komen te zien.

Tijdens **een aantal interactieve bijeenkomsten** wil het gemeentebestuur graag stilstaan bij een viertal inhoudelijke thema's die voor de toekomst van onze gemeente van belang zijn.

Deze thema's zijn Wonen, Werken, Voorzieningen en Buitengebied.

Per thema wordt er **een discussietafel** ingericht.

Per avond neemt elke deelnemer **deel aan twee discussies**.

Elke tafel wordt geleid door een gespreksleider en het gesprek vindt plaats aan de hand van een aantal korte stellingen. Op deze wijze ontstaat er een breed én onderbouwd beeld van de verschillende gedachten die in de gemeente leven.

De bijeenkomsten vinden plaats op:

Woensdag 9 juni 19:00-21:00

Woensdag 16 juni 19:00-21:00

Donderdag 24 juni 19:00-21:00

Locatie: gemeentehuis van gemeente Gorinchem

Geef u op door een mail te sturen naar omgevingsvisie@gemeentegorinchem.nl

Vignet 3: De inspraakavond: beperkt tijd, en beperkt capaciteiten benodigd

Wijknr. 1

Geachte heer/mevrouw,

Hierbij nodigen wij u uit voor de inspraakavond met betrekking tot de herinrichting van uw wijk.

Wanneer?

Woensdag 2 juni 2021 van 19.00 tot 21:00 in het stadhuis van de gemeente Gorinchem

Waarom?

De gemeente is voornemens uw wijk te gaan herinrichten.

Deze herinrichting kan bijvoorbeeld bestaan uit het invoeren van een 30 km zone, aanbrengen parkeerplaatsen, verwijderen/aanbrengen groen en rioleringswerkzaamheden.

Doel van de Avond?

Op deze avond wil de gemeente graag uw mening weten met betrekking tot het voorlopig ontwerp dat de gemeente heeft opgesteld.

Opmerkingen en suggesties over bepaalde bestaande locaties/situaties kunt u op deze avond aangeven. Er is ruimte voor discussie en het aandragen van ideeën.

De opmerkingen/suggesties nemen wij mee in het verdere ontwerpproces en kunnen na beoordeling eventueel worden gehonoreerd.

Vervolg?

Na deze avond zal, mede op basis van de opmerkingen en suggesties, een definitief ontwerp worden gemaakt. Over het uiteindelijke definitieve resultaat wordt u middels de digitale nieuwsbrieven en de gemeentelijke website nader geïnformeerd.

Vriendelijke groet,

Namens het college van Burgemeesters en Wethouders,

J. Groenman

Teammanager Wijkbeheer

BIJLAGE 3: Schematische beantwoording empirische deelvraag

Categorie	Vignet	Motieven	Theoretische benadering
Laagopgeleide jongeren	Enquête	Tijd vrij moeten maken	Geen zin
		Brief wordt niet belangrijk genoeg geacht	
	Omgevingsvisie	Gekozen vorm leidt niet tot uitkomst	
		Overheid zal niks met de input doen	Sociaal kapitaal
		Plannen maken voor 2040 is in beginsel zinloos	Capaciteiten
		Ziet geen persoonlijke belangen in de thema's	
		Geen tijd willen vrijmaken	Geen zin
	Inspraakavond	Tevredenheid	Capaciteiten
		Schriftelijke uitnodiging is niet duidelijk	

Categorie	Vignet	Motieven	Theoretische benadering
Laagopgeleide niet-jongeren	Enquête	Tevredenheid met leefomgeving dus vergeten	
	Omgevingsvisie	Gebrek aan zelfvertrouwen om te participeren	Capaciteiten
		Ziet geen persoonlijke belangen in de thema's	
		Geen tijd willen vrijmaken	Geen zin
		Gebrek aan vertrouwen dat de overheid iets met de input zal doen	Sociaal kapitaal
	Inspraakavond	Gebrek aan energie om te participeren	Geen energie
		Geen zin om te participeren	Geen zin

Categorie	Vignet	Motieven	Theoretische benadering
Hoogopgeleide jongeren	Enquête	Vergeten	
	Omgevingsvisie	Termijn waar traject zich op richt is te ver weg	
		Ziet geen persoonlijk belang in genoemde thema's	
		Onzekerheid door leeftijd	
		Gebrek aan vertrouwen dat de overheid iets met de input zal doen	Sociaal kapitaal
	Inspraakavond	Ziet geen persoonlijk belang in participatie	
		Geen zin	Geen zin

Categorie	Vignet	Motieven	Theoretische benadering
Hoogopgeleide niet-jongeren	Enquête	Gebrek aan verbondenheid met de eigen buurt	Sociaal kapitaal
		Vergeten	
		Tevredenheid	
	Omgevingsvisie	De te bespreken thema's zijn niet aansprekend genoeg	
		Geen vertrouwen dat het type participatietraject nuttige uitkomsten genereert	
		Termijn waar traject zich op richt is te ver weg	
		Beroepsmatig al bezig met vergelijkbare activiteiten, dus privé liever niet	Geen zin
		Weinig verbondenheid met de gemeente	Sociaal kapitaal
		Wordt niet als persoonlijke taak gezien om te participeren	
		Tevredenheid	
		Reeds veel nevenactiviteiten	
		Gebrek aan vertrouwen dat de overheid iets met de input zal doen	Sociaal kapitaal
	Inspraakavond	Ziet geen persoonlijk belang in de genoemde thema's	
		Geen vertrouwen dat het type participatietraject nuttige uitkomsten genereert	